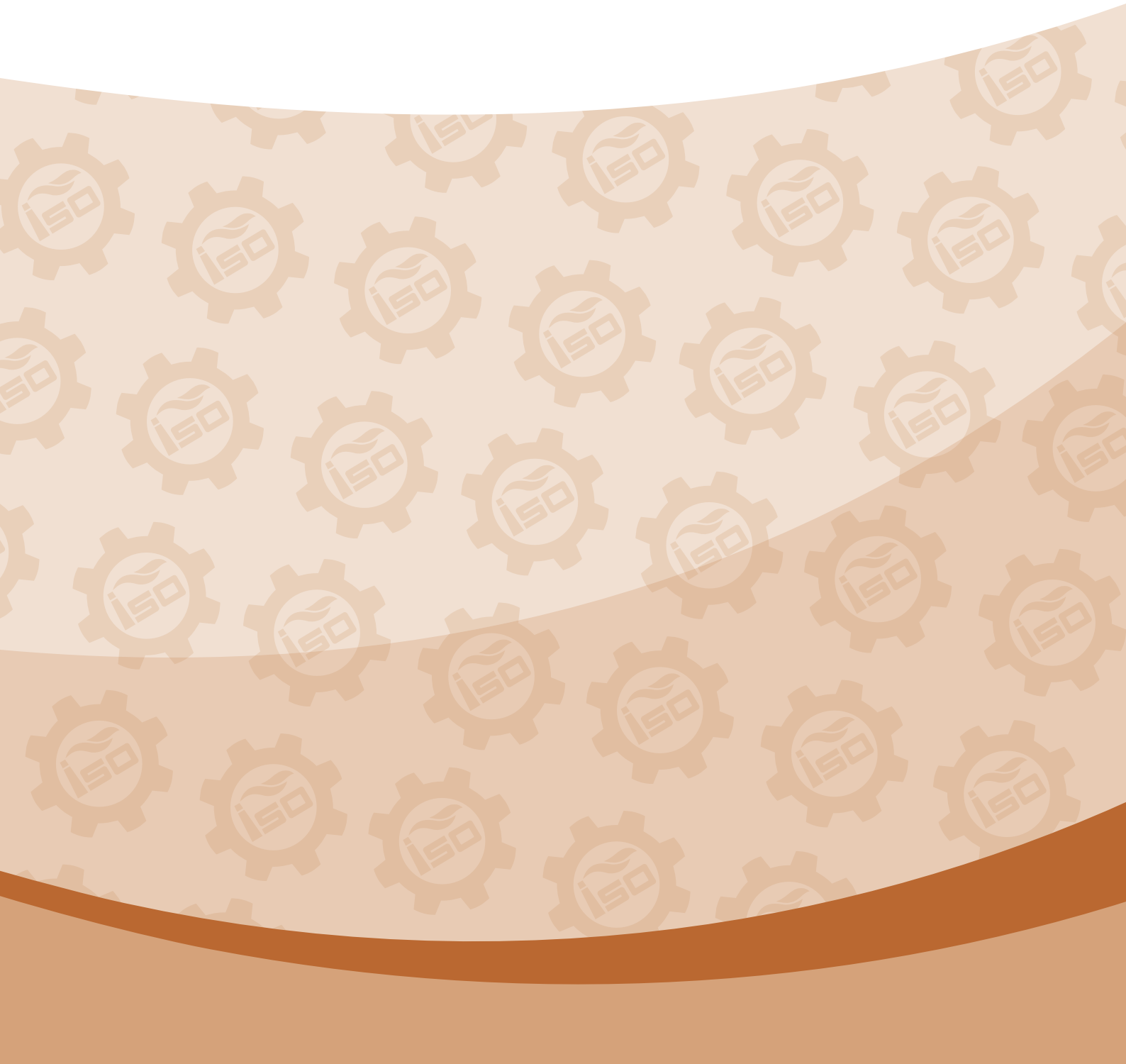

İSTANBUL
SANAYİ ODASI

ISSN 1303-183X

Ekonomik Durum Tespit Anketi Sonuçları 2013-1

İSTANBUL
SANAYİ ODASI

Ekonomik Durum Tespit Anketi Sonuçları 2013-1

Ağustos 2013

ISSN: 1303-183X
ISBN: 978-605-137-298-3 (Basılı)
ISBN: 978-605-137-297-6 (Elektronik)
Sertifika no: 19176
Baskı, 1.000 Adet

Ağustos 2013
İstanbul

İstanbul Sanayi Odası Yayınları No: 2013/9
Araştırma Şubesi
Meşrutiyet Caddesi No:62
Tepebaşı 34430 İstanbul
Tel:(212) 252 29 00 (pbx)
Faks:(212) 245 32 82
www.iso.org.tr

Yapım:
Mürettebat Reklamcılık
Badem 11 Villa 16 Bahçeşehir
34538 İstanbul
Tel: (212) 608 06 08
www.murettebat.com.tr

Basım Yeri:
TOR Ofset San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: (212) 886 34 74

Tüm hakları İstanbul Sanayi Odası'na aittir.
Bu yayındaki bilgiler ancak kaynak gösterilmek suretiyle kullanılabilir.

Önsöz	5
Yönetici Özeti	9
1. Anket Kapsamı	19
1.1. Anket Kapsamı	19
2. Anket Bulguları	21
2.1. 2013 Yılı İlk Yarısındaki Gelişmeler ve 2013 Yılı İkinci Yarı Beklentileri	21
2.2. Endeksler	24
2.2.1. İSO Sanayi Gelişim Endeksi	24
2.2.2. Üretim Endeksi	25
2.2.3. İç Satışlar Endeksi	27
2.2.4. Dış Satışlar Endeksi	30
2.2.5. Yeni Siparişler Endeksi	32
2.2.6. İstihdam Endeksi	35
2.3. Ücretle Çalışanlar Sayısı	37
2.4. İşten Çıkarılmak Zorunda Kalınanlar	39
2.5. Kapasite Kullanım Oranları	40
2.6. İhracat	42
2.6.1. İhracata Yönelme Eğilimi	42
2.6.2. İhracat Yapan İşletmeler	44
2.6.3. İhracatın Ciro İçindeki Ağırlığı	45
2.7. Girdi/Çıktı Oranları	46
2.8. Özkaynak Kullanımı	48
2.9. Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler	49
2.10. İşletme Karları	51
2.11. Satış Hedefleri	52
2.12. Finansman	54
2.12.1. Finansman Sıkıntısı Yaşayan İşletmeler	54
2.12.2. Finansman Sorunları	55
2.12.3. Finans Kaynakları	56
2.12.4. Döviz ya da Döviz Endeksli Krediler	57
2.13. Yatırımlar	59
2.13.1. Sabit Sermaye Yatırımları	59
2.13.2. Yatırım Yapmayı Planlayanlar	60
2.14. İşletme Stokları	62
2.15. İyileşme ve Gelişme Sağlanan Alanlar	64
2.16. Ağırlık Verilmesi Düşünülen Alanlar	65

2.17. Bazı Ekonomik Göstergeler Konusundaki Tahminler	66
2.17.1. GSYİH Büyüme Oranı	66
2.17.2. Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE)	67
2.17.3. Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE)	68
2.17.4. ABD Doları Kuru	68
2.17.5. Euro Kuru	69
3. Sorunlar	71
3.1. İşletmelerin Rekabet Gücü Açısından Temel Sorunları	71
3.2. Türkiye'nin Temel Ekonomik Sorunları	72

Türkiye'de sanayi sektörünün en önemli temsilcilerinden biri olan İstanbul Sanayi Odası, 1998 yılından bu yana, altı aylık dönemler itibarıyla yılda iki kez gerçekleştirdiği “Ekonomik Durum Tespit Anketi” çalışmasıyla sanayi sektörünün nabzını ölçmeye devam etmektedir.

Bir eğilim anketi niteliğinde olan “Ekonomik Durum Tespit Anketi” çalışması, Türkiye imalat sanayi katma değerinin yaklaşık %40'ını yaratan İstanbul Sanayi Odası üyeleri nezdinde uygulanmakta ve İstanbul Sanayi Odası üyelerinin ekonomik faaliyetleri ile ilgili gelişme ve beklentilerini ortaya koymaktadır.

Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışmasına 2013 yılı ilk yarısı itibarıyla katılan kuruluş sayısı 645 olmuştur. Bir önceki dönemde katılan kuruluş sayısı 569 ile daha düşük gerçekleşmiştir. 2013 yılı ilk yarısında ankete katılan kuruluş sayısında bir önceki döneme göre %13,3'lük artış söz konusudur.

Anketimiz, imalat sanayinin yakından izlenmesi, durumunun değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik beklentilerin tespit edilmesi, ekonomik gelişmelerin tahmini konusunda önemli katkılar sağlamaktadır. Bu nedenle çalışmamızda, imalat sanayinin genel durumunun değerlendirilebilmesi amacıyla işletmelerin üretim, iç satış, dış satış, istihdam ve yeni siparişler göstergeleri dönemsel olarak izlenmekte, finansman, yatırım, karlılık vb. göstergelerdeki gelişim ve beklentileri ortaya konulmaktadır. Bu göstergeler, ekonomideki gelişmelerin işletmelere hangi ölçüde yansıdığını ve gelecek döneme ilişkin beklentileri ne yönde şekillendirdiğini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir.

İstanbul Sanayi Odası üyelerinin, 2013 ilk yarısındaki ekonomik faaliyetlerini ve 2013 ikinci yarıya yönelik beklentilerini içeren “Ekonomik Durum Tespit Anketi” çalışmasının 2013 yılı ilk yarı sonuçlarına baktığımızda karşımıza özetle şu sonuçlar çıkmaktadır.

Anketimizde, işletmelerin, bir sonraki altı aya yani, 2013 yılı ikinci yarıya yönelik beklentileri daha iyimserdir. İşletmeler, 2013 yılı ikinci yarısının, 2013 ilk yarıya göre daha olumlu geçmesini beklemektedir.

Beş temel göstergeye dayalı olarak hesaplanan “İSO Sanayi Gelişim Endeksi”, ekonomideki yavaşlamanın habercisi olarak 2011 ikinci yarı ile birlikte düşmeye başlamıştır. Takip eden dönemlerde de görülen bu düşüş eğilimi, 2013 ilk yarısında da yavaşlamakla birlikte devam etmiştir.

İstihdam ve işsizlik Türkiye'nin en önemli sorunları arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Anketimize göre, ücretle çalışanlar sayısı 2012 yılı ikinci yarıda %0,3 oranında azalırken, 2013 ilk yarıda %1,2 oranında artış göstermiştir. Haziran 2013 itibarıyla son bir yıllık dönemdeki artış ise %0,9'dur. İstihdamda küçük oranlı bir artış söz konusudur.

Çalışmaya katılan işletmelerde tartışız ortalama kapasite kullanım oranı 2012 ikinci yarıda %66,9 iken, 2013 ilk yarıda %65,6'ya gerilemiştir. Kapasite kullanımında nispi bir düşüş söz konusudur.

Anketimiz kapsamında her dört işletmeden üçü ihracat yapabilmekte ve toplam cironun üçte biri ihracattan elde edilmektedir.

Anketimizin kârlılık ile ilgili göstergelerine gelince 2013 ilk yarıda geçen yılın aynı dönemine göre kâr oranlarının daha düşük olduğunu veya zarar ettiklerini belirtenlerin toplamı %40'lar civarındadır. Bu oran, işletmelerin üçte ikisinden fazlasının kaynak yaratmakta zorluk çektiğine işaret etmektedir.

Çalışmamızın sonuçları, finansmanla ilgili sorunların yüksek oranlarda devam ettiğini göstermektedir. 2013 ilk yarıda finansman sorunu yaşayan işletmelerin oranı %48 düzeyindedir. İşletmelerin yarıya yakın bir bölümü finansman sorunu ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Finansman sorunları arasında kredi maliyetinin yüksekliği, işletme sermayesi ihtiyacının hızlı artışı ve özkaynak yaratamamak ilk sıralarda yer almaktadır.

Çalışmaya katılan işletmelerin en yaygın olarak kullandıkları finans kaynağı ticari kredilerdir. Ticari kredileri, Eximbank kredileri ve leasing takip etmektedir.

Son yıllarda işletmelerimiz büyük ölçüde döviz veya dövize endeksli kredi kullanmaktadır. Her ne kadar 2013 ilk yarıda döviz kurlarındaki hareketlilik nedeniyle döviz veya dövize endeksli kredi kullanımında

nispi bir yavaşlama görülse de, bu tür kredi kullandığını belirten işletmelerin oranı %42'ler düzeyindedir. Döviz veya dövizde endeksli kredi kullanımı ölçek büyüdükçe artmaktadır.

Çalışmamız kapsamında işletmelere temel makro ekonomik göstergelere ilişkin tahminleri de sorulmaktadır. Çalışmaya katılan işletmelerin 2013 yılı GSYİH büyüme hızı tahmini %3,8'dir. Bu oran 2013 yılı için %3'ler civarında gerçekleşmesi beklenen GSYİH büyüme oranına göre daha iyimserdir.

Çalışmaya katılan işletmelerin 2013 ÜFE tahmini ortalaması %6,4, TÜFE tahmini ortalaması %7,5'tir. Görüldüğü gibi işletmelerin TÜFE tahminleri ÜFE tahminlerinin az da olsa üzerindedir.

Çalışmaya katılan işletmelerin 2013 yılsonu ABD Doları kur tahmini 1,96 TL, Euro kur tahmini 2,53 TL'dir. İşletmelerin bu tahminleri, 2013 yılı sonunda TL'nin ABD Doları ve Euro karşısında değer kaybetmesinin beklendiğini göstermektedir. Bu tahminler göz önüne alındığında, Euro/ABD Doları paritesinin 1,29 düzeyinde olacağı ortaya çıkmaktadır.

Ankete katılan işletmelerin rekabet açısından karşılaştıkları en önemli sorunlar arasında %14,6'lık payla "kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı" ilk sırayı almaktadır. Bu sorunun ardından ikinci sırada, %12,1 ile "hammadde maliyetlerinin yüksekliği", üçüncü sırada %9,8 ile "enerji maliyetlerinin yüksekliği", dördüncü sırada %9,1 ile "karlılık oranlarının düşmesi" ve beşinci sırada da %8,5 ile "vergi oranlarının yüksekliği" bulunmaktadır. Bu beş sorun %54 gibi oldukça büyük bir ağırlığa sahiptir.

Bu sorunların dışında "alacakların zamanında tahsil edilememesi", "istihdam üzerindeki yükler" ve "teşviklerin yetersizliği" gibi sorunlar da sıralamada ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'nin öncelikli sorunlarının arasında ise %16,9 ile "işsizlik" ilk sırada yer alan sorun olmuştur. Bu sorunu %13,1'lik payla "eğitim", %11,9'luk payla "kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı", %10,8'lik payla "ithalata dayalı büyüme", %9,2'lik payla "dolaylı vergilerin yarattığı vergi adaletsizliği" takip ederken, "gelir dağılımındaki dengesizlik" ve "cari açık" da ön sıralarda yer almıştır.

Bu veriler ışığında genel bir değerlendirme yaptığımızda "Ekonomik Durum Tespit Anketi" çalışmasının 2013 yılı ilk yarı sonuçları, Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu koşullar ve dünya ekonomisindeki gelişmelerin Türkiye ekonomisine etkileri bağlamında değerlendirilmelidir.

Beş yıl önce yaşanan ve etkileri halen süren küresel kriz, tüm ülkeleri olduğu gibi Türkiye ekonomisini de önemli ölçüde etkilemektedir. Her ne kadar Türkiye, bu dönemi birçok ülkeye göre ekonomik açıdan başarılı bir biçimde yönetme becerisini göstermiş ve imalat sanayi de, esnek üretim yapısı ve uluslararası pazarlardaki atılımı ile Türk ekonomisinin krizlerden çıkışında ve elde ettiği başarıda önemli rol oynamış olsa da, hâlâ önemli risklerle karşı karşıya bulunmaktadır.

2013 yılı ilk yarısında küresel ekonomide beklenen toparlanmanın gerçekleşmemesi ve ABD Merkez Bankası (FED)'nin parasal genişlemeyi azaltmaya yönelik sinyaller vermesi, gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarında dalgalanmaya yol açmıştır. Bu durum, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarını olumsuz etkileme olasılığı nedeniyle uluslararası finans piyasalarını ve söz konusu ülkeleri tedirgin etmiştir.

Bunun yanı sıra uluslararası talepte yaşanan yavaşlama ve yükselen ekonomilerde yavaşlayan GSYİH büyüme hızları nedeniyle IMF küresel büyüme tahminini 2013 yılı için 0,2 puan azaltarak %3,1'e düşürmüştür.

2013 ilk yarısında dünyada ekonomik açıdan yaşanan gelişmeler yanında Türkiye'nin önemli ihracat pazarları arasında yer alan komşu ülkelerdeki politik ve sosyal belirsizlikler ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. İç talepteki hafif toparlanmaya rağmen, özellikle Euro Bölgesindeki durgunluğa bağlı olarak ihracat zayıf seyrini sürdürmektedir. İhracatın zayıf seyri de, büyüme üzerinde sınırlayıcı bir etki yaratmaktadır.

Böyle bir ortamda, Türkiye ekonomik ve sosyal sorunlarını çözebilmek için daha yüksek oranlarda büyümek zorundadır. Daha yüksek oranlarda büyümek için de, daha güçlü bir sanayi sektörüne ihtiyaç duymaktadır. Buna karşılık sanayi sektörünün ve özellikle imalat sanayi sektörünün ekonomideki ağırlığı giderek azalmaktadır. Bu bağlamda sanayi sektörünün sorunlarını çözebilmek ve uluslararası rekabet gücünü artırabilmek için büyümenin kaynaklarına inen, dinamik, akılcı, teknolojik gelişmeyi özendirici, verimlilik ve etkinliği artırıcı bir sanayi anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir.

İstanbul Sanayi Odası olarak kanaatimiz; üretimin yeniden önem kazanarak küresel ekonominin odağı haline geleceği yönündedir. Ve biz sanayiciler olarak, bunun gerçekleşmesi için elimizden gelen her türlü çabayı gösteriyoruz, göstermeye de devam edeceğiz.

Ancak bu konuda atılması gereken çok önemli adımlar olduğuna inanıyoruz. Bu adımlar; her türlü kayıt dışı ekonomiyle mücadele, tasarrufların artırılması, enerji ve ulaştırma altyapısının, Ar-Ge ve inovasyonun geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması, yüksek katma değerli üretim yapısına geçişin sağlanması, aktif işgücü politikasının geliştirilmesi ve eğitimin işgücü talebine duyarlılığının artırılması şeklinde sıralanabilir. Bu alanlarda sağlanacak iyileşmeler, ekonomimizin lokomotifi olan sanayi sektörünün önünü açacak ve ülkemizin küresel ve bölgesel önemli bir aktör konumuna gelmesine katkı sağlayacaktır.

Erdal BAHÇIVAN

İstanbul Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

İstanbul Sanayi Odası, 1998 yılından bu yana altı aylık dönemler itibarıyla yılda iki kez üyeleri nezdinde “Ekonomik Durum Tespit Anketi”ni gerçekleştirmekte ve elde edilen sonuçları kamuoyu ile paylaşmaktadır. İSO üyelerinin 2013 ilk yarı gerçekleştirmeleri ile 2013 yılı ikinci yarı beklentilerini içeren Ekonomi Durum Tespit Anketi çalışmasının sonuçları bu yayınlara kamuoyuna sunulmaktadır.

Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışmasına 2013 yılı ilk yarısı itibarıyla katılan kuruluş sayısı 645 olmuştur. Bir önceki dönemde katılan kuruluş sayısı 569 ile daha düşük gerçekleşmiştir. 2013 yılı ilk yarısında ankete katılan kuruluş sayısında bir önceki döneme göre %13,3'lük artış söz konusudur.

Beş yıl önce yaşanan ve etkileri halen süren küresel kriz, Türkiye ekonomisini de önemli ölçüde etkilemiş ve 2009 yılında GSYİH %4,8 oranında daralmıştır. Türkiye, bu dönemi birçok ülkeye göre ekonomik açıdan başarılı bir biçimde yönetme becerisini göstermiş ve kriz sonrası yüksek büyüme oranlarını yakalamıştır. 2010 ve 2011 yılında GSYİH büyüme oranları sırasıyla %9,2 ve %8,8 olmuştur. İmalat sanayi aynı dönemlerde %13,6 ve %10 büyüyerek GSYİH'da erişilen bu yüksek oranlara çok önemli düzeyde katkı sağlamıştır.

2011 yılında ilk çeyrekte geçmiş yıl aynı döneme göre %12,4 olan GSYİH büyüme oranı, ikinci ve üçüncü çeyreklerde yavaşlayarak son çeyrekte %5,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Benzer eğilim imalat sanayinde de görülmüş ve ilk çeyrekte %15,4 düzeyindeki büyüme oranı, son çeyrekte %5,6 düzeyine gerilemiştir. GSYİH büyüme oranındaki yavaşlama eğilimi 2012 yılında hızlanmıştır. 2012 yılında yıllık büyüme oranı GSYİH'da %2,2 ve imalat sanayinde %1,9 ile kriz dönemleri hariç son on yılın en düşük düzeyine gerilemiştir.

2013 yılı ilk çeyreğinde %3 olan GSYİH büyüme oranında, 2012 yılının son üç çeyreğine göre iyileşme söz konusudur. Dikkat çeken bir nokta ilk çeyrekte imalat sanayi büyümesinin %2,8 ile GSYİH büyüme oranının altında kalmasıdır. Yayınlanmış olan imalat sanayi ilk beş aylık üretim endeksi değerleri ve kapasite kullanım oranları gibi veriler, 2013 yılı ikinci çeyreğinde de ilk çeyrek düzeyinde bir GSYİH büyüme oranına erişilebileceğini göstermektedir.

İmalat sanayinin yakından izlenmesi, durumunun değerlendirilmesi ve geleceğe dönük beklentilerinin alınması, ekonomik gelişmeler konusunda yapılacak kestirimlere önemli katkı sağlamaktadır.

Çalışmamızda, imalat sanayinin genel durumunun değerlendirilebilmesi amacıyla işletmelerin üretim, iç satış, dış satış, istihdam ve yeni siparişleri izlenmektedir. Söz konusu göstergeler açısından işletmelerin son iki dönemdeki durumu ve gelecek döneme ilişkin beklentileri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Göstergeler beş eksende yerleştirilmekte ve oluşturulan beşgenin alanı değerlendirilerek dönemler karşılaştırılmaktadır. Eksenlerde ilgili göstergede dönem içinde olumsuzluk yaşayan işletmelerin oranları yer almaktadır. Beşgenin alanının daralması dönem içinde işletmelerde olumlu gelişmelerin, genişlemesi ise olumsuz gelişmelerin yaşandığını göstermektedir.

2013 ilk yarı sonunda yürütülen bu çalışmanın sonuçları, 2013 ilk yarıda sorun yaşayan işletmelerin payının 2012 ikinci yarıya göre tüm göstergelerde az da olsa arttığını ortaya koymaktadır. 2012 yılı ikinci yarısında çalışmaya katılan işletmelerin %21,4'ü iç satışlarında, %28'i dış satışlarında daralma yaşadıklarını belirtmiştir. 2013 yılının ilk yarısında dış satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı az da olsa artarak %29,6'ya çıkmıştır. Ancak dış satışlarında daralma yaşayan işletmelerin oranı oldukça yüksektir. Bu konuda dikkat çeken bir diğer bulgu ise iki dönem arasında dış satışlarının arttığını belirten işletmelerin payının da düşmesidir. İhracat artışında ilk beş ayda yaşanan yavaşlama da bulguları doğrulamaktadır. 2013 ilk yarısında iç satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı ise %24,6 olmuştur. Bu bulgular 2013 ilk yarısında 2012 ikinci yarıya göre iç ve dış talepte olumsuz gelişme yaşayan işletmelerin payının az da olsa arttığını ve 2013 ilk yarıda iç satışlardaki yavaşlamanın etkisinin daha fazla hissedildiğini göstermektedir.

İstihdamlarının daraldığını belirten işletmelerin oranı 2012 yılı ikinci yarıda %20,1 olmuş ve 2013 ilk yarıda %20,7 ile yaklaşık aynı düzeyde kalmıştır. Bu bulgu istihdamda iki dönem arasında önemli bir değişim olmadığını göstermektedir. 2013 yılı ilk yarısında 2012 ikinci yarıya göre üretim ve siparişlerinde de daralma yaşayan işletmelerin oranı artmıştır. 2012 ikinci yarıda işletmelerin %20'si yeni siparişlerinde daralma yaşadığını belirtirken, bu oran üretimde %20,1 olmuştur. Söz konusu oranlar 2013 ilk yarıda yeni siparişlerde %23,4 ve üretimde %22,5 düzeylerine çıkmıştır. Çalışmadan elde edilen bu bulgular 2013 ilk yarıda 2012 ikinci yarısına göre çok önemli bir değişiklik olmasa da göstergelerde sorun yaşayan işletmelerin payının arttığını göstermektedir.

2013 yılı ikinci yarısı için beklentiler geçmiş iki döneme göre daha iyimserdir. 2013 ikinci yarıda bir önceki döneme göre iç satışlarında daralma bekleyen işletmelerin oranı %11,3 ve dış satışlarda daralma bekleyen işletmelerin oranı %12,1 düzeyindedir. Yeni siparişlerde daralma bekleyenlerin oranı %11,1 üretimde daralma bekleyenlerin oranı %11,6 ve istihdamda daralma bekleyenlerin oranı ise %8,9 olmuştur. Oranlar 2013 yılı ilk yarısı için yürütülen bir önceki çalışmadaki beklentilerle yaklaşık aynıdır. Bulgular, 2013 yılı ikinci yarısında göstergelerde olumlu yönde bir değişim beklentisini ortaya koymaktadır.

2013 yılı ilk yarısında küçük ve orta ölçekli işletmelerde izlenen tüm göstergelerde 2012 ikinci yarıya göre olumsuzluk yaşayan işletmelerin payı artmıştır. Büyük ölçeklilerde istihdam, dış satış ve üretimde az da olsa iyileşme yaşanmış, iç satışlarında ve yeni siparişlerinde daralma yaşadığını belirten büyük ölçekli işletmelerin payı ise artmıştır. 2013 yılı ilk yarısında 2012 yılı ikinci yarıya göre göstergelerde olumsuzluk yaşayan işletmelerin payı en çok orta ölçeklilerde artmıştır. Ancak orta ölçekliler, göstergelerde sorun yaşayan işletmelerin payı açısından küçük ve büyük ölçeklilere göre daha iyi konumdadır.

2013 ilk yarıda, iç satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı diğer göstergelere göre daha fazla artmıştır. İç satışlarda 2013 ikinci yarıda daralma bekleyen işletmelerin payı ise 2012 ikinci yarısı gerçekleşmelerine göre çok daha düşüktür. Dış satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı 2013 ilk yarıda bir önceki döneme göre orta ölçekliler dışında fazla değişmemiştir. Dış satışlarda 2013 ikinci yarısı beklentileri olumludur. 2013 yılı ikinci yarısında dış satışlarında daralma bekleyen işletmelerin oranı küçüklerde %15,8, ortalarında %9,4 ve büyüklerde %9,6 olmuştur. Bu oranlar 2013 yılı ikinci yarıda işletmelerin daha büyük bir bölümünün dış pazarlardan umutlu olduğunu göstermektedir.

2013 ilk yarıda yeni siparişlerinde azalma yaşadığını belirten işletmelerin payının önceki döneme göre artması talepte yaşanan durgunluğun daha çok hissedilmeye başlandığını göstermektedir. Yeni siparişlere yönelik beklentiler ise oldukça iyimserdir. 2013 ikinci yarısında yeni siparişlerinde daralma bekleyen işletmelerin payı küçüklerde %13,9, ortalarında %10,2 ve büyüklerde ise %6,7 düzeyindedir.

Büyük ölçekli işletmelerde üretimlerinde düşüş yaşadığını belirten işletmelerin payı 2013 ilk yarıda, 2012 ikinci yarıya göre 0,1 puan azalarak %19,8'den %19,7'ye düşmüştür. İki dönem arasında büyüklerde bu oranın değişmediğini söylemek olasıdır. Küçük

ve orta ölçekli işletmelerde ise üretimde daralma, daha fazla sayıda işletme tarafından hissedilmiştir. 2013 ikinci yarısı üretimde beklentiler açısından orta ölçekli işletmeler diğer gruplara göre daha iyimserdir. Orta ölçeklilerde üretimlerinde daralma bekleyenlerin oranı %9,8 olmuştur. Bu grubu %11,2 ile büyük ölçekliler ve %13 ile küçük ölçekliler takip etmektedir.

2012 ikinci yarısı ile 2013 ilk yarısında istihdamda daralma yaşayan işletmelerin payı ölçeklere göre önemli farklılıklar göstermiştir. Büyüklerde bu oranda olumlu yönde bir gelişme görülürken küçüklerde önemli bir değişim yaşanmamış buna karşın ortalarda olumsuz gelişme yaşanmıştır.

Çalışmada izlenen beş temel gösterge baz alınarak "İSO Sanayi Gelişim Endeksi" hesaplanmakta ve bu endeks dönemler arası karşılaştırmada kullanılmaktadır. 1998 yılından bu yana endeks, 2011 yılı ilk yarıda en yüksek gerçekleşme değeri olan 134,2 düzeyine çıkmıştır. En yüksek ikinci değer ise 130,5 ile 2004 ilk yarıda olmuştur. Bu dönemler yüksek GSYİH büyüme hızlarının yakalandığı dönemlerdir. Endeks değerleri ekonomide yaşanan krizleri de ortaya koymaktadır. En düşük endeks değeri ise 60,9 ile kriz yılı olan 2001 ilk dönemine aittir. 2008 yılı ikinci döneminde 62,1 olan endeks gerçekleşme değeri ise en düşük ikinci değerdir ve 2008 yılı ile başlayan krizin boyutunu açıkça göstermiştir. Krizin devam ettiği 2009 ilk dönemi ise 73,1 ile en düşük üçüncü endeks değeridir. 2010 yılı ilk yarıda 125,6 ve ikinci yarıda 129 olan endeks değerleri, krizden çıkışı göstermesi açısından dikkat çekicidir. 2011 yılı ilk döneminde ise kriz sonrası yükseliş devam etmiş ve geçmiş dönemlerden bu yana en yüksek değer olan 134,2 değerine çıkmıştır. 2012 ilk dönemde kırılmayla başlayan endeks değeri 124,5'e ve daha sonra ikinci dönemde 123,4'e gerilemiştir. Söz konusu aşağı eğilim, endeks değerinde 2013 ilk yarıda yavaşlaşa da devam etmiş ve endeks gerçekleşme değeri 121,8 düzeyine gerilemiştir.

2013 ikinci yarısı endeks beklenti değeri 141,0 düzeyindedir. Bu beklenti değeri 2013 ilk yarısı beklenti değeri olan 142,6'ya göre az da olsa düşüktür. Söz konusu beklenti değerlerine göre, 2013 ikinci yarıda işletmeler ilk yarıya göre önemli bir değişim beklememektedir. Ancak az da olsa bir olumsuz beklentiden söz etmek olasıdır. Endeks beklenti değerleri, gerçekleşme değerlerine göre bir dönem hariç tüm dönemlerde daha yüksektir. Geçmiş dönem verileri kullanılarak yapılan kestirim, 2013 ikinci yarısı için 141 olarak hesaplanan endeks beklenti değerinin gerçekleşme tahmininin 120,3 olabileceğini göstermektedir. Kısaca, 2013 yılı ikinci

yarısında "İSO Sanayi Gelişim Endeksi" gerçekleşme tahmini 120,3 olmaktadır. Bu değer 2013 ilk yarı gerçekleşme değerine olan 121,8'e çok yakındır. Gerçekleşme tahmini, 2013 ikinci yarıda ekonomideki yavaşlamanın sürme olasılığını ortaya koymaktadır. Tüm bulgulara bakıldığında 2013 ikinci yarıda ilk yarıya göre ekonomik büyümede önemli bir değişiklik yaşanmayacağını söylemek olasıdır.

İSO Üretim Endeks beklenti değerleri ile gerçekleşme değerleri 2005 ve 2006 ilk yarı ile 2012 yılı ikinci yarı hariç 1998 yılından bu yana aynı yönde hareket etmiştir. İSO üretim endeksinin bir diğer özelliği ise 2009 yılından bu yana tüm dönemlerde beklenti değerleri ile gerçekleşme değerleri arasındaki sapmanın çok düşük düzeyde kalmasıdır. Kısa İSO Üretim Endeksi üretimde yaşanacak dalgalanmaların yönünü ve şiddetini önceden belirlemede önemli katkı sağlamaktadır. 2000 yılı ikinci yarıda 152,7 değerinden 2001 yılı birinci yarı için 96,3 düzeyine gerileyen İSO Üretim Endeksi beklenti değeri krizin habercisi olmuştur. Benzer olarak İSO Üretim endeksi üretimdeki olumsuz gelişmeleri 2007 ikinci yarıdan itibaren ortaya koymuş, 2007 ikinci yarıda 143,0 değerinden 2009 ilk yarısında 55,7 düzeyine gerilemiştir. Söz konusu endeks beklenti değerleri, üretimde yaşanan yüksek oranlı daralmaya işaret eden önemli bir öncü gösterge olmuştur. Diğer yandan endeks beklenti değerleri 2009 ikinci yarısından itibaren 121,7'den artarak 2011 ilk yarısında 155 düzeyine kadar çıkarak üretimdeki olumlu gelişmeyi göstermiştir. Söz konusu dönemde gerçekleşme değerleri ile beklenti değerleri arasındaki sapma minimum düzeylere inmiştir.

2011 yılı ikinci yarısından itibaren beklentilerde olumsuz yönde bir kırılma yaşanmış ve endeks beklenti değeri 2012 ilk yarıda 136,7 düzeyine gerilemiştir. Beklentilerde 2012 ikinci yarı ile birlikte az da olsa yukarıya doğru bir eğilim yaşanmış ve 2013 ilk yarı için endeks beklenti değeri 146,6 olmuştur. Gerçekleme değeri ise 2013 ilk yarıda ters yönlü bir eğilimle 128 düzeyine gerilemiştir.

2013 ikinci yarı İSO Üretim Endeksi beklenti değeri 145,6 düzeyindedir. Bu değer 2013 ilk yarı beklenti değerlerinden düşük, buna karşın gerçekleşme değerinin üzerindedir. Geçmişteki beklenti ve gerçekleşme endeks değerleri göz önüne alınarak yapılan hesaplamalar 2013 ikinci dönem 145,6 olan endeks beklenti değerine göre gerçekleşme tahmininin 126 olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu gerçekleşme tahmini ilk dönem 128 olan üretim endeks değerinden çok az da olsa düşüktür. Bu veriler 2013 ikinci yarıda imalat sanayi üretiminde 2013 ilk yarıya göre önemli bir değişim beklenmediğini ortaya koymaktadır.

Yurt içi talebin eğilimini ortaya koyan en önemli gösterge işletmelerin iç satışlarında yaşanan değişimdir. 2011 ikinci yarı ile birlikte endeks gerçekleşme değerleri düşüş eğilimine girmiştir. 2011 ikinci yarıda ilk yarıya göre gerileyerek 134,8 olmuştur. Aynı dönemin beklenti değeri ise 142 düzeyindedir. Düşüş eğilimi 2012 ikinci yarı hariç devam etmiştir. Bu değerler 2011 ikinci yarı sonrası iç satışlarda yavaşlama eğilimini ortaya koymaktadır. İç Satışlar endeks beklenti değerleri ise 2012 ilk yarı sonrası ters yönde çok sınırlı da olsa yukarı yönlü bir eğilime girmiştir.

2012 ilk yarı 130,9 olan İSO İç Satış Endeksi beklenti değerine karşın gerçekleşme değeri 125,6 düzeyinde kalmıştır. 2012 ikinci yarıda iç satış endeks beklenti değeri yükselerek 139,2 düzeyine çıkmıştır. Gerçekleşme değeri sınırlı düzeyde artarak 128,6 olmuştur. 2013 yılı ilk yarıda 143,9 ile önceki dönemden yüksek olan beklenti değerine karşın gerçekleşme değeri, gerileyerek 124,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu bulgu işletmelerin iç talepteki canlanma beklentisinin 2013 ilk yarıda gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır. 2013 ikinci yarı İSO iç satışlar endeksi beklenti değeri ise 143,9 ile ilk yarı beklenti değerine eşittir. Söz konusu beklenti değeri işletmelerin ikinci yarıda da iç satışlarında ilk yarıya göre önemli bir değişim beklenmediğini ortaya koymaktadır.

2009 ikinci yarıda kriz sonrası hızlı bir yükselişe geçerek 109,5 olan İSO dış satış endeksi gerçekleşme değerleri, 2012 ilk yarıya kadar 118 ile 123,3 aralığında kalmıştır. Ancak endekste bu eğilim 2012 ikinci yarıda 112,6 ile düşüşe geçmiş ve 2013 ilk yarıda yaklaşık aynı düzeyde kalarak 112,4 olmuştur. 2013 ilk yarı dış ticaret verileri de bu eğilimi doğrulamaktadır. Son iki yarıda endeks gerçekleşme değerleri endeks beklenti değerlerinin oldukça altında kalmıştır. Ancak son dönemlerde yaşanan krizler yanında, yakın coğrafyada yaşanan karmaşa ve savaşlara karşın ihracat yavaşlansa da büyümesini sınırlı düzeyde de olsa sürdürmüştür. 2013 yılı ikinci yarı İSO dış satışlar endeks beklenti değeri ise 141,3 düzeyindedir ve 2013 ilk yarıdaki beklenti değeri olan 142,2'den biraz düşüktür. Bu bulgu işletmelerin 2013 yılı ikinci yarıda ihracatta da önemli bir değişim beklenmediğini ortaya koymaktadır.

Diğer endekslerde olduğu gibi İSO Yeni Siparişler Endeksi'nin de gerçekleşme ile beklenti değerleri arasında ilişki düzeyi yüksektir. Yeni siparişler gelecek döneme ışık tutması açısından önemli öncü göstergelerden birisidir. 2012 ikinci yarıda İSO yeni siparişler endeks gerçekleşme değeri ilk yarıya göre artarak 126,5 düzeyine çıkmış ve 2013 yılı ilk yarıda ise gerileyerek 124,4 olmuştur. Son üç dönemde gerçekleşme değerlerinde sadece bir iki puan değişim

yaşanmıştır. 2013 ikinci yarı için İSO yeni siparişler endeks beklenti değeri 145,3 ile ilk yarı beklenti değerinden düşük ancak ilk yarı gerçekleşme değerinden oldukça yüksektir. Söz konusu endeks beklenti değeri işletmelerin daha fazla bir bölümünün yeni siparişlerinde 2013 ikinci yarıda az da olsa bir düşüş beklemediklerini ortaya koymaktadır.

İSO istihdam endeksi gerçekleşme değeri son dönemlerde fazla değişim göstermemiş ve küçük ölçekli işletmeler hariç beklenti değerleriyle çakışmıştır. Kısaca beklenti değerleri ile gerçekleşme değerleri arasındaki ilişki çok güçlenmiştir. Son yedi yarıyılıda endeks gerçekleşme değeri 118 ile 125 arasında değişim göstermiştir. 2011 ikinci yarıda 125,2 olan endeks gerçekleşme değeri 2012 ilk yarıda kırılarak 119,3 düzeyine inmiştir. Bu düşüş eğilimi 2012 ikinci yarıda da sürmüş ve endeks değeri 118,1 ve 2013 ilk yarıda 120,2 olmuştur.

İSO istihdam endeksi beklenti değerleri ise 2011 ilk yarıda 137,6 düzeyinden gerileyerek 2012 ilk yarıda 123,3 olmuş ve daha sonra yukarı hareketle 2012 ikinci yarıda 127,5 düzeyine çıkmıştır. 2013 ilk yarıda ise 131,5 düzeyine erişmiştir.

2008 ve 2009 kriz yılları sonrası Türkiye ekonomisinde istihdam konusunda önemli iyileşmeler sağlanmasına karşın, istihdam ve işsizlik Türkiye'nin ekonomik sorunları arasında ilk sırada yer almaktadır. 2001 krizinde %8,4 oranında olan işsizlik oranı, küresel krizin yaşandığı 2008'de %11'e yükselmiş ve 2009'da da %14 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Kriz sonrası ekonomideki iyileşme paralelinde 2010'da %11,9 olan işsizlik oranı, 2011'de %9,8'e, 2012'de %9,2'ye gerilemiştir. 10. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda işsizlik oranının 2013'te %9,2 ile aynı kalması, 2018 yılında ise %7,2'ye gerilemesi öngörülmektedir.

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışması sonuçlarına göre, ankete katılan işletmelerde ücretle çalışanlar sayısı bir önceki döneme göre 2012 yılı ikinci yarısında %0,3 oranında azalırken, 2013 yılı ilk yarısında %1,2 oranında artış göstermiştir. Haziran 2013 itibarıyla son bir yıllık dönemdeki artış ise %0,9 olarak gerçekleşmiştir. TÜİK tarafından yayımlanan üç aylık sanayi istihdam endeksine göre de, 2013 yılı ilk çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre imalat sanayi istihdamında %0,4'lük artış söz konusudur.

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışması sonuçlarına göre, ankete katılan işletmelerde, 2013 ilk yarıda ücretle çalışanlar sayısı %1,2 oranında artarken, işten çıkarılmak zorunda kalanların toplam çalışanlara oranı %6,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 2012 ikinci yarıda %7,7 ile biraz daha yüksektir. Ücretle çalışanlar sayısındaki

sınırlı artışlara karşın, işten çıkarılmak zorunda kalanların toplam çalışanlara oranının %7'ler civarında seyretmesi, işgücü maliyetlerinin yüksekliğinin yanı sıra kıdem tazminatı sorununu ortaya koymaktadır.

2008 yılı ikinci yarısı ile birlikte küresel krizin etkisiyle Türkiye ekonomisinde bir düşüş eğilimi söz konusudur. İmalat sanayi kapasite kullanım oranları da benzer bir eğilim sergilemiştir. 2007 yılında %80'ler civarında seyreden kapasite kullanım oranları, Ağustos 2008'deki %80'lik oranın ardından düşüşe geçmiştir. 2010 yılında %75'ler seviyesine çıkan kapasite kullanım oranı, Ekim 2011'de %77 seviyesini görmüştür. 2012'de ekonomideki yavaşlama doğrultusunda kapasite kullanım oranı yıl boyunca %74'ler civarında seyretmiştir. Ocak 2013'te %72,4 olan kapasite kullanım oranı Temmuz 2013'de %75,5 olmuştur. Görüldüğü gibi 2013 yılı ilk yarısında imalat sanayi kapasite kullanım oranında nispi bir artış söz konusudur. 2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışmasına katılan işletmelerde tartışız ortalama kapasite kullanım oranları incelendiğinde, toplam işletmelerde 2012 ikinci yarıda %66,9 olan kapasite kullanım oranının 2013 ilk yarıda ise %65,6'ya gerilediği görülmektedir.

Türkiye ihracatında en büyük paya sahip olan AB ülkelerinin küresel krizle birlikte ekonomilerinde yaşadıkları sorunlar, bu pazarlara yönelik Türkiye'nin ihracat performansı olumsuz etkilenmiştir. Küresel kriz öncesi 2007 yılı toplamında AB ülkelerine yapılan ihracat, toplam ihracatın %56,3'ne denk gelirken 2008'de bu oran %48 ve takip eden üç yılda da sırayla %46, %46,3 ve %46,2'ye düşmüştür. 2012 yılı genelinde %38,8 değerine kadar düşüş sergileyen bu oran Ocak-Mayıs 2013 dönemi genelinde ise %40,4 oranında bulunmaktadır.

Ülke ihracatında Avrupa üzerinden yaşanan kan kaybı temel olarak Yakın ve Orta Doğu, Asya ve kısmi olarak Afrika bölgelerince karşılanmış ve bu bölgelerdeki ekonomilerin Türkiye ihracatı içindeki payı yakın geçmişte dikkate değer oranlarda artmıştır. Bahse konu olan bölge ekonomilerinin küresel krizden nispi olarak az etkilenmeleri ve son yıllardaki büyüme performansları Türkiye ihracat kompozisyonundaki değişimi doğrular niteliktedir.

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışması sonuçlarına göre, son iki yıllık çalışma sonuçlarına da oldukça yakın olarak çalışmaya katılan işletmelerin %76,7'si ihracat yaptıklarını belirtmişlerdir. İhracat yaptıklarını belirten işletmelerin oranı küçük ölçekli işletmelerde %65,4 iken orta ölçekli işletmelerde bu oran %82,2 olarak gerçekleşmiştir. Büyük ölçekli işletmelerin ise %93,1'i ihracat yaptıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmamız sonuçlarına göre ihracat yapan işletmelerin döviz kazançlarının toplam ciroları içindeki payları 2012 ikinci yarısında %33,2 iken bu oran 2013 ilk yarısında %33,9'e çıkmıştır. Yakın geçmişte de olduğu gibi ihracatın toplam ciro içindeki payı 1/3 oranında seyretmeye devam etmektedir. Bu oran işletmelerin toplam cirolarının hangi oranda ihracatlarına dolayısı ile yabancı para cinsine bağlı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Özetle çalışmamız kapsamında yer alan işletmelerde İmalat Sanayi toplam cirosunun ortalama üçte birinin yurtdışı satışlardan geldiği görülmektedir.

Küresel krizin etkisiyle, Türkiye ekonomisinde 2008 yılı son çeyreğinde başlayan gerileme, 2009 son çeyreğine kadar devam etmiş ve 2009 son çeyrekte tekrar artışa geçmiştir. 2011 son çeyrek ve sonrasında nispi yavaşlama söz konusu olmakla birlikte, son 14 çeyrekte büyüme devam etmektedir. 2012 yılında iç talep ve dış talepteki yavaşlama ve durgunluğun etkisiyle GSYİH'da ilk çeyrekte %3,3, ikinci çeyrekte %2,9, üçüncü çeyrekte %1,6, dördüncü çeyrekte %1,4'lük büyümeler sonrası yıllık %2,2'lik büyüme elde edilmiştir. 2013 yılı ilk çeyrekte de hane halkı tüketim harcamaları, kamu tüketim ve yatırım harcamalarındaki artışların etkisiyle %3'lük bir büyüme elde edilmiştir. 2013 yılı ilk çeyrekte imalat sanayi katma değeri %2,8 büyürken, imalat sanayi üretimi %2,6 artmıştır. Bu oranlar, 2013 yılı ilk çeyrekte sanayi sektöründe girdi/çıkıtı kullanımı açısından çok küçük de olsa bir iyileşmeye işaret etmektedir. Özellikle imalat sanayinde girdi/çıkıtı oranlarında elde edilecek başarı, imalat sanayinin GSYİH içindeki payının artırılmasına da katkı sağlayacaktır.

2013 yılı ilk yarı ekonomik durum tespit anketi sonuçlarına göre, 2012 ikinci yarıda çalışmaya katılan işletmelerin %49,5'i girdi/çıkıtı oranının arttığını, %10,3'ü ise azaldığını belirtmiştir. Bu durum, ankete cevap veren işletmelerde 2012 ikinci yarıda girdi/çıkıtı oranının arttığını belirtenler ile azaldığını belirtenler arasında oldukça büyük bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Yani 2012 ikinci yarıda katma değer verimliliğinde bir olumsuzluk söz konusudur. Üretim yavaşlarken, girdi kullanımını artmıştır.

2013 ilk yarıda ise girdi/çıkıtı oranı arttığını belirtenlerin oranı %52,3 iken, azaldığını belirtenlerin oranı %16,7'dir. 2013 yılı ilk yarıda da girdi/çıkıtı oranında artış bildirenler ile azalış bildirenler arasındaki fark oldukça büyük olmasına karşılık, 2013 ilk yarıda, 2012 ikinci yarıya göre nispi bir iyileşme söz konusudur. Bu durum, girdi/çıkıtı oranında çok ufakta olsa bir iyileşmeye işaret etmektedir. Ancak bu iyileşmenin yeterli olmadığı unutulmamalıdır.

Türkiye'de işletmelerin yapısal bir sorunu olarak kaynak yetersizliği öne çıkmaktadır. Bu nedenle işletmeler borçlanmaya bağımlı bir yapı sergilemektedir. Ülkemizde hala sermaye piyasalarından sınırlı düzeyde yararlanılmaktadır. Türkiye'deki işletmeler AB ülkeleri ve ABD'ye göre borç/özkaynak oranı açısından çok farklı bir konumda bulunmaktadır. Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu çalışmasının 2012 yılı sonuçlarına göre, özel kuruluşlarda borç/özkaynak oranı %134,1 olmuştur. Bu oran 2011'de de %140,7 ile biraz daha yüksektir. 2012'de 2011'e göre küçük bir iyileşme söz konusu olmakla birlikte, bu oranlar uluslararası karşılaştırmalara göre çok yüksektir. Bu oranın yüksekliğinin yanısıra yabancı para cinsi borçların ağırlığı da kırılganlığa neden olmaktadır. Kurlardaki hareketlilik işletmelerin karlılık oranlarını olumsuz yönde etkilerken, kaynak yaratma sıkıntılarını daha da artırmaktadır.

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi sonuçlarına göre, özkaynak/toplam kaynak oranı %70 ve daha yüksek olan işletmelerin oranı 2012 ikinci yarıda %23,2 iken, 2013 ilk yarıda 1 puanlık düşüşle %22,2'ye gerilemiştir. Nispi bir olumsuzluk söz konusudur. Özkaynak/toplam kaynak oranı %30 ve daha düşük olan işletmeler oranı 2012 ikinci yarıda %31,1 iken, 2013 ilk yarıda 1,8 puan iyileşerek %29,3'e gerilemiştir.

Karşılıksız çek ve protestolu senet sayısı ve toplam tutarı ile ilgili oranlar tek başına olmasa da ekonomik gelişmelerin eğilimini gösteren önemli ve somut bir gösterge niteliğindedir. 2012 yılı ikinci yarısında karşılıksız çek ve protestolu senetlerle karşılaşan işletmelerin oranı büyük bir sıçrama göstererek %42,2 düzeyine çıkmış, artış trendi 2013 yılı ilk yarısında da devam etmiş ve %44,5 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye ekonomisi, 2008 ve 2009 krizi sonrası oldukça başarılı bir büyüme göstermiş, GSYİH 2010 ve 2011 yıllarında sırasıyla %9,2 ve %8,8 oranında artışlar kaydetmiştir. Merkez Bankası'nın 2010 ve 2011 yılları boyunca takip ettiği düşük faiz politikası özellikle işletmelerin ödedikleri kredi faiz giderlerinin azalmasında etkili olmuş ve karlılıkta önemli iyileşmeler sağlamıştır. Ancak 2011 yılının ikinci yarısı ile birlikte, cari açığındaki büyük boyuttaki artışa bağlı olarak TCMB'nin uyguladığı yeni politikalar, kredi faiz oranlarında nispi bir artışa neden olmuştur. Yine 2011'in ikinci yarısında kurlarda görülen yükseliş, kambiyo zararlarını arttırarak finansman giderlerinin yükselmesine neden olmuş ve 2011 yılında üretim ve satışlardaki yüksek oranlı artışlara karşılık, karlılıkta nispi bir yavaşlama görülmüştür.

2012'de ise, alınan tedbirlerin etkisi ile cari açığa görülen hızlı düşüş sonucunda kurdaki TL lehine gelişme, üretim faaliyet karındaki düşüşe rağmen, üretim faaliyeti dışı gelirleri arttırmış, karlılıkta üretim ve satışlara kıyasla daha olumlu bir gelişmenin yanı sıra mali kaynak yapısında da nispi iyileşme görülmüştür. 2013 yılına gelindiğinde TL'nin değer kaybı ve faiz oranlarında görülen hareketlenme, karlılıkta olumsuz bir gelişmeye yol açmıştır. İlk çeyrekte dış talepteki olumsuzluğa karşın, iç talepteki hareketliliğin yanı sıra, kamunun cari tüketim ve sabit sermaye harcamalarındaki artışlar sonucu 2013 yılı ilk çeyreğinde ekonomi %3,0'lık bir büyüme gösterebilmiştir.

2013 yılının ilk yarısına ilişkin Ekonomik Durum Tespit anketi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan işletmelerin %31'i karlılıklarının bir önceki yılın aynı dönemine göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. 2012 yılının ikinci yarısında %32,8 olan bu oranın 2013 ilk yarısında 1,8 puanlık düşüş gösterdiği görülmektedir. Karlılığın geçen yıl aynı dönemine göre gerilediğini belirten işletmelerin oranı 2012'nin ikinci yarısında %33,3 iken bu yılın ilk yarısında hafif bir iyileşmeye işaret ederek %30,4'e düşmüştür. Araştırmaya katılan işletmelerin genelinde 2013 yılı ilk yarıda zarar ettiğini rapor edenlerin oranı 2012'nin ikinci yarısında %7,1 iken 2013'ün ilk yarısında 2,3 puanlık bir artış göstererek %9,4'e yükselmiştir. Bu rakam söz konusu dönemde karlılık yönünden olumsuz bir gelişmeye işaret etmektedir.

2013 yılı ilk yarı sonunda karlılıklarının düştüğünü bildirenler ile zarar ettiğini belirtenlerin toplamı 2012'nin ikinci yarısında %40,4 iken 2013'ün ilk yarısında 0,6 puanlık bir iyileşme göstererek %39,8'e gerilemiştir. Ancak genele bakıldığında işletmelerin karlılık açısından, 2013 yılı sonunda, 2012 son yarıya göre daha olumsuz bir noktada oldukları görülmektedir. Kar oranının düştüğünü veya zarar ettiğini bildirenlerin oranının %39,8 gibi yüksek bir seviyede olması işletmeleri 2013 yılında da karlılık açısından oldukça olumsuz bir tablonun beklediğini göstermektedir.

2012'de özellikle iç talebin soğutulması ile gerçekleştirilen yumuşak iniş sürecinin işletmelerce de yakından takip edilmesi ve hedeflerin bu bağlamda belirlenmesine bağlı olarak, satış hedefi gerçekleştirme oranları 2012 ilk yarıda %72,7 ve ikinci yarıda %73 ile oldukça tatmin edici düzeylerde olmuştur. 2013'ün ilk yarısında küresel ekonomide toparlanma beklenen ölçüde gerçekleşmezken, yaz dönemine doğru FED'in parasal teşvikleri azaltmaya yönelik sinyaller vermesi gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarında dalgalanmaya yol açmıştır. Türkiye'de iç tüketim talebi göstergelerinde önceki

yıla kıyasla görülen hafif toparlanmaya karşın özellikle Euro bölgesinde devam eden durgunluğa bağlı olarak ihracatın zayıf gittiği görülmektedir. Satış hedefi gerçekleştirmeleri bu gelişmelerle de bağlantılı olarak, 2013'ün ilk yarısında %72'ye gerilemiştir.

Bu şartlar karşında ülkemiz finans piyasalarında da önemli değişiklikler meydana gelmiş; artan döviz kuru ve petrol fiyatları kanallarıyla yükselen enflasyon, faiz oranlarını da bir artış trendine sokmuştur. Bu durumun kaynak ihtiyacını büyük ölçüde kredilerden sağlayan işletmelerin finansman sorununu önümüzdeki dönemlerde olumsuz etkilemesi olasıdır.

Bu küresel ve ülkemize özgü ekonomik ortamda gerçekleştirilen 2013 yılı ilk yarı çalışmamıza katılan işletmelerin %47,9'u finansmanla ilgili sıkıntı yaşadıklarını belirtirken, işletmelerin %52,1'i finansmanla ilgili bir sıkıntılarının olmadığını belirtmişlerdir. Bir başka ifade ile finansman sıkıntısı yaşadığını belirten işletmelerle sıkıntı yaşamadığını belirten işletmelerin oranları birbirine oldukça yakındır. Bu bulgu TCMB tarafından 2012 yılı ikinci yarısı ile birlikte alınmaya başlayan destekleyici para politikası sayesinde finansman koşullarındaki iyileşmeyi göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Çalışmamız sonuçlarında finansman problemi yaşayan işletmelerin sorunlarının neler olduğu incelendiğinde, kredi maliyeti yüksekliğinin geçmiş dönem çalışmalarında da olduğu gibi ilk sırayı almış olduğu görülmektedir. Kredi maliyetlerinin yüksek olması önemli bir finansman sorunu olarak gören işletmelerin oranı bir önceki döneme (2012 yılı ikinci yarı) göre 0,6 puan artarak %70'den %70,6'ya yükselmiştir. Başka bir ifadeyle ankete katılan her on işletmeden yedisine göre kredi maliyetlerindeki yükseklik, en önemli finansman sorunu olarak ön plana çıkmaktadır.

İşletme sermayesi ihtiyacının hızla artışı ise bir önceki döneme göre 7,8 puanlık artışla %49,3'ten %57,1'e yükselirken; özkaynak yaratamamak sorunu da 2,9 puanlık artışla %39,3'ten %42,2'ye yükselmiştir. Bir diğer önemli finansman sorunu olan kredi bulamamak ise %26,8'den %21,5'e gerilemiş olmasına rağmen hala önemli bir sorun olarak görülürken, vadeli kredilerin yenilenmemesi (%10,9) ve kamuya verilen teminat mektuplarının geç çözülmesi nedeniyle teminat mektubu limiti bulamamak (%7,3) gibi sorunlarda listede son sıralarda yer almıştır.

Çalışmaya katılan işletmelerin en yaygın olarak kullandıkları finans kaynağı ticari kredilerdir. Ticari kredi kullandığını belirten işletmelerin payı 2009 yılı ilk yarısında %70,3 olmuş, ikinci yarıda %70,2

ile yaklaşık aynı düzeyde kalmış, 2010 yılı ilk yarısında %71,1'e, 2010 yılı ikinci yarıda %72,8 düzeyine çıkmıştır. Aynı oran, 2011 yılı ilk ve ikinci yarılarında sırasıyla %75,8 ve %75,7 olarak gerçekleşmiş, 2012 yılı ilk yarısında ise %78,1 ile çalışmamızın başladığı 1998 yılından bu yana görülen en yüksek orana ulaşmıştır. 2012 yılı ikinci yarısında bir miktar düşerek %77,3'e gerileyen oran, 2013 yılı ilk yarısında düşüş trendini devam ettirmiş ve %74,6 olarak gerçekleşmiştir.

Ticari kredileri, %20,6 ile Eximbank kredileri, %18,4 ile leasing takip etmektedir. Kısa vadeli finans kaynağı aracı niteliğinde olan ve alacağın devri işlemine dayanan faktoring'den yararlanan kuruluşların oranı %11,2'dir. Yurtdışı finans kurumlarından yararlanan firmaların oranı ise %3,8'dir. Elde edilen bulgular, küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyüklere göre orta ve uzun vadeli finansman kaynaklarına ulaşma konusundaki sıkıntılarının devam ettiğini göstermektedir.

Geçmiş dönem anket sonuçlarında da olduğu gibi döviz ya da dövize endeksli kredi kullanım eğilimi, işletme ölçeğinin büyüklüğü ile pozitif bir ilişki sergilemeye devam etmiştir. Başka bir ifadeyle ölçek büyüdükçe döviz ya da dövize endeksli kredi kullananlar oranı da büyümektedir. Diğer taraftan, bu yılın ilk döneminde hem küçük ve orta, hem de büyük ölçekli işletmelerde dövize endeksli kullanımında düşüş yaşandığı görülmektedir.

Bir önceki döneme, 2012 yılı ikinci yarısına kıyasla ölçeklerin eğilimlerinde en dikkat çeken nokta büyük ölçekli işletmelerde döviz ya da dövize endeksli kredi kullananlar oranının 7,8 puan birden azalarak %72,1'den %64,3'e gerilemiş olmasıdır. 2012 yılı ikinci yarısında küçük ölçekli işletmelerde %31,6 olan oran 2013'ün ilk döneminde %29,2'ye düşerken, orta ölçeklilerde ise aynı dönemde %52,4'ten %47,8'e gerilemiştir.

2013 yılı ilk yarısında ankete katılan her on küçük ölçekli işletmenin yaklaşık olarak üçü yabancı kaynak kullanımına yönelirken, orta ölçeklilerde her on işletmeden beşi ve büyük ölçeklerde ise her on işletmeden altısı toplam kredilerinde döviz ya da dövize endeksli kredi kullanmış olduğunu ifade etmiştir.

Genellikle Türkiye gibi nüfus ve geliri yükselmekte olan ülkelerde kalkınma hızını belirleyen temel faktör talebin yeterliliği veya yetersizliği değil, üretim kapasitesinin, dolayısıyla yatırımların artırılabilme imkanındır. Yatırımların artırılması ise, iç tasarrufların hedeflenen kalkınma hızını besleyebilecek bir seviyeye yükseltilebilmesine bağlıdır. 2012 yılında GSYİH sabit fiyatlarla %2,2 oranında büyürken, sabit

sermaye yatırım harcamaları %2,5 oranında gerilemiş, özel sektör yatırımları ise %4,5 oranında gerileme göstermiştir. 2013 yılı ilk çeyreğinde toplam sabit sermaye yatırım harcamaları %0,2 büyürken, özel sektör sabit sermaye yatırım harcamalarında %9,1 oranında azalma gerçekleşmiştir. Bu gelişme 2013 yılı üretimini de olumsuz bir şekilde etkileyecektir.

2013 yılı ilk yarı sonuna ilişkin Ekonomik Durum Tespit Anketi sonuçlarına göre işletmelerin toplamında yılın ilk yarısında yatırım yaptığını bildirenlerin oranı %34,9'dur. Bu oran 2012 yılının ikinci yarısında %38,3 idi. Bahsi geçen dönemde 3,4 puanlık bir düşüş söz konusudur. Yatırım yaptığını rapor eden işletmeler içerisinde modernizasyon yatırımı yaptığını belirtenlerin oranının 2012 yılının ikinci yarısında %65,4 iken 2013 yılının ilk yarısında 0,8 puanlık artışla %66,2'ye yükseldiği görülmektedir. Yeni yatırım yaptığını belirtenlerin oranı tüm işletmelerde 2012 yılı ikinci yarısında %38,4 iken 2013 yılı ilk yarı sonunda 1,4 puanlık azalışla %37'ye gerilemiştir. Yurt dışında yatırım yaptıklarını rapor edenlerin oranı ise tüm işletmelerde 2012 yılının ikinci yarısında %5,7 iken 2013 yılı ilk yarı sonunda tüm işletmelerde %2,3'e düşmüştür.

2013 yılında GSYİH'nin %4 oranında büyümesi öngörülmüş ve büyümenin tamamen iç talepten kaynaklanması hedef alınmıştır. 2012 yılındakine benzer biçimde 2013'te de net mal ve hizmet ihracatının GSYİH büyümesine katkısı beklenmemektedir. 2013 yılında özel kesim cari tüketim harcamalarının sabit fiyatlarla %3,1, kamu cari tüketim harcamalarının %3,6 oranında artması öngörülmektedir. Bunun yanında özel kesim sabit sermaye yatırım harcamalarında 2013'de %7,1 ve kamu tüketim harcamalarında da %5,4 oranında büyüme hedef alınmıştır. Buna karşılık, yılın ilk çeyreğinde sabit fiyatlarla hane halkı tüketim harcamaları %3,0 ve kamu tüketim harcamaları da %7,2 oranında büyüme göstermiştir. Sabit sermaye yatırım harcamaları 2013 yılı ilk üç ayında toplamda %0,2'lik büyüme gösterirken, kamu sabit sermaye yatırım harcamaları %81,9 artmış, özel sektör yatırım harcamaları ise %9,1 oranında küçülmüştür. Bu gelişme 2013 yılı ilk yarı sonuna ilişkin Durum Tespit Anketi sonuçlarında da sabit sermaye yatırımları yönünden teyit edilmiş bulunmaktadır. 2013 yılı ilk yarı sonunda 2013 yılı ikinci yarıda yatırım yapmayı planlayan işletmelerin beklentileri şu şekildedir:

2012'nin ikinci yarısında 2013 yılı ilk yarısı için yatırım planladığını belirten firmaların oranı %41,6 iken, 2013'ün ilk yarısının sonu itibarıyla yılın ikinci yarısında yatırım planlayan firmaların oranı %38,3'e gerilemiştir. İki dönem arasında yurt içi yatırım

eğiliminde olumsuz bir gelişme söz konusudur. Diğer yandan, bu yılın ilk yarısı için yatırım planladığını belirten firmaların oranı geçtiğimiz yılın ikinci yarısında %41,6 olmasına rağmen, yatırım yapan firmaların oranı ise bu beklentinin 6,7 puan altında kalmış ve %34,9 olarak gerçekleşmiştir.

2013 yılı ekonomik programında özel sektör yatırım harcamaları için %7,1'lük büyüme öngörülmüşken, 2013 ilk çeyrek milli gelir tahmininde özel sektör yatırımları %9,1 oranında gerilemiştir. Durum Tespit Anketi sonuçları, 2013 ikinci yarı için özel sanayi sektörü yatırımları açısından ümit vermemektedir. Bu nedenle 2013 için öngörülen %4'lük büyümeye ulaşabilmek için hane halkı tüketiminin bir miktar daha canlanması, devlet tüketim ve yatırım harcamalarının artırılması için önlem alınması gerekmektedir.

Harcama bazında yayınlanan GSYİH sonuçlarına göre, stok değişiminin cari fiyatlarla GSYİH içindeki payı 2011 yılında %1,7 iken, 2012 yılında bu pay %0 olarak gerçekleşmiştir. Stok değişimi 2012 yılında GSYİH'de cari fiyatlarla -357,4 milyon TL olmuştur. Başka bir deyişle 2012, stokların yendiği bir yıl olmuştur. 2013 yılı ilk çeyrek GSYİH'sında da cari fiyatlarla 8,4 milyar TL negatif stok değişimi söz konusudur. Bu dönemde stok değişiminin GSYİH içerisindeki payı -%2,3'tür. Bu gelişme 2013 ilk çeyrek üretiminin tüketimi karşılamaması sonucu, mevcut stoklardan da tüketilmiş olmasından kaynaklanmıştır.

2013 yılı ilk yarı sonunda stoklarında miktar olarak artış bildiren işletmelerde ortalama stok artış oranı %22,2 iken, stoklarında azalış bildirenlerde ortalama azalma oranı %21,9'dur. Görüldüğü gibi işletmelerin stoklarında miktar olarak artış oranı ile azalma oranı birbirine çok yakın gerçekleşmiştir. Bu gelişmede 2013 yılı ilk yarı sonunda ankete katılan işletmelerde miktar olarak stok değişiminin yaşanmadığını göstermektedir.

Günümüz rekabetçi ekonomik konjonktürü, işletmelerin değişen koşullara en kısa zamanda ayak uydurmasını, etkin, verimli ve güçlü finansal yapıya sahip olmalarını gerektirmektedir. Günümüzde firmalar düşük maliyet, ürün kalitesi, esneklik, verimlilik, üretim hızı ve çevre sorunları gibi bir takım yeni kavramlarla da baş etmek zorundadırlar. Ürün kalitesini yükseltmeyen ve maliyetlerini düşüremeyen işletmeler zor duruma düşmekte veya varlığını devam ettirememektedirler.

Son dönemlerde olduğu gibi ürün kalitesine yoğunlaşarak bu noktada gelişim sağladığını belirten işletmelerin oranı %51,4 ile en çok gelişme sağlanan alan olmuştur. Ürün kalitesine yoğunlaşarak bu

noktada gelişim sağladığını belirten işletmelerin oranı 2012 yılı ikinci yarısına göre 2,8 puan artış göstererek iyileşme ve gelişme sağlanan alanlar arasında ilk sıradaki yerini korumuştur.

İşletmeler ürün kalitesini yükseltmenin ve maliyetlerini düşürmenin yanı sıra, işgücü verimliliğini artırma, yeni ürün geliştirme ve teknoloji yenileme çabalarına da ağırlık vermektedirler. 2013 yılı ilk yarısında, toplam işletmelerin %44,4'ü işgücü verimliliklerini artırdıklarını, %28,3'ü teknolojilerini yenilediklerini ve geliştirdiklerini, %27,3'ü ise yeni ürün geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Maliyetlerini gözden geçirip düşürebilen işletmelerin oranı %36,9 düzeyindedir ve en önemli üçüncü gelişim alanıdır. Özet olarak, ürün kalitesinin yükseltilmesi işletmelerin en çok gelişme sağladıkları alan olmuştur. İşgücü verimliliğinin artırılması ve maliyetlerin azaltılması ise en çok gelişme sağlanan ikinci ve üçüncü alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızın bu bölümü anketimize katılan işletmelerin 2013 yılına yönelik ağırlık vermeyi planladıkları alanların tespit ve incelenmesine ayrılmıştır. Çalışmanın son dört yıllık sonuçlarına paralel olarak verimliliğin artırılması ankete katılan işletmelerin en çok ağırlık vermeyi planladıkları alan olarak ilk sıradaki yerini muhafaza etmektedir. Çalışmamızda ilgili soruya yanıt veren işletmelerin %68 gibi oldukça yüksek bir kısmı 2013 yılı için verimlilik artırıcı adımlar atacağını ya da yatırımlar yapacaklarını belirtmişlerdir. Yoğun rekabet ortamı içinde daralan kar marjları işletmeleri yakın geçmişte olduğu gibi bu yılda verimlilik konusuna ağırlık vermeye zorlamaktadır.

İşletmelerce ikinci en önemli ağırlık verilmesi planlanan alan ürün kalitesini geliştirme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir önceki dönemde %47'lik cevaplanma oranı ile dördüncü sırada bulunan ürün kalitesi gelişimi bu dönemde ilgili soruya verilen cevaplarının %50,9'unda işaretlenmiştir. Ürün geliştirme seçeneği %50,4'lük oranla işletmelerce ağırlık verilmesi gereken alanlar arasında üçüncü olmuştur.

Çalışmaya katılan işletmeler, 2013 yılı %3'ler düzeyinde gerçekleşmesi beklenen GSYİH büyüme oranına göre daha iyimserdir. İşletmelerin 2013 yılı GSYİH büyüme oranı tahmini %3,8 düzeyindedir. GSYİH büyüme oranı konusunda en yüksek tahmini %3,8 ile küçük ölçekli ve büyük ölçekli işletmeler yapmıştır. Orta ölçekli işletmeler 2013 yılında büyüme oranını %3,7 olarak öngörmüşlerdir.

2012 yılı Ocak ayında önceki yıl aynı aya göre %11,13 ile başlayan ÜFE değeri, 2012 yılını çok düşük bir değer olan %2,45 ile tamamlamıştır. Bu

değer önceki yıl aynı aya göre değişim oranlarında, 2003 ÜFE serisinde yakalanan en düşük değer olmuştur. 2013 ilk yarıda ÜFE özellikle Haziran ayındaki %1,46'lık artışın baz etkisiyle yükselmiş ve altı aylık gerçekleşme oranı %2,46 olmuştur. Bu oran 2012 yıllık ÜFE oranından 0,1 puan daha yüksektir. ÜFE'nin ikinci yarıda baz etkisi yanında döviz kurlarında ve akaryakıt fiyatlarındaki yukarı yönlü değişime paralel olarak artması söz konusudur. Çalışmaya katılan işletmeler 2013 yılında ÜFE'nin tek haneli düzeylerde kalacağını ancak 2012 yılına göre önemli ölçüde artacağını tahmin etmektedir. 2013 ÜFE tahmini ortalaması yıllık %6,4 düzeyindedir. Dikkat çekici bir bulgu ÜFE tahmininin tüm ölçeklerde %6,4 olmasıdır.

2012 yılında ise TÜFE Ocak ayında bir önceki yıl aynı aya göre %10,61 değeri ile başladığı dönemi yılsonunda %6,16 gibi önceki yıla göre oldukça düşük bir değerle kapatmıştır. Kısaca 2012 yılında 2004 yılından bu yana en düşük değere erişilmiştir. 2013 yılının ilk altı ayında TÜFE %4 düzeyine erişmiştir. On iki aylık TÜFE ise %8,3 düzeyindedir. TÜFE'de ikinci yarıda da baz etkisi düşünüldüğünde bir artış olasılığı söz konusudur. Çalışmaya katılan işletmelerin 2013 yıllık TÜFE artış oranı tahmini %7,5 düzeyindedir.

2013 yılı ile birlikte FED'in politika değişikliği başta olmak üzere ortaya çıkan gelişmeler sonucu döviz kurlarında yukarıya doğru bir hareket yaşanmıştır. Yılbaşında 1,75 TL düzeylerinde olan ABD Doları döviz alış kuru dalgalanmalar sonrası Haziran ayını TCMB döviz alış olarak 1,92 TL düzeyinde kapatmıştır. Çalışmaya katılan işletmeler, 2013 yılı sonunda TL'nin ABD Doları karşısındaki değerinin 1,96 TL düzeyinde olacağını tahmin etmektedir. Bu beklenti ABD Dolarının TL karşısında %12 lik değer artışını ifade etmektedir. Çalışmaya katılan işletmelerin 2013 yılsonu Euro kur tahmini 2,53 TL'dir. Bu bulgu, işletmelerin 2012 yılsonuna göre TL karşısında Euro kurunda %7,5 düzeyinde artış beklediğini göstermektedir. İşletmelerin 2013 yılsonu döviz kuru tahminleri göz önüne alındığında, EURO/ABD Doları paritesinin 1,29 düzeyinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anketimiz kapsamında belirlenmiş olan rekabet gücünü etkileyen faktörler arasında, ankete katılan işletmelerin rekabet açısından en önemli sorunlarının %14,6 ile "kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı" ve %12,1 ile de "hammadde maliyetinin yüksekliği" olduğu ortaya çıkmıştır. İşletmelerin vermiş olduğu önem derecesini belirten puanlamaya göre, bu sorunlar ön plana çıkan diğer sorunlar arasında ilk iki sırada yer almıştır. Ankete katılan işletmelerin yarısından fazlası, bu iki seçeneği en önemli rekabet gücü faktörü olarak işaretlemiştir.

İşletmelerin üretiminde önemli bir maliyet kalemi olan "enerji maliyetlerinin yüksekliği" sorununun almış olduğu pay %9,8 ile üçüncü sırada yer alırken, bu faktörü işaretleyen işletmelerin oranı ise %46,1'dir. "Karlılık oranlarının düşmesi" faktörü ise %9,1'lik önem derecesi ile dördüncü sırada yer alırken, bu faktörü işaretleyenlerin oranı da %45 gibi oldukça yüksek bir seviyededir. "Vergi oranlarının yüksekliği" sorunu ise ankete katılanların %46,3'ü tarafından işaretlenmiş olup, bu faktörün ağırlığı %8,5 seviyelerindedir.

Söz konusu bu ilk ilk beş temel rekabet gücü sorununun almış olduğu toplam ağırlıklı pay ise %55,1 gibi oldukça yüksek bir seviyededir. 2013 yılı ilk yarısı için yapılan anket çalışmasında ön plana çıkan ilk beş sorun, 2012 yılı ikinci yarısında yapılan anket çalışması sonuçlarına göre, sıralamaları ve önem dereceleri değişmekle birlikte, aynıdır.

İmalat sanayinin genelinde "alacakların zamanında tahsil edilememesi", "istihdam üzerindeki yükler" ve "teşviklerin yetersizliği" gibi faktörler de rekabet gücünü olumsuz yönde etkileyen faktörler sıralamasında ön plana çıkarken; "fikri ve sınai hakların korunamaması", "AR-GE ve teknoloji transferi yetersizliği", "markalaşamamak" ve "bürokrasi" gibi faktörlerin, rekabet gücüne etkileri bakımından diğer sorunlara göre çok daha az öneme sahip oldukları görülmektedir.

2013 Yılı İlk Yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi sonuçlarına göre günümüz Türkiye'sinin en öncelikli sorunlarının başında %16,9 gibi oldukça büyük bir ağırlıkla, tıpkı bir önceki dönemde, 2012 yılı ikinci yarıda yapılan anket sonuçlarında olduğu gibi yine "işsizlik" sorunu gelmektedir. İşsizlik sorununun durum tespit anketi sonuçlarında da bu derece yüksek oranda önem kazanması ülke gerçekleri ile de paralellik göstermektedir. Zira, 2009 kriz yılından sonra ekonomide birçok göstergede elde edilen önemli başarılarla rağmen, istihdam ve işsizlik konusunda maalesef hala istenilen seviyelere gelinememiştir.

Anket sonuçlarına göre ön plana çıkan öncelikli sorunların sıralaması, 2012 yılı ikinci yarısında yapılan anket sonuçlarına göre çok fazla değişmemiştir. Ankete katılan işletmelerin Türkiye'nin en öncelikli sorunları arasında görmüş olduğu "eğitim" %13,1, "kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı" %11,9 ve "ithalata dayalı büyüme" %10,8'lik paylarla iki, üç ve dördüncü sıralarda yer alırken, "dolaylı vergilerin yarattığı vergi adaletsizliği" sorunu da %9,2'lik payla beşinci sırada yer almıştır. Söz konusu bu ilk beş sorunun toplam sorunlar arasında almış olduğu ağırlıklı pay ise %61,9 gibi oldukça yüksek bir seviyededir.

1.1. Anket Kapsamı

İstanbul Sanayi Odası, 1998 yılından bu yana altı aylık dönemler itibariyle yılda iki kez üyeleri nezdinde "Ekonomik Durum Tespit Anketi"ni gerçekleştirmekte ve elde edilen sonuçları kamuoyu ile paylaşmaktadır. İSO üyeleri, Türkiye sanayi sektörü üretim ve katma değerinin yaklaşık %40'ını yaratmaktadır. Bilindiği gibi İSO üyesi kuruluşlar, sadece İstanbul ili dahilinde üretim faaliyetinde bulunmamakta, merkezleri İstanbul ilinde olup, üretim faaliyetlerini diğer illerde gerçekleştiren kuruluşlarda İSO üyeleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle İstanbul ili, Türkiye sanayinden %30'a yakın pay alırken, İstanbul Sanayi Odası'nın sanayi sektöründeki ağırlığı %40'lar civarındadır. Bu özelliğiyle İstanbul Sanayi Odası, Türkiye'nin en büyük sanayi odası olurken, İSO üyeleri nezdinde uygulanan Ekonomik Durum Tespit Anketi sonuçlarının, sanayi sektörünü temsil etme gücü de oldukça yüksektir. İSO üyeleri, madencilik, imalat ve enerji dallarında faaliyet göstermesine karşılık, Ekonomik Durum Tespit Anketi, imalat sanayi faaliyet kolunda çalışan kuruluşlar kapsamında yapılmaktadır.

İSO üyelerinin 2013 ilk yarısı gerçekleştirmeleri ile 2013 yılı ikinci yarısı beklentilerini içeren Ekonomi Durum Tespit Anketi çalışmasının sonuçları bu yayımla kamuoyuna sunulmaktadır. Ekonomik Durum Tespit Anketi, bir eğilim anketi niteliğindedir ve her altı ayda bir düzenli olarak yayımlanmaktadır. İSO üyeleri nezdinde uygulanan Ekonomik Durum Tespit Anketi, İSO üyelerinin ekonomik faaliyetleri ile ilgili gelişme ve beklentileri içermektedir. Altı aylık dönemler itibariyle uygulanan ankete her dönem 500-600 veya biraz daha yüksek sayıda İSO üyesi

Ankete Katılan İşletmelerin Sektörel Dağılımı (%)

Ankete Katılan İşletmelerin Dağılımı (Adet)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	7	9	10	26
Tekstil Sanayi	16	13	15	44
Giyim Sanayi	62	26	15	103
Deri ve Ayakkabı San.	9	7	4	20
Orman Ür. ve Mobilya San.	13	12	3	28
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	22	17	7	46
Kimya Sanayi	38	23	19	80
Taş ve Toprağa Dayalı San.	10	16	12	38
Ana Metal Sanayi	13	11	11	35
Metal Eşya Sanayi	38	19	3	60
Makine San.	34	22	4	60
Elektrikli Makine San.	25	30	15	70
Taşıt Araçları San.	12	9	14	35
İmalat Sanayi	299	214	132	645

kuruluş cevap vermektedir. Ankete cevap veren İSO üyesi kuruluşların, İSO üyeleri içindeki yeri %4'ler civarındadır. Çalışmaya katılan işyeri ve katılım oranı göz önüne alındığında, anket çalışmasının ekonomide ve sanayi sektöründe yaşaması gelişme ve eğilimler konusunda önemli ve güvenilir bulgular ortaya koyduğunu söylemek olasıdır. Bu olgunun yanı sıra ankete katılan üyelerin sektörel dağılımı ile toplam üyelerin sektörel dağılımı arasında büyük bir paralellik söz konusudur. Bu da, anket çalışmasının temsil ve güvenilirlik derecesini daha da artırmaktadır. Sektörel dağılımdaki bu uygunluk, anket sonuçlarının tüm imalat sanayi sektörü için iyi bir gösterge olarak kullanılmasını sağlamaktadır.

Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışmasına 2013 yılı ilk yarısı itibariyle katılan kuruluş sayısı 645 olmuştur. Bir önceki dönemde katılan kuruluş sayısı 569 ile daha düşük gerçekleşmiştir. 2013 yılı ilk yarısında ankete katılan kuruluş sayısında bir önceki döneme göre %13,3'lük artış söz konusudur.

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışmasına en yüksek katılımın olduğu alt sektörler arasında Giyim Sanayi %16'lık payla ilk sırada yer alırken, Kimya Sanayi %12,4'lük payla ikinci sırada bulunmaktadır. Bir önceki dönemde yani 2012 yılı ikinci yarısında Kimya Sanayi %16,5'lik payla en fazla katılımın olduğu sektör olurken, bu sektörü %16,3'lük payla Giyim Sanayi takip etmiştir. 2013 yılı ilk yarısında Giyim Sanayi'nde 103 kuruluş anketi cevaplandırırken, ikinci sıradaki Kimya Sanayinde anketi cevaplandıran kuruluş sayısı 80 olmuştur.

2013 yılı ilk yarısında ankete katılımın en yüksek olduğu sektörler arasında üçüncü sırada %10,9'luk payla Elektrikli Makine Sanayi bulunmaktadır. Bu sektörde cevap veren kuruluş sayısı 70'tir. 2012 yılı ikinci yarısında da bu sektör %10,5'lik payla aynı sırada yer almıştır. 2013 yılı ilk yarısında çalışmaya katılan alt sektörlerden %9,3'lük pay ve 60 kuruluş sayısı ile Metal Eşya Sanayi ve Makine Sanayi dördüncü ve beşinci sıralarda yer almaktadır. Görüldüğü gibi ankete cevap veren kuruluşların katılım payları ve sıralamalarında dönemler itibariyle önemli değişiklikler bulunmamaktadır. Bu durum, ekonomik durum tespit anketi çalışmasının Türkiye imalat sanayini temsil bakımından oldukça önemli bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1. 2013 Yılı İlk Yarısındaki Gelişmeler ve 2013 Yılı İkinci Yarı Beklentileri

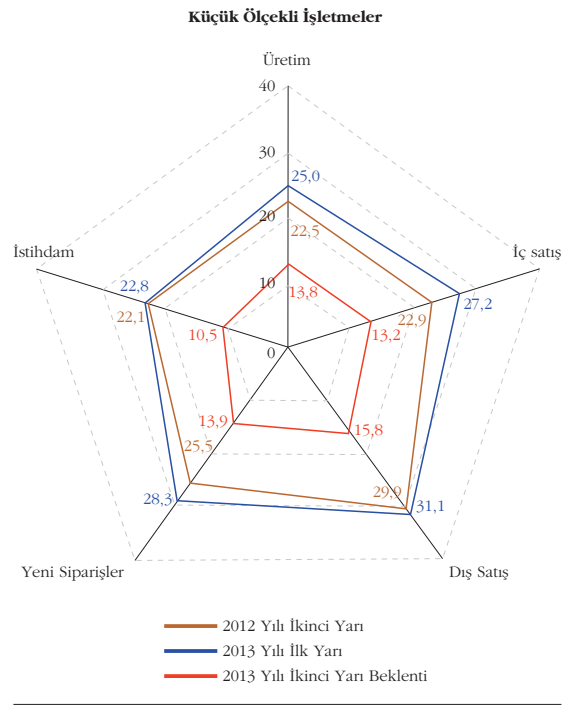
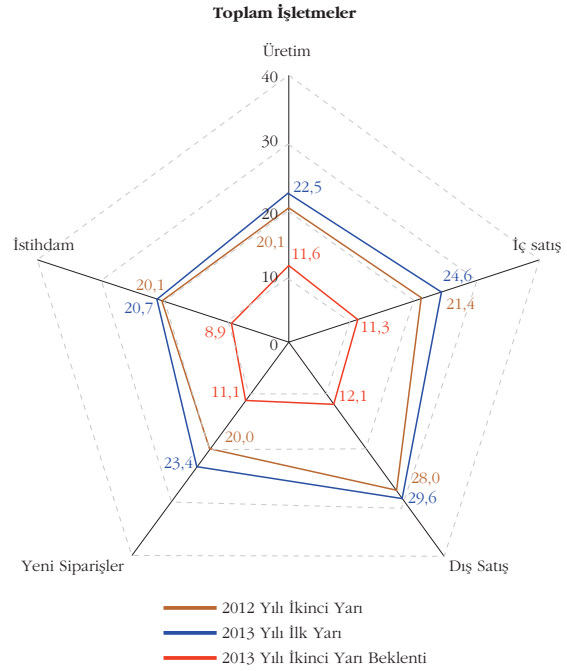
Beş yıl önce yaşanan ve etkileri halen süren küresel kriz, Türkiye ekonomisini de önemli ölçüde etkilemiş ve 2009 yılında GSYİH %4,8 oranında daralmıştır. Türkiye, bu dönemi birçok ülkeye göre ekonomik açıdan başarılı bir biçimde yönetme becerisini göstermiş ve kriz sonrası yüksek büyüme oranlarını yakalamıştır. İmalat sanayi esnek üretim yapısı ve uluslararası pazarlardaki atılımı ile Türk ekonomisinin krizlerden çıkışında ve elde ettiği başarıda önemli rol oynamıştır. 2010 ve 2011 yılında GSYİH büyüme oranları sırasıyla %9,2 ve %8,8 olmuştur. İmalat sanayi aynı dönemlerde %13,6 ve %10 büyüyerek GSYİH'da erişilen bu yüksek oranlara çok önemli düzeyde katkı sağlamıştır. Aynı yıllarda sabit fiyatlarla imalat sanayinin GSYİH içindeki payı çeyrek dönemler itibariyle %21,7 ile %26,2 arasında değişmiştir. Bu oranlar ilk çeyreklerde %26'lar düzeyinde, üçüncü çeyreklerde ise %21'ler düzeyinde kalmıştır. Yıllık olarak imalat sanayinin GSYİH içindeki payı 2010 yılında %24,2 ve 2011 yılında %24,4 olmuştur. Bu oranlar da imalat sanayinin GSYİH içindeki payı açısından ülke ekonomisinin lokomotif sektörü olduğunu ortaya koymaktadır.

2011 yılında ilk çeyrekte geçmiş yıl aynı döneme göre %12,4 olan GSYİH büyüme oranı, ikinci ve üçüncü çeyreklerde yavaşlayarak son çeyrekte %5,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Benzer eğilim imalat sanayinde de görülmüş ve ilk çeyrekte %15,4 düzeyindeki büyüme oranı, son çeyrekte %5,6 düzeyine gerilemiştir. GSYİH büyüme oranındaki yavaşlama eğilimi 2012 yılında hızlanmıştır. 2012 ilk çeyrekte GSYİH'da geçmiş yıl aynı döneme göre büyüme oranı %3,3 imalat sanayinde ise %2,9 düzeylerinde kalmıştır. İkinci çeyrekte GSYİH'da %2,9 düzeyinde büyüme sağlanabilirken, imalat sanayi daha hızlı büyüme başarısı göstermiş ve %3,5 ile GSYİH büyüme oranında hızlı düşüşü engelleyen sektörlerden birisi olmuştur. Üçüncü ve dördüncü çeyrekte ise gerek imalat sanayi ve gerekse GSYİH büyüme oranında hızlı bir düşüş görülmüştür. GSYİH üçüncü çeyrekte %1,6 ve dördüncü çeyrekte %1,4 gibi düşük düzeylerde artarken, imalat sanayindeki artış ise üçüncü çeyrekte %1,1 düzeyinde kalmıştır. Dördüncü çeyrekte ise geçmiş yıl aynı döneme göre büyüme sağlayamamış büyüme oranı %0 olmuştur. 2012 yılında yıllık büyüme oranı GSYİH'da %2,2 ve imalat sanayinde %1,9 ile kriz dönemleri hariç son on yılın en düşük düzeyine gerilemiştir.

2013 yılı ilk çeyreğinde %3 olan GSYİH büyüme oranında, 2012 yılının son üç çeyreğine göre iyileşme söz konusudur. Dikkat çeken bir nokta ilk çeyrekte

imalat sanayi büyümesinin %2,8 ile GSYİH büyüme oranının altında kalmasıdır. İlk çeyrekte %26 olan imalat sanayinin GSYİH içindeki payında ise 2011 ve 2012 yılların göre çok az da olsa düşüş

Temel Göstergelerde Azalış Bildirenler

bulunmaktadır. Yayınlanmış olan imalat sanayi ilk beş aylık üretim endeksi değerleri ve kapasite kullanım oranları gibi veriler, 2013 yılı ikinci çeyreğinde de ilk çeyrek düzeyinde bir GSYİH büyüme oranına erişilebileceğini göstermektedir.

İmalat sanayinin yakından izlenmesi, durumunun değerlendirilmesi ve geleceğe dönük beklentilerinin alınması, ekonomik gelişmeler konusunda yapılacak kestirimlere önemli katkı sağlamaktadır.

Çalışmamızda, imalat sanayinin genel durumunun değerlendirilebilmesi amacıyla işletmelerin üretim, iç satış, dış satış, istihdam ve yeni siparişleri izlenmektedir. Söz konusu göstergeler açısından işletmelerin son iki dönemdeki durumu ve gelecek döneme ilişkin beklentileri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Göstergeler beş eksende yerleştirilmekte ve oluşturulan beşgenin alanı değerlendirilerek dönemler karşılaştırılmaktadır. Eksenlerde ilgili göstergede dönem içinde olumsuzluk yaşayan işletmelerin oranları yer almaktadır. Beşgenin alanının daralması dönem içinde işletmelerde olumlu gelişmelerin, genişlemesi ise olumsuz gelişmelerin yaşandığını göstermektedir.

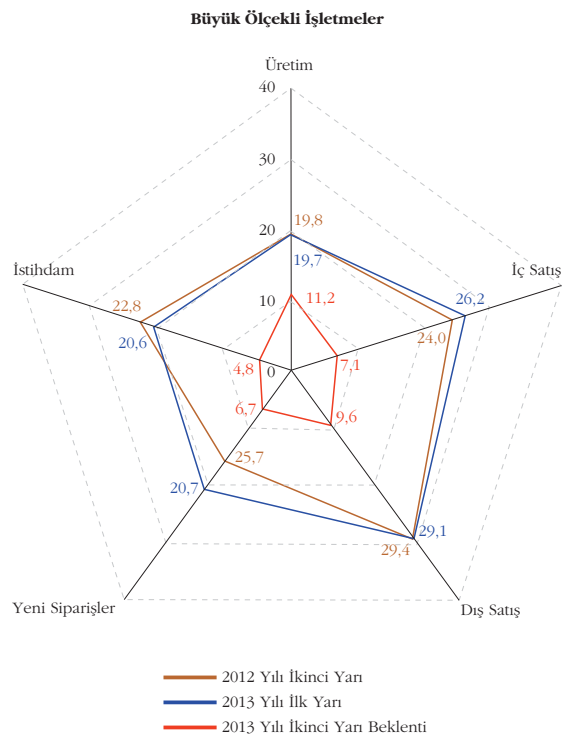
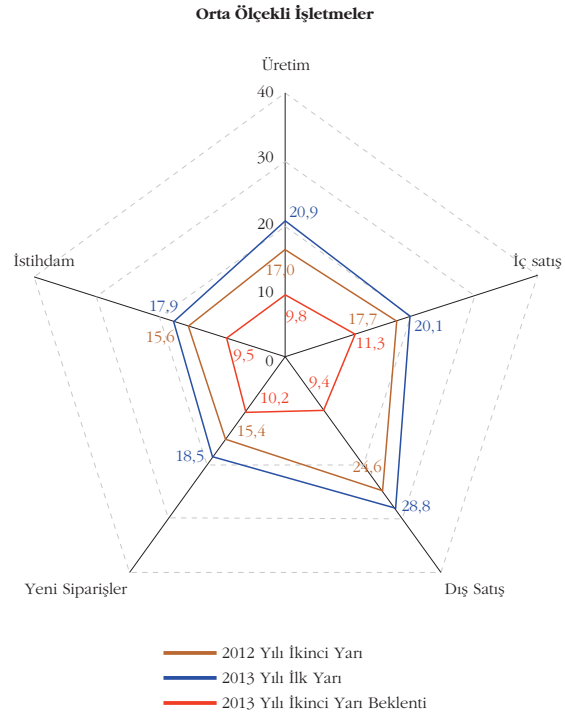
2013 ilk yarı sonunda yürütülen bu çalışmanın sonuçları, 2013 ilk yarıda sorun yaşayan işletmelerin payının 2012 ikinci yarıya göre tüm göstergelerde az da olsa arttığını ortaya koymaktadır.

2012 yılı ikinci yarısında çalışmaya katılan işletmelerin %21,4'ü iç satışlarında, %28'i dış satışlarında daralma yaşadıklarını belirtmiştir. 2013 yılının ilk yarısında dış satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı az da olsa artarak %29,6'ya çıkmıştır. Ancak dış satışlarında daralma yaşayan işletmelerin oranı oldukça yüksektir. Bu konuda dikkat çeken bir diğer bulgu ise iki dönem arasında dış satışlarının arttığını belirten işletmelerin payının da düşmesidir. İhracat artışında ilk beş ayda yaşanan yavaşlama da bulguları doğrulamaktadır. 2013 ilk yarısında iç satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı ise %24,6 olmuştur. Bu bulgular 2013 ilk yarısında 2012 ikinci yarıya göre iç ve dış talepte olumsuz gelişme yaşayan işletmelerin payının az da olsa arttığını ve 2013 ilk yarıda iç satışlardaki yavaşlamanın etkisinin daha fazla hissedildiğini göstermektedir.

İstihdamlarının daraldığını belirten işletmelerin oranı 2012 yılı ikinci yarıda %20,1 olmuş ve 2013 ilk yarıda %20,7 ile yaklaşık aynı düzeyde kalmıştır. Bu bulgu istihdamda iki dönem arasında önemli bir değişim olmadığını göstermektedir. 2013 yılı ilk yarısında 2012 ikinci yarıya göre üretim ve siparişlerinde de daralma yaşayan işletmelerin oranı artmıştır. 2012 ikinci yarıda işletmelerin %20'si yeni siparişlerinde daralma yaşadığını belirtirken, bu oran üretimde %20,1 olmuştur. Söz konusu oranlar 2013 ilk yarıda yeni siparişlerde %23,4 ve üretimde %22,5 düzeylerine çıkmıştır. Çalışmadan elde edilen

bu bulgular 2013 ilk yarıda 2012 ikinci yarısına göre çok önemli bir değişiklik olmasa da göstergelerde sorun yaşayan işletmelerin payının arttığını göstermektedir.

Temel Göstergelerde Azalış Bildirenler

2013 yılı ikinci yarısı için beklentiler geçmiş iki döneme göre daha iyimserdir. 2013 ikinci yarıda bir önceki döneme göre iç satışlarında daralma bekleyen işletmelerin oranı %11,3 ve dış satışlarda daralma bekleyen işletmelerin oranı %12,1 düzeyindedir. Yeni siparişlerde daralma bekleyenlerin oranı %11,1 üretimde daralma bekleyenlerin oranı %11,6 ve istihdamda daralma bekleyenlerin oranı ise %8,9 olmuştur. Oranlar 2013 yılı ilk yarısı için yürütülen bir önceki çalışmadaki beklentilerle yaklaşık aynıdır. Bulgular, 2013 yılı ikinci yarısında göstergelerde olumlu yönde bir değişim beklentisini ortaya koymaktadır.

Ölçeklere Göre Gelişmeler

2013 yılı ilk yarısında küçük ve orta ölçekli işletmelerde izlenen tüm göstergelerde 2012 ikinci yarıya göre olumsuzluk yaşayan işletmelerin payı artmıştır. Büyük ölçeklilerde istihdam, dış satış ve üretimde az da olsa iyileşme yaşanmış, iç satışlarında ve yeni siparişlerinde daralma yaşadığını belirten büyük ölçekli işletmelerin payı ise artmıştır. 2013 yılı ilk yarısında 2012 yılı ikinci yarıya göre göstergelerde olumsuzluk yaşayan işletmelerin payı en çok orta ölçeklilerde artmıştır. Ancak orta ölçekliler, göstergelerde sorun yaşayan işletmelerin payı açısından küçük ve büyük ölçeklilere göre daha iyi konumdadır. Küçük ölçekliler ise bu açıdan en sorunlu gruptur.

İç Satışlar

2013 ilk yarıda, iç satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı diğer göstergelere göre daha fazla artmıştır. Küçük ölçeklilerde 2012 ikinci yarıda %22,9 olan bu oran 2013 ilk yarıda %27,2 düzeyine çıkmıştır. İç satışlarında düşüş yaşadığını belirten işletmelerin payı aynı dönemlerde sırasıyla orta ölçeklilerde %17,7'den %20,1'e çıkarken, büyüklerde ise %24 ve %26,2 olmuştur. Bu bulgular iç talepte bir durgunluğun varlığını gündeme getirmektedir.

İç satışlarda 2013 ikinci yarıda daralma bekleyen işletmelerin payı ise 2012 ikinci yarı gerçekleşmelerine göre çok daha düşüktür. Özellikle büyük ölçekli işletmeler 2013 ikinci yarıda iç satışlarında daha olumlu bir gelişme beklemektedir. 2013 ikinci yarıda iç satışlarında daralma yaşayabileceğini belirten işletmelerin oranı küçüklerde %13,2, ortalarında %11,3 ve büyüklerde %7,1 düzeyindedir. Bu oranlar başta büyük ölçekliler olmak üzere işletmelerin büyük çoğunluğunun 2013 ikinci yarısında iç talepte canlanma beklentisini ortaya koymaktadır.

Dış Satışlar

Dış satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı 2013 ilk yarıda bir önceki döneme göre orta ölçekliler dışında fazla değişmemiştir. Küçük ölçeklilerde 2012 ikinci dönemde %29,9 olan dış satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı, 2013 ilk yarıda %31,1'e

çıkmıştır. Büyüklerde ise 2013 ilk yarıda önceki döneme göre daha olumlu bir gelişme yaşanmış ve dış satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı 2012 ikinci yarıda %29,4 düzeyinden %29,1 düzeyine gerilemiştir. Orta ölçekli işletmelerde dış satışlarında daralma yaşayan işletmelerin payı %24,6'dan %28'e çıkarak daha hızlı artmıştır. Ancak pay açısından diğer ölçeklere göre daha düşüktür.

Dış satışlarda 2013 ikinci yarısı beklentileri olumludur. 2013 yılı ikinci yarısında dış satışlarında daralma bekleyen işletmelerin oranı küçüklerde %15,8, ortalarda %9,4 ve büyüklerde %9,6 olmuştur. Bu oranlar 2013 yılı ikinci yarıda işletmelerin daha büyük bir bölümünün dış pazarlardan umutlu olduğunu göstermektedir.

Yeni Siparişler

2013 ilk yarıda yeni siparişlerinde azalma yaşadığını belirten işletmelerin payının önceki döneme göre artması talepte yaşanan durgunluğun daha çok hissedilmeye başlandığını göstermektedir. 2012 ikinci yarıda küçük ölçeklilerde yeni siparişlerinde düşüş yaşadığını belirten işletmelerin payı %25,5 olurken aynı oran ortalarda %15,4 ve büyüklerde %15,7 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı ilk yarıda bu oranlar tüm ölçeklerde artmış, küçüklerde %28,3, ortalarda %18,5 ve büyüklerde %20,7 düzeyine erişmiştir.

Yeni siparişlere yönelik beklentiler ise oldukça iyimserdir. 2013 ikinci yarısında yeni siparişlerinde daralma bekleyen işletmelerin payı küçüklerde %13,9, ortalarda %10,2 ve büyüklerde ise %6,7 düzeyindedir.

Üretim

Büyük ölçekli işletmelerde üretimlerinde düşüş yaşadığını belirten işletmelerin payı 2013 ilk yarıda, 2012 ikinci yarıya göre 0,1 puan azalarak %19,8'den %19,7'ye düşmüştür. İki dönem arasında büyüklerde bu oranın değişmediğini söylemek olasıdır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde ise üretimde daralma, daha fazla sayıda işletme tarafından hissedilmiştir. Ortalarda üretimde daralma yaşadıklarını belirten işletmelerin payı 2012 ikinci yarıda %17 düzeyinden 2013 ilk yarıda %20,9 düzeyine çıkmıştır. Aynı oranlar küçüklerde sırasıyla %22,5 ve %25 olmuştur.

2013 ikinci yarısı üretimde beklentiler açısından orta ölçekli işletmeler diğer gruplara göre daha iyimserdir. Orta ölçeklilerde üretimlerinde daralma bekleyenlerin oranı %9,8 olmuştur. Bu grubu %11,2 ile büyük ölçekliler ve %13 ile küçük ölçekliler takip etmektedir.

İstihdam

2012 ikinci yarı ile 2013 ilk yarısında istihdamda daralma yaşayan işletmelerin payı ölçeklere göre önemli farklılıklar göstermiştir. Büyüklerde bu oranda

olumlu yönde bir gelişme görülürken küçüklerde önemli bir değişim yaşanmamış buna karşın ortalarda olumsuz gelişme yaşanmıştır. Küçük ölçeklilerde 2012 ikinci yarıda %22,3 olan istihdamlarında daralma yaşadığını belirten işletmelerin payı ikinci yarıda %22,8 ile yaklaşık aynı düzeyde kalmıştır. Bu oran ortalarda 2012 ikinci yarıda %15,6 düzeyinden ikinci yarıda %17,9'a çıkmıştır. Büyüklerde ise %22,8'den %20,6'ya gerilemiştir.

2.2. Endeksler

2.2.1. İSO Sanayi Gelişim Endeksi

Çalışmada izlenen beş temel gösterge baz alınarak "İSO Sanayi Sektörü Mevcut Durum Gelişim Endeksi" hesaplanmakta ve bu endeks dönemler arası karşılaştırmada kullanılmaktadır. Endeks değerinin yükselmesi olumlu gelişmeyi göstermekte, beklentilerde ise olumlu yönde beklentiyi ortaya koymaktadır.

1998 yılından bu yana endeks, 2011 yılı ilk yarıda en yüksek gerçekleşme değeri olan 134,2 düzeyine çıkmıştır. En yüksek ikinci değer ise 130,5 ile 2004 ilk yarıda olmuştur. Bu dönemler yüksek GSYİH büyüme hızlarının yakalandığı dönemlerdir. Endeks değerleri ekonomide yaşanan krizleri de ortaya koymaktadır. En düşük endeks değeri ise 60,9 ile kriz yılı olan 2001 ilk dönemine aittir. 2008 yılı ikinci döneminde 62,1 olan endeks gerçekleşme değeri ise en düşük ikinci değerdir ve 2008 yılı ile başlayan krizin boyutunu açıkça göstermiştir. Krizin devam ettiği 2009 ilk dönemi ise 73,1 ile en düşük üçüncü endeks değeridir. 2010 yılı ilk yarıda 125,6 ve ikinci yarıda 129 olan endeks değerleri, krizden çıkışı göstermesi açısından dikkat çekicidir. 2011 yılı ilk döneminde ise kriz sonrası yükseliş devam etmiş ve geçmiş dönemlerden bu yana en yüksek değer olan 134,2 değerine çıkmıştır. Söz konusu dönemde imalat sanayi büyüme hızının ilk çeyrekte %15,4 ve ikinci çeyrekte %9,6 olduğu düşünüldüğünde endeksin tutarlılığı da ortaya çıkmaktadır. 2011 ikinci yarıda ise endeks gerçekleşme değeri 129,8 düzeyine gerilemiştir. Bu eğilim ekonomide bir yavaşlamanın habercisi olmuştur. 2012 ilk dönemde

Beklentiler 2013 ikinci yarıda istihdamda ilk yarıya göre olumlu yönde bir değişim olasılığını göstermektedir. 2013 ikinci yarısında büyük ölçekli işletmelerin %4,8'i, orta ölçeklilerin %9,5'i ve küçük ölçeklilerin %10,5'i istihdamlarında daralma beklemektedir.

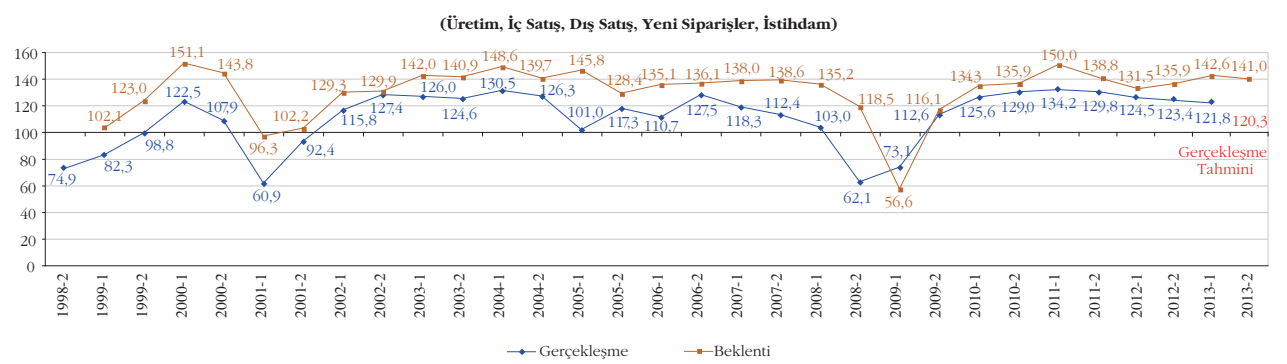
kırılmayla başlayan endeks değeri 124,5'e ve daha sonra ikinci dönemde 123,4'e gerilemiştir. Söz konusu aşağı eğilim, endeks değerinde 2013 ilk yarıda yavaşlansa da devam etmiş ve endeks gerçekleşme değeri 121,8 düzeyine gerilemiştir.

Gerçekleşmelerin genel ekonomik eğilimlerle uyumu yanında, beklenti değerleri de güvenilir bir gösterge niteliğindedir. Gerçekleşme değerleri ile beklenti değerleri karşılaştırıldığında İSO Sanayi Gelişim Endeksi'nin güvenilir bir öncü gösterge olduğunu söylemek olasıdır. Beklenti değerleri ile gerçekleşme değerleri arasındaki ilişki düzeyi (korelasyon) yüksektir.

2013 ikinci yarı endeks beklenti değeri 141,0 düzeyindedir. Bu beklenti değeri 2013 ilk yarı beklenti değeri olan 142,6'ya göre az da olsa düşüktür. Söz konusu beklenti değerlerine göre, 2013 ikinci yarıda işletmeler ilk yarıya göre önemli bir değişim beklememektedir. Ancak az da olsa bir olumsuz beklentiden söz etmek olasıdır.

Endeks beklenti değerleri, gerçekleşme değerlerine göre bir dönem hariç tüm dönemlerde daha yüksektir. Geçmiş dönem verileri kullanılarak yapılan kestirim, 2013 ikinci yarı için 141 olarak hesaplanan endeks beklenti değerinin gerçekleşme tahmininin 120,3 olabileceğini göstermektedir. Kısaca, 2013 yılı ikinci yarısında "İSO Sanayi Gelişim Endeksi" gerçekleşme tahmini 120,3 olmaktadır. Bu değer 2013 ilk yarı gerçekleşme değerine olan 121,8'e çok yakındır. Gerçekleşme tahmini, 2013 ikinci yarıda ekonomideki yavaşlamanın sürme olasılığını ortaya koymaktadır. Tüm bulgulara bakıldığında 2013 ikinci yarıda ilk yarıya göre ekonomik büyümede önemli bir değişiklik yaşanmayacağını söylemek olasıdır.

İSO Sanayi Gelişim Endeksi

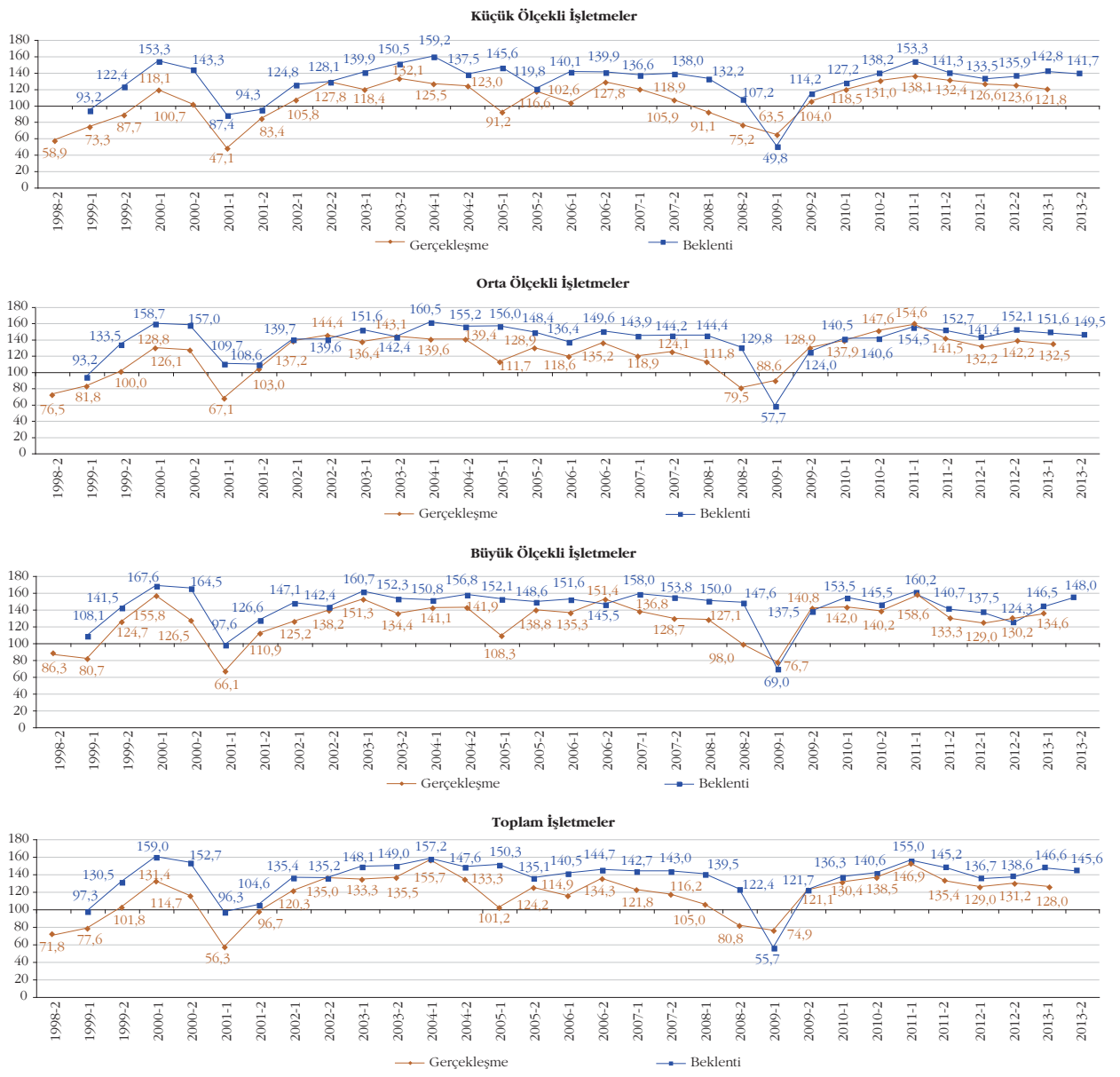

2.2.2. Üretim Endeksi

İstanbul Sanayi Odası'nın 15 yıl önce 1998 yılında başlattığı ve yılda iki kez tekrarladığı "Ekonomik Durum Tespit" çalışması, günümüze değin önemli bir veri tabanı oluşturmuştur. Bu verilerinden yararlanılarak geliştirilen İSO endekslerine ilişkin gerçekleşme ve beklenti değerleri, ekonomik gelişmeleri izleme yanında işletmelere geleceğe yönelik tahminlerinde öncü gösterge olarak yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Zira öncü gösterge niteliğinde olan bu tür endeksler, geleceğe dönük rasyonel karar verme süreçlerinde belirsizlikleri ve hata oranını azaltmada çok önemli rol oynamaktadır.

İSO endekslerinde gerçekleşme ve beklenti endeksi olmak üzere iki tür endeks hesaplanmaktadır. İSO endeksleri beklenti değerleri ile gerçekleşme değerleri arasındaki korelasyon, farklı düzeylerde de olsa tüm göstergeler için oldukça yüksektir. Bu nedenle iki endeks değeri arasında anlamlı bir ilişki söz etmek olasıdır. Bu ilişki düzeyi İSO endekslerinin geleceğe yönelik karar süreçlerine önemli katkı sağlayabilecek nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomik Durum Tespit çalışmasında endekslere ilişkin geçmiş dönemlerin gerçekleşme ve beklenti değerleri ile bir sonraki dönemin beklenti değerleri verilmektedir. Bir sonraki dönem için verilen endeks beklenti değerleri, gelecek altı aya ışık tutmayı amaçlayan öncü gösterge niteliğindedir.

Üretim Endeksi

İSO Üretim Endeksi beklenti değerleri ile gerçekleşme değerleri 2005 ve 2006 ilk yarı ile 2012 yılı ikinci yarı hariç 1998 yılından bu yana aynı yönde hareket etmiştir. İSO üretim endeksinin bir diğer özelliği ise 2009 yılından bu yana tüm dönemlerde beklenti değerleri ile gerçekleşme değerleri arasındaki sapmanın çok düşük düzeyde kalmasıdır. Kısaca İSO Üretim Endeksi üretimde yaşanacak dalgalanmaların yönünü ve şiddetini önceden belirlemede önemli katkı sağlamaktadır. 2000 yılı ikinci yarıda 152,7 değerinden 2001 yılı birinci yarı için 96,3 düzeyine gerileyen İSO Üretim Endeksi beklenti değeri krizin habercisi olmuştur. Benzer olarak İSO Üretim endeksi üretimdeki olumsuz gelişmeleri 2007 ikinci yarıdan itibaren ortaya koymuş, 2007 ikinci yarıda 143,0 değerinden 2009 ilk yarısında 55,7 düzeyine gerilemiştir. Söz konusu endeks beklenti değerleri, üretimde yaşanan yüksek oranlı daralmaya işaret eden önemli bir öncü gösterge olmuştur. Diğer yandan endeks beklenti değerleri 2009 ikinci yarısından itibaren 121,7'den artarak 2011 ilk yarısında 155 düzeyine kadar çıkarak üretimdeki olumlu gelişmeyi göstermiştir. Söz konusu dönemde gerçekleşme değerleri ile beklenti değerleri arasındaki sapma minimum düzeylere inmiştir.

2011 yılı ikinci yarısından itibaren beklentilerde olumsuz yönde bir kırılma yaşanmış ve endeks beklenti değeri 2012 ilk yarıda 136,7 düzeyine gerilemiştir. Beklentilerde 2012 ikinci yarı ile birlikte az da olsa yukarıya doğru bir eğilim yaşanmış ve 2013 ilk yarı için endeks beklenti değeri 146,6 olmuştur. Gerçekleme değeri ise 2013 ilk yarıda ters yönlü bir eğilimle 128 düzeyine gerilemiştir.

2013 ikinci yarı İSO Üretim Endeksi beklenti değeri 145,6 düzeyindedir. Bu değer 2013 ilk yarı beklenti değerlerinden düşük, buna karşın gerçekleşme değerinin üzerindedir. Geçmişteki beklenti ve gerçekleşme endeks değerleri göz önüne alınarak yapılan hesaplamalar 2013 ikinci dönem 145,6 olan

endeks beklenti değerine göre gerçekleşme tahmininin 126 olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu gerçekleşme tahmini ilk dönem 128 olan üretim endeks değerinden çok az da olsa düşüktür. Bu veriler 2013 ikinci yarıda imalat sanayi üretiminde 2013 ilk yarıya göre önemli bir değişim beklenmediğini ortaya koymaktadır.

Küçük ölçekli işletmelerde 2013 ilk yarıda üretim endeks beklenti değeri 142,8 ile önceki yarıdan daha yüksek olmuştur. Ancak beklentiler ile gerçekleşmeler farklı bir eğilim göstermiş ve küçük ölçekli işletmelerde üretim endeks gerçekleşme değeri 121,8 ile 2012 ilk yarı değerinin altında kalmıştır. Beklenti ile gerçekleşme değerleri ters yönde eğilim göstermiştir. Bu bulgu küçük ölçekli işletmelerde 2013 ilk yarısında önceki döneme göre üretimde sorunların arttığını göstermektedir. Orta ölçeklilerde endeks beklenti ve gerçekleşme değerleri aynı yönde hareket etmiştir. 2012 ikinci yarıda 152,1 olan üretim endeks beklenti değeri 2013 yılı ilk yarıda 151,6 düzeyine gerilemiştir. Üretim endeks gerçekleşme değeri de aynı yönde hareketle 142,2 den 132,5'e düşmüştür. Orta ölçekli işletmelerde de küçüklerde olduğu gibi 2013 ilk yarıda sorunların arttığını söylemek olasıdır. Büyüklerde 2012 ikinci yarıda 124,3 olan üretim endeks beklenti değeri 2013 yılı ilk yarıda artarak 146,5 düzeyine çıkmış, gerçekleşme değerleri ise 130,2 ve 134,6 olmuştur. Bu eğilim büyük ölçekli işletmelerde üretim açısından 2013 ilk yarıda önceki döneme göre iyileşme yaşandığını göstermektedir.

Küçük ölçeklilerde 2013 ikinci yarı üretim endeks beklenti değeri 141,7 ile ilk yarı beklenti değerinin altındadır. Son iki dönemin gerçekleşme değerlerinin ise 20 puan üzerindedir. Ancak diğer ölçeklerin endeks beklenti değerinden daha düşüktür. Orta ölçeklilerin 2013 ikinci yarı üretim endeks beklenti değeri 149,5 olmuştur. Bu değer ilk yarı endeks beklenti değerinden az da olsa düşük olmasına karşın, diğer ölçeklere göre yüksektir. 2013 ilk yarısında büyük ölçekli işletmeler de diğer ölçeklerle benzer

Üretimde 2012 Yılı İkinci Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	16,7	33,3	50,0	55,6	11,1	33,3	70,0	20,0	10,0	52,0	20,0	28,0
Tekstil Sanayi	60,0	6,7	33,3	66,7	25,0	8,3	20,0	40,0	40,0	47,6	23,8	28,6
Giyim Sanayi	44,6	30,4	25,0	50,0	15,4	34,6	80,0	6,7	13,3	51,5	22,7	25,8
Deri ve Ayakabı San.	25,0	62,5	12,5	66,7	33,3	0,0	0,0	66,7	33,3	35,3	52,9	11,8
Orman Ür. ve Mobilya San.	30,8	46,2	23,1	58,3	25,0	16,7	66,7	33,3	0,0	46,4	35,7	17,9
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	72,7	18,2	9,1	62,5	18,8	18,8	28,6	57,1	14,3	62,2	24,4	13,3
Kimya Sanayi	54,1	27,0	18,9	56,5	34,8	8,7	52,6	31,6	15,8	54,4	30,4	15,2
Taş ve Toprağa Dayalı San.	55,6	22,2	22,2	56,3	25,0	18,8	54,5	36,4	9,1	55,6	27,8	16,7
Ana Metal Sanayi	36,4	36,4	27,3	36,4	45,5	18,2	50,0	20,0	30,0	40,6	34,4	25,0
Metal Eşya Sanayi	54,3	28,6	17,1	66,7	27,8	5,6	50,0	0,0	50,0	58,2	27,3	14,5
Makine San.	38,2	35,3	26,5	65,0	15,0	20,0	75,0	25,0	0,0	50,0	27,6	22,4
Elektrikli Makine San.	34,8	47,8	17,4	75,9	20,7	3,4	64,3	14,3	21,4	59,1	28,8	12,1
Taşıt Araçları San.	27,3	36,4	36,4	25,0	25,0	50,0	23,1	53,8	23,1	25,0	40,6	34,4
İmalat Sanayi	46,1	31,4	22,5	59,2	23,8	17,0	50,0	30,2	19,8	51,3	28,6	20,1

Üretimde 2013 Yılı İlk Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	50,0	16,7	33,3	55,6	22,2	22,2	80,0	0,0	20,0	64,0	12,0	24,0
Tekstil Sanayi	56,3	25,0	18,8	41,7	16,7	41,7	66,7	33,3	0,0	55,8	25,6	18,6
Giyim Sanayi	33,9	30,4	35,7	34,6	15,4	50,0	40,0	40,0	20,0	35,1	27,8	37,1
Deri ve Ayakabı San.	25,0	75,0	0,0	33,3	50,0	16,7	0,0	100,0	0,0	23,5	70,6	5,9
Orman Ür. ve Mobilya San.	61,5	30,8	7,7	83,3	8,3	8,3	66,7	0,0	33,3	71,4	17,9	10,7
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	59,1	18,2	22,7	50,0	37,5	12,5	71,4	14,3	14,3	57,8	24,4	17,8
Kimya Sanayi	56,8	27,0	16,2	52,2	34,8	13,0	63,2	15,8	21,1	57,0	26,6	16,5
Taş ve Toprağa Dayalı San.	44,4	22,2	33,3	56,3	31,3	12,5	41,7	41,7	16,7	48,6	32,4	18,9
Ana Metal Sanayi	36,4	36,4	27,3	36,4	54,5	9,1	50,0	10,0	40,0	40,6	34,4	25,0
Metal Eşya Sanayi	58,3	19,4	22,2	61,1	22,2	16,7	100,0	0,0	0,0	60,7	19,6	19,6
Makine San.	41,2	26,5	32,4	76,2	19,0	4,8	50,0	50,0	0,0	54,2	25,4	20,3
Elektrikli Makine San.	48,0	28,0	24,0	57,1	21,4	21,4	28,6	28,6	42,9	47,8	25,4	26,9
Taşıt Araçları San.	27,3	45,5	27,3	37,5	25,0	37,5	61,5	23,1	15,4	43,8	31,3	25,0
İmalat Sanayi	46,8	28,2	25,0	53,4	25,7	20,9	54,3	26,0	19,7	50,6	26,9	22,5

Üretimde 2013 Yılı İkinci Yarısındaki Beklentiler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak
Gıda, İçki, Tütün San.	33,3	50,0	16,7	55,6	22,2	22,2	60,0	20,0	20,0	52,0	28,0	20,0
Tekstil Sanayi	38,5	53,8	7,7	58,3	41,7	0,0	57,1	35,7	7,1	51,3	43,6	5,1
Giyim Sanayi	50,8	28,8	20,3	45,8	37,5	16,7	50,0	50,0	0,0	49,5	34,0	16,5
Deri ve Ayakabı San.	37,5	50,0	12,5	83,3	16,7	0,0	33,3	66,7	0,0	52,9	41,2	5,9
Orman Ür. ve Mobilya San.	46,2	38,5	15,4	66,7	33,3	0,0	100,0	0,0	0,0	60,7	32,1	7,1
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	66,7	33,3	0,0	52,9	35,3	11,8	71,4	14,3	14,3	62,2	31,1	6,7
Kimya Sanayi	60,0	28,6	11,4	68,2	27,3	4,5	68,4	21,1	10,5	64,5	26,3	9,2
Taş ve Toprağa Dayalı San.	66,7	22,2	11,1	50,0	31,3	18,8	58,3	33,3	8,3	56,8	29,7	13,5
Ana Metal Sanayi	44,4	22,2	33,3	54,5	45,5	0,0	63,6	9,1	27,3	54,8	25,8	19,4
Metal Eşya Sanayi	63,9	27,8	8,3	44,4	44,4	11,1	50,0	50,0	0,0	57,1	33,9	8,9
Makine San.	53,1	31,3	15,6	81,8	9,1	9,1	50,0	25,0	25,0	63,8	22,4	13,8
Elektrikli Makine San.	58,3	29,2	12,5	60,7	32,1	7,1	50,0	42,9	7,1	57,6	33,3	9,1
Taşıt Araçları San.	54,5	45,5	0,0	57,1	14,3	28,6	58,3	25,0	16,7	56,7	30,0	13,3
İmalat Sanayi	54,7	32,2	13,0	59,3	30,9	9,8	59,2	29,6	11,2	57,2	31,2	11,6

beklenti içindedir. Büyük ölçekli işletmelerin 2013 ikinci yarısı için üretim endeksi beklenti değeri 148,0 olmuştur. Tüm ölçekler bir arada değerlendirildiğinde 2013 ikinci yarısında ilk yarıya göre üretimde az da olsa bir daralma beklendiği ortaya çıkmaktadır.

2012 ikinci yarısında işletmelerin %20,1'i üretimlerinde daralma olduğunu belirtirken bu oran 2013 ilk yarıda %22,5 düzeyine çıkmıştır. 2013 yılı ilk yarısında üretimlerinde daralma yaşadığını belirten işletmelerin oranı en yüksek olan sektör Giyim Sanayidir (%37,1). Giyim Sanayini Elektrikli Makine Sanayi (%26,9) ve Ana Metal Sanayi ile Taşıt Araçları Sanayi (%25) izlemiştir.

2012 ikinci dönemde işletmelerin %51,3'ü üretimlerinin arttığını belirtirken 2013 ilk yarıda bu oran biraz gerileyerek %50,6'ya düşmüştür. Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi (%71,4) 2013 ilk yarıda üretimlerinin arttığını belirten işletmelerin oranının en yüksek olduğu sektör olmuştur. Bu sektörü Gıda, İçki, Tütün Sanayi (%64) izlemiştir.

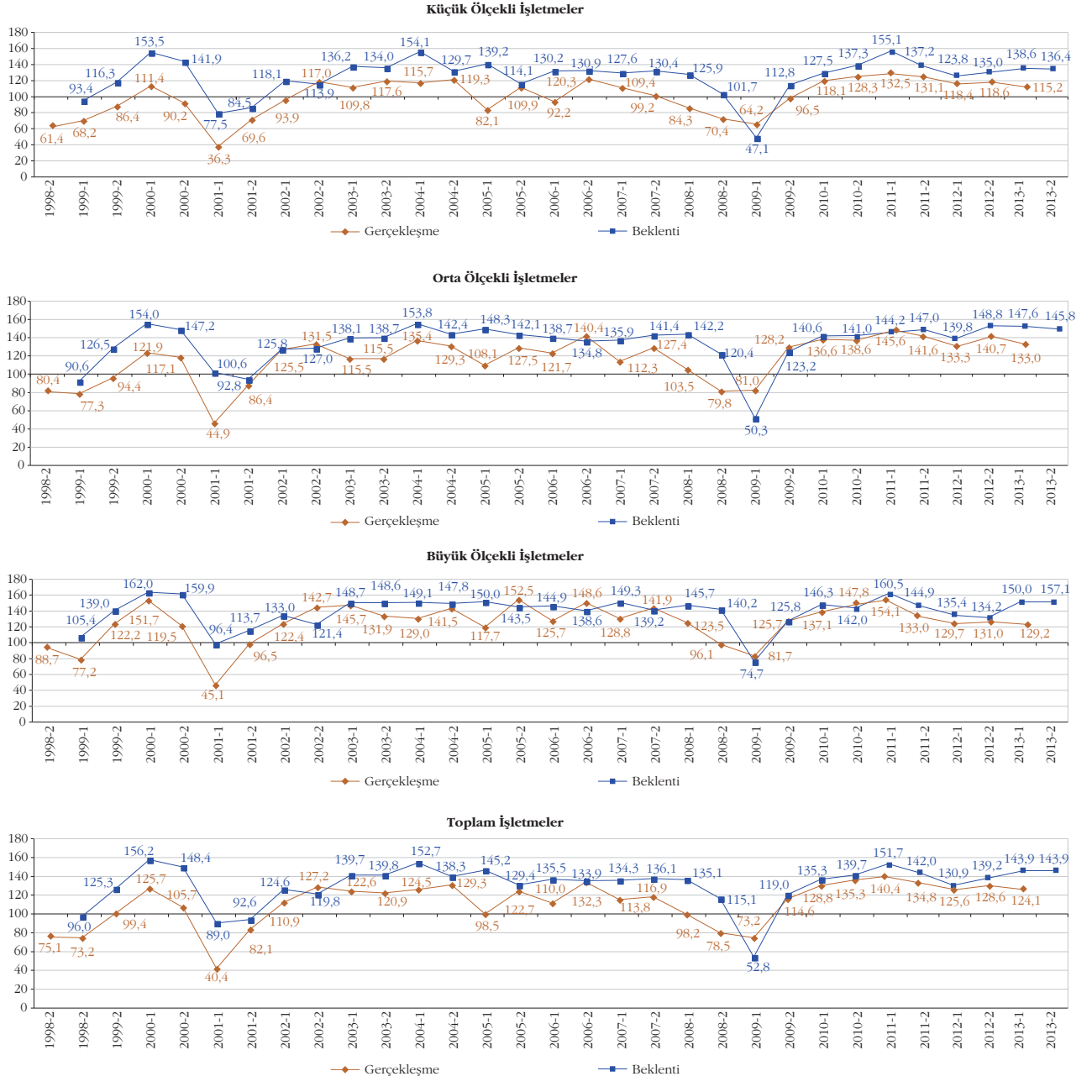
2013 ikinci yarı beklentileri, 2013 ilk yarı gerçekleştirmelere göre daha iyimserdir. Üretimlerinde

artış bekleyen işletmelerin oranı %57,2 düzeyindedir ve önceki döneme göre daha yüksektir. İşletmelerin %11,6'sı 2013 ikinci yarıda bir önceki döneme göre üretimlerinde düşüş beklemektedir. İşletmelerin %31,2'si ise üretimlerinde değişim beklememektedir. Elde edilen veriler işletmelerin daha büyük bir bölümünün ilk yarıya göre 2013 yılının ikinci yarısında üretimlerinde artış beklendiklerini göstermektedir.

2.2.3. İç Satışlar Endeksi

Yurt içi talebin eğilimini ortaya koyan en önemli gösterge işletmelerin iç satışlarında yaşanan değişimdir. İSO iç satışlar endeksi kriz dönemi olan 2001 yılı ilk yarısında 40,4 ile en düşük gerçekleşme değerine düşmüştür. 2009 birinci dönemde krizin etkisiyle en düşük ikinci değere 73,2'ye gerileyen iç satışlar endeksi gerçekleşme değeri, hızlı bir yükselişle ikinci dönemde 114,6 düzeyine çıkmıştır. İSO İç Satışlar Endeksindeki artış eğilimi 2009 ikinci yarısından sonra da devam etmiş ve 2011 yılı ilk yarıda 1998 yılından bu yana en yüksek değer olan 140,4 düzeyine

İç Satışlar Endeksi

erişmiştir. Endeks değeri 2011 ilk yarıda işletmelerin iç satışlarda iyi bir dönem yaşadıklarını göstermektedir.

2011 ikinci yarı ile birlikte endeks gerçekleşme değerleri düşüş eğilimine girmiştir. 2011 ikinci yarıda ilk yarıya göre gerileyerek 134,8 olmuştur. Aynı dönemin beklenti değeri ise 142 düzeyindedir. Düşüş eğilimi 2012 ikinci yarı hariç devam etmiştir. Bu değerler 2011 ikinci yarı sonrası iç satışlarda yavaşlama eğilimini ortaya koymaktadır. İç Satışlar endeks beklenti değerleri ise 2012 ilk yarı sonrası ters yönde çok sınırlı da olsa yukarı yönlü bir eğilime girmiştir.

2012 ilk yarı 130,9 olan İSO İç Satış Endeksi beklenti değerine karşın gerçekleşme değeri 125,6 düzeyinde kalmıştır. 2012 ikinci yarıda iç satış endeks beklenti değeri yükselerek 139,2 düzeyine çıkmıştır. Gerçekleşme değeri sınırlı düzeyde artarak 128,6 olmuştur.

2013 yılı ilk yarıda 143,9 ile önceki dönemden yüksek olan beklenti değerine karşın gerçekleşme değeri, gerileyerek 124,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu bulgu işletmelerin iç talepteki canlanma beklentisinin 2013 ilk yarıda gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır. 2013 ikinci yarı İSO iç satışlar endeksi beklenti

değeri ise 143,9 ile ilk yarı beklenti değerine eşittir. Söz konusu beklenti değeri işletmelerin ikinci yarıda da iç satışlarında ilk yarıya göre önemli bir değişim beklemediğini ortaya koymaktadır.

2013 ilk yarıda İSO iç satışlar endeksi gerçekleşme değeri büyüklerde 129,2, ortalarda 133,0 ve küçüklerde 115,2 olmuştur. 2013 ilk yarıda diğer ölçeklere göre endeks değerinde en hızlı gerilemenin orta ölçekli işletmelerde olduğu görülmektedir.

2013 yılı ikinci yarı için İSO iç satış endeksi beklenti değerleri en yüksek olanlar büyük ölçekli işletmelerdir. İkinci yarı için iç satışlar endeksi beklenti değeri küçüklerde 136,4, ortalarda 145,8 ve büyüklerde 157,1 düzeyindedir. Bu değerler iç talep açısından 2013 ikinci yarısından, büyük ölçekli işletmelerin diğer ölçeklere göre daha iyimser olduklarını ortaya koymaktadır.

İşletmelerin %21,4'ü 2012 ikinci yarısında iç satışlarında daralma olduğunu belirtirken, 2013 ilk yarıda bu oran %24,6 düzeyine çıkmıştır. Daha fazla

sayıda işletme iç satışlarında daralma yaşamıştır. 2013 ilk yarısında Taşıt Araçları Sanayi (%39,4) iç satışlarında düşüş yaşadığını belirten işletmelerin payının en yüksek olduğu sektördür. Bu sektörü %34,8 ile Giyim Sanayi izlemiştir. Ekonomide önemli paya sahip iki sektörde iç satışlarında sorun yaşayan işletmelerin payının yüksek olması dikkat çekicidir.

2013 ikinci yarısında beklentiler oldukça iyimserdir. İşletmelerin sadece %11,3'ü ilk yarıya göre iç satışlarında düşüş beklemektedir. İç satışlarında ilk yarıya göre değişim beklemeden işletmelerin oranı %33,4 ve artış bekleyenlerin oranı ise %55,2 düzeyindedir. Söz konusu veriler 2013 ikinci yarıda işletmelerin ilk yarıya göre iç talepte canlanma beklentisini göstermektedir. İç satışlarında 2013 ikinci yarıda düşüş bekleyen işletmelerin oranı Gıda, İçki, Tütün Sanayinde %20,0 düzeylerine erişmektedir. En düşük oran ise %4,5 ile Elektrikli Makine Sanayine aittir. Artış bekleyen işletmelerin oranının en yüksek olduğu sektör ise %68,8 ile Deri ve Ayakkabı Sanayidir.

İç Satışlarda 2012 Yılı İkinci Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	16,7	50,0	33,3	44,4	22,2	33,3	70,0	20,0	10,0	48,0	28,0	24,0
Tekstil Sanayi	60,0	13,3	26,7	61,5	23,1	15,4	33,3	26,7	40,0	51,2	20,9	27,9
Giyim Sanayi	27,8	42,6	29,6	56,0	20,0	24,0	64,3	21,4	14,3	40,9	33,3	25,8
Deri ve Ayakkabı San.	55,6	33,3	11,1	57,1	28,6	14,3	33,3	33,3	33,3	52,6	31,6	15,8
Orman Ür. ve Mobilya San.	30,8	46,2	23,1	66,7	33,3	0,0	66,7	33,3	0,0	50,0	39,3	10,7
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	66,7	23,8	9,5	64,7	17,6	17,6	42,9	14,3	42,9	62,2	20,0	17,8
Kimya Sanayi	43,2	37,8	18,9	56,5	26,1	17,4	42,1	26,3	31,6	46,8	31,6	21,5
Taş ve Toprağa Dayalı San.	40,0	40,0	20,0	43,8	25,0	31,3	63,6	9,1	27,3	48,6	24,3	27,0
Ana Metal Sanayi	50,0	25,0	25,0	54,5	36,4	9,1	54,5	18,2	27,3	52,9	26,5	20,6
Metal Eşya Sanayi	50,0	36,1	13,9	57,9	26,3	15,8	66,7	0,0	33,3	53,4	31,0	15,5
Makine San.	41,2	23,5	35,3	63,2	21,1	15,8	75,0	0,0	25,0	50,9	21,1	28,1
Elektrikli Makine San.	27,3	54,5	18,2	70,0	20,0	10,0	73,3	20,0	6,7	56,7	31,3	11,9
Taşıt Araçları San.	36,4	36,4	27,3	37,5	25,0	37,5	50,0	28,6	21,4	42,4	30,3	27,3
İmalat Sanayi	41,4	35,7	22,9	58,4	23,9	17,7	55,0	20,9	24,0	50,0	28,6	21,4

İç Satışlarda 2013 Yılı İlk Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	50,0	16,7	33,3	44,4	22,2	33,3	80,0	0,0	20,0	60,0	12,0	28,0
Tekstil Sanayi	46,7	26,7	26,7	53,8	23,1	23,1	60,0	40,0	0,0	53,5	30,2	16,3
Giyim Sanayi	24,5	41,5	34,0	36,0	24,0	40,0	57,1	14,3	28,6	32,6	32,6	34,8
Deri ve Ayakkabı San.	33,3	44,4	22,2	28,6	42,9	28,6	33,3	0,0	66,7	31,6	36,8	31,6
Orman Ür. ve Mobilya San.	69,2	15,4	15,4	58,3	25,0	16,7	66,7	0,0	33,3	64,3	17,9	17,9
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	66,7	19,0	14,3	52,9	35,3	11,8	71,4	14,3	14,3	62,2	24,4	13,3
Kimya Sanayi	52,6	31,6	15,8	65,2	21,7	13,0	52,6	15,8	31,6	56,3	25,0	18,8
Taş ve Toprağa Dayalı San.	30,0	40,0	30,0	56,3	25,0	18,8	75,0	16,7	8,3	55,3	26,3	18,4
Ana Metal Sanayi	41,7	25,0	33,3	45,5	45,5	9,1	45,5	27,3	27,3	44,1	32,4	23,5
Metal Eşya Sanayi	51,4	29,7	18,9	52,6	15,8	31,6	66,7	0,0	33,3	52,5	23,7	23,7
Makine San.	38,2	14,7	47,1	70,0	25,0	5,0	50,0	0,0	50,0	50,0	17,2	32,8
Elektrikli Makine San.	37,5	45,8	16,7	58,6	31,0	10,3	26,7	26,7	46,7	44,1	35,3	20,6
Taşıt Araçları San.	18,2	27,3	54,5	37,5	25,0	37,5	50,0	21,4	28,6	36,4	24,2	39,4
İmalat Sanayi	42,4	30,4	27,2	53,1	26,8	20,1	55,4	18,5	26,2	48,7	26,7	24,6

İç Satışlarda 2013 Yılı İkinci Yarısındaki Beklentiler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak
Gıda, İçki, Tütün San.	33,3	50,0	16,7	66,7	11,1	22,2	60,0	20,0	20,0	56,0	24,0	20,0
Tekstil Sanayi	38,5	46,2	15,4	50,0	50,0	0,0	57,1	42,9	0,0	48,7	46,2	5,1
Giyim Sanayi	38,9	44,4	16,7	43,5	39,1	17,4	46,2	38,5	15,4	41,1	42,2	16,7
Deri ve Ayakabı San.	42,9	42,9	14,3	83,3	16,7	0,0	100,0	0,0	0,0	68,8	25,0	6,3
Orman Ür. ve Mobilya San.	38,5	38,5	23,1	66,7	33,3	0,0	100,0	0,0	0,0	57,1	32,1	10,7
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	61,9	33,3	4,8	52,9	29,4	17,6	71,4	14,3	14,3	60,0	28,9	11,1
Kimya Sanayi	52,9	38,2	8,8	63,6	22,7	13,6	73,7	26,3	0,0	61,3	30,7	8,0
Taş ve Toprağa Dayalı San.	60,0	40,0	0,0	50,0	31,3	18,8	66,7	33,3	0,0	57,9	34,2	7,9
Ana Metal Sanayi	40,0	20,0	40,0	36,4	54,5	9,1	63,6	27,3	9,1	46,9	34,4	18,8
Metal Eşya Sanayi	54,1	35,1	10,8	42,1	42,1	15,8	50,0	50,0	0,0	50,0	37,9	12,1
Makine San.	54,5	27,3	18,2	85,7	4,8	9,5	75,0	0,0	25,0	67,2	17,2	15,5
Elektrikli Makine San.	56,5	34,8	8,7	64,3	32,1	3,6	66,7	33,3	0,0	62,1	33,3	4,5
Taşıt Araçları San.	63,6	36,4	0,0	28,6	57,1	14,3	53,8	30,8	15,4	51,6	38,7	9,7
İmalat Sanayi	49,6	37,1	13,2	57,1	31,5	11,3	64,3	28,6	7,1	55,2	33,4	11,3

2.2.4. Dış Satışlar Endeksi

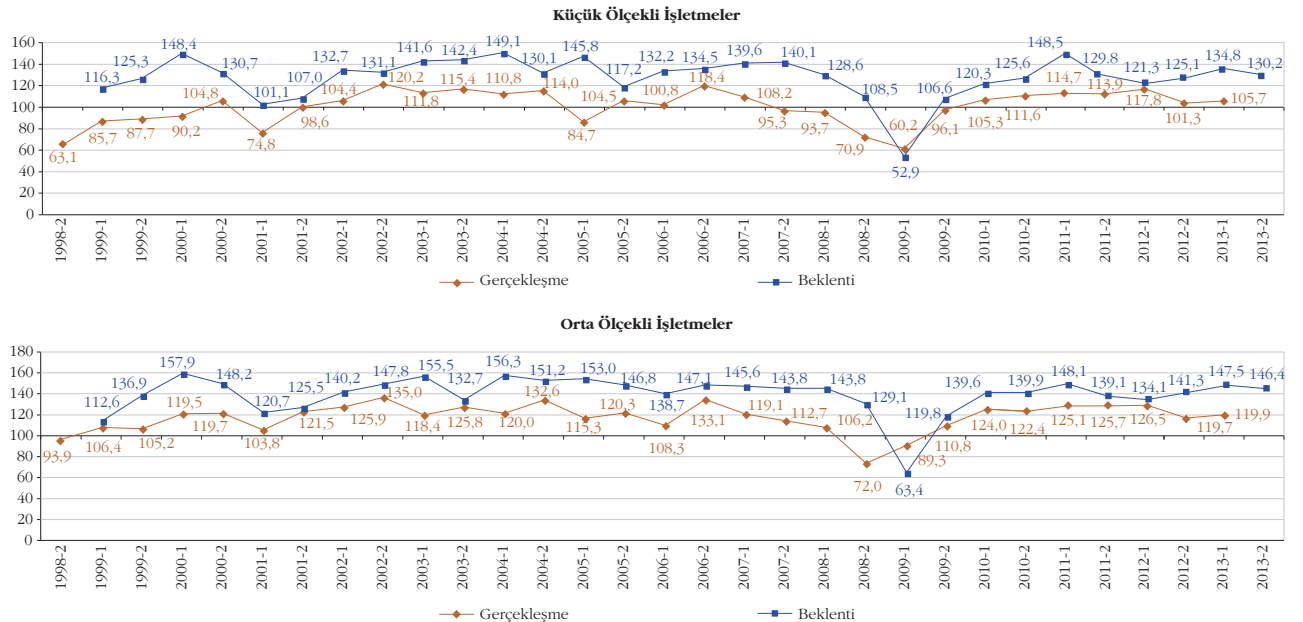
İSO İç Satışlar ve Dış Satışlar Endeksi, ekonomide yaşanan gelişmelerin izlenmesinde önemli katkı sağlamaktadır. Örneğin, İSO dış satış endeksi değerleri ile iç satış endeksi değerlerinin karşılaştırılması sonucunda, 2001 krizi ile 2009 krizinin farklı karakterde olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

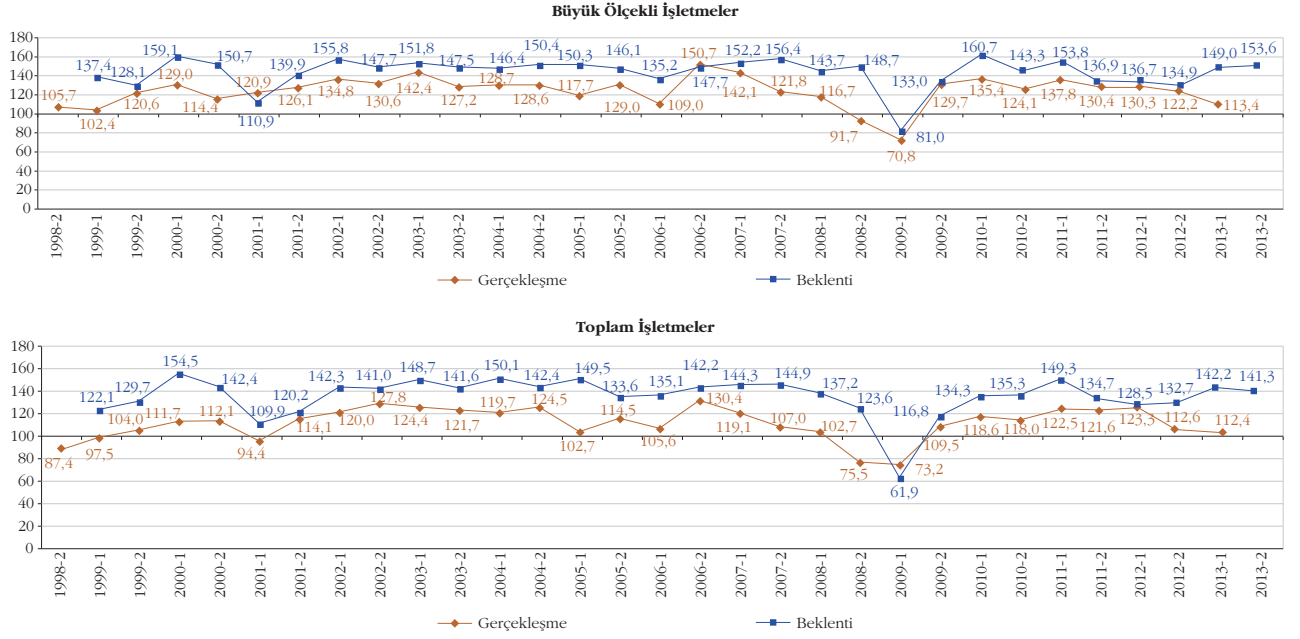
İSO İç Satış Endeksi 2001 yılında en düşük değerine gerilerken (40,4) İSO Dış Satış Endeksi ise daha yumuşak bir düşüşle 94,4'e inmiştir. Bu değer İSO dış satış endeksinin en düşük değeri değildir ve 100 değerine yakındır. Endekslerdeki bu farklı değişim, 2001 yılında döviz kuru ve dış pazarlardaki olumlu eğilim sonucu hızla artan ihracatın krizden çıkışta önemli rol oynadığını açıkça ortaya koymaktadır. Buna karşın 2008 yılında başlayan krizde İSO Dış Ticaret Endeksi, 2008 ikinci dönemde 75,5 ve 2009 ilk dönemde

tüm dönemlerin en düşük değeri olan 73,2 düzeyine gerilemiştir. Aynı dönemde iç satış endeksi değerleri 78,5 ve 73,2 olmuştur. Dış satış endeksi yanında iç satış endeksinde de yaşanan bu olumsuz eğilim, 2009 yılında krizin boyutlarını açıkça göstermektedir.

2009 ikinci yarıda kriz sonrası hızlı bir yükselişe geçerek 109,5 olan İSO dış satış endeksi gerçekleşme değerleri, 2012 ilk yarıya kadar 118 ile 123,3 aralığında kalmıştır. Ancak endekste bu eğilim 2012 ikinci yarıda 112,6 ile düşüşe geçmiştir ve 2013 ilk yarıda yaklaşık aynı düzeyde kalarak 112,4 olmuştur. 2013 ilk yarı dış ticaret verileri de bu eğilimi doğrulamaktadır. Son iki yarıda endeks gerçekleşme değerleri endeks beklenti değerlerinin oldukça altında kalmıştır. Ancak son dönemlerde yaşanan krizler yanında, yakın coğrafyada yaşanan karmaşa ve savaşlara karşın ihracat yavaşlaşa da büyümesini sınırlı düzeyde de olsa sürdürmüştür.

Dış Satışlar Endeksi

2013 yılı ikinci yarısı İSO dış satışlar endeksi beklenti değeri ise 141,3 düzeyindedir ve 2013 ilk yarıdaki beklenti değeri olan 142,2'den biraz düşüktür. Bu bulgu işletmelerin 2013 yılı ikinci yarıda ihracatta da önemli bir değişim beklemediğini ortaya koymaktadır.

Büyükler hariç diğer ölçeklerde 2013 ilk yarısı İSO dış satış endeksi gerçekleşme değeri önceki döneme göre az da olsa yüksektir. Bu değerler söz konusu dönemde küçüklerde 105,7 ve ortalarda 119,9 olmuştur. Büyüklerde ise dış satışlar endeksi gerçekleşme değeri 2012 ilk yarıdan itibaren oldukça hızlı bir düşüş eğilimine girmiş ve 2013 ilk yarıda 113,4 olmuştur. Dikkat çeken bir nokta endeks değerlerinin tüm ölçeklerde 100 değerine oldukça yakın olmasıdır. Gerçekleşme değerlerinin aynı dönemlerde beklenti değerlerinden oldukça düşük

olması, işletmelerin son dönemlerde dış satışlarda beklentilerini karşılayamadıklarını göstermektedir.

2013 ikinci yarısı beklentileri büyüklerde ilk yarısı beklentilerine göre daha olumludur. Orta ve küçük ölçeklerde ise daha düşüktür. 2013 ikinci yarısı için İSO Dış Satışlar Endeksi beklenti değerleri küçüklerde 130,2, ortalarda 146,4 ve büyüklerde 153,6 olmuştur. İşletmeler diğer göstergelerde olduğu gibi dış satışlarında da çok önemli bir artış beklememektedir.

2013 ilk yarıda 2012 ikinci yarıya göre işletmelerin daha büyük bir bölümü dış satışlarının azaldığını belirtmiştir. İşletmelerin %28'i 2012 ikinci yarısında dış satışlarında daralma olduğunu belirtirken, 2013 ilk yarıda bu oran %29,6 düzeyine çıkmıştır. Aynı dönemlerde dış satışlarının arttığını belirtenlerin payı da yükselerek sırasıyla %40,5 ve %42 olmuştur.

Dış Satışlarda 2012 Yılı İkinci Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	0,0	50,0	50,0	66,7	0,0	33,3	44,4	22,2	33,3	47,1	17,6	35,3
Tekstil Sanayi	25,0	37,5	37,5	50,0	30,0	20,0	33,3	13,3	53,3	36,4	24,2	39,4
Giyim Sanayi	30,0	36,0	34,0	44,0	24,0	32,0	86,7	6,7	6,7	43,3	27,8	28,9
Deri ve Ayakabı San.	0,0	83,3	16,7	0,0	66,7	33,3	0,0	33,3	66,7	0,0	66,7	33,3
Orman Ür. ve Mobilya San.	0,0	60,0	40,0	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	20,0	44,0	36,0
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	43,8	37,5	18,8	37,5	43,8	18,8	57,1	28,6	14,3	43,6	38,5	17,9
Kimya Sanayi	45,5	27,3	27,3	42,9	28,6	28,6	57,9	15,8	26,3	47,9	24,7	27,4
Taş ve Toprağa Dayalı San.	16,7	66,7	16,7	12,5	50,0	37,5	30,0	40,0	30,0	20,8	50,0	29,2
Ana Metal Sanayi	8,3	50,0	41,7	33,3	22,2	44,4	45,5	18,2	36,4	28,1	31,3	40,6
Metal Eşya Sanayi	43,5	21,7	34,8	57,9	31,6	10,5	33,3	0,0	66,7	48,9	24,4	26,7
Makine San.	31,0	44,8	24,1	61,1	22,2	16,7	25,0	50,0	25,0	41,2	37,3	21,6
Elektrikli Makine San.	42,1	36,8	21,1	57,1	39,3	3,6	78,6	0,0	21,4	57,4	29,5	13,1
Taşıt Araçları San.	20,0	40,0	40,0	0,0	25,0	75,0	46,2	30,8	23,1	25,8	32,3	41,9
İmalat Sanayi	31,3	38,8	29,9	44,3	31,1	24,6	51,6	19,0	29,4	40,5	31,5	28,0

Dış Satışlarda 2013 Yılı İlk Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	0,0	50,0	50,0	42,9	14,3	42,9	100,0	0,0	0,0	66,7	11,1	22,2
Tekstil Sanayi	50,0	25,0	25,0	45,5	18,2	36,4	40,0	40,0	20,0	44,1	29,4	26,5
Giyim Sanayi	25,0	35,4	39,6	33,3	8,3	58,3	40,0	13,3	46,7	29,9	24,1	46,0
Deri ve Ayakkabı San.	33,3	50,0	16,7	33,3	33,3	33,3	33,3	0,0	66,7	33,3	33,3	33,3
Orman Ür. ve Mobilya San.	36,4	27,3	36,4	50,0	33,3	16,7	33,3	33,3	33,3	42,3	30,8	26,9
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	50,0	27,8	22,2	29,4	41,2	29,4	57,1	28,6	14,3	42,9	33,3	23,8
Kimya Sanayi	50,0	20,6	29,4	52,4	14,3	33,3	42,1	26,3	31,6	48,6	20,3	31,1
Taş ve Toprağa Dayalı San.	0,0	83,3	16,7	44,4	33,3	22,2	9,1	63,6	27,3	19,2	57,7	23,1
Ana Metal Sanayi	33,3	25,0	41,7	55,6	44,4	0,0	45,5	18,2	36,4	43,8	28,1	28,1
Metal Eşya Sanayi	54,2	25,0	20,8	78,9	10,5	10,5	33,3	33,3	33,3	63,0	19,6	17,4
Makine San.	40,0	23,3	36,7	57,9	26,3	15,8	25,0	50,0	25,0	45,3	26,4	28,3
Elektrikli Makine San.	26,3	47,4	26,3	44,4	33,3	22,2	28,6	42,9	28,6	35,0	40,0	25,0
Taşıt Araçları San.	20,0	50,0	30,0	37,5	25,0	37,5	53,8	15,4	30,8	38,7	29,0	32,3
İmalat Sanayi	36,8	32,0	31,1	47,8	24,2	28,0	42,5	28,3	29,1	42,0	28,5	29,6

Dış Satışlarda 2013 Yılı İkinci Yarısındaki Beklentiler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak
Gıda, İçki, Tütün San.	50,0	0,0	50,0	57,1	14,3	28,6	77,8	11,1	11,1	66,7	11,1	22,2
Tekstil Sanayi	16,7	66,7	16,7	36,4	63,6	0,0	50,0	50,0	0,0	38,7	58,1	3,2
Giyim Sanayi	52,0	26,0	22,0	47,8	34,8	17,4	53,3	33,3	13,3	51,1	29,5	19,3
Deri ve Ayakkabı San.	40,0	20,0	40,0	25,0	75,0	0,0	100,0	0,0	0,0	50,0	33,3	16,7
Orman Ür. ve Mobilya San.	27,3	45,5	27,3	63,6	36,4	0,0	100,0	0,0	0,0	52,0	36,0	12,0
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	52,9	47,1	0,0	43,8	56,3	0,0	57,1	28,6	14,3	50,0	47,5	2,5
Kimya Sanayi	45,2	48,4	6,5	70,0	20,0	10,0	84,2	10,5	5,3	62,9	30,0	7,1
Taş ve Toprağa Dayalı San.	33,3	66,7	0,0	44,4	33,3	22,2	54,5	18,2	27,3	46,2	34,6	19,2
Ana Metal Sanayi	44,4	33,3	22,2	75,0	12,5	12,5	72,7	18,2	9,1	64,3	21,4	14,3
Metal Eşya Sanayi	50,0	41,7	8,3	52,6	42,1	5,3	50,0	0,0	50,0	51,1	40,0	8,9
Makine San.	43,3	30,0	26,7	80,0	20,0	0,0	75,0	25,0	0,0	59,3	25,9	14,8
Elektrikli Makine San.	45,0	40,0	15,0	57,7	34,6	7,7	46,7	53,3	0,0	50,8	41,0	8,2
Taşıt Araçları San.	54,5	45,5	0,0	28,6	28,6	42,9	50,0	33,3	16,7	46,7	36,7	16,7
İmalat Sanayi	45,9	38,3	15,8	55,8	34,8	9,4	63,2	27,2	9,6	53,4	34,5	12,1

2013 ilk yarısında dış satışlarında düşüş olduğunu belirten işletmelerin oranı en yüksek olan sektör %46 ile Giyim Sanayidir. Bu sektörü %33,3 ile Deri ve Ayakkabı Sanayi ve %32,3 ile Taşıt Araçları Sanayi izlemiştir.

Dış satışta 2013 ikinci yarın beklentileri daha iyimserdir. İşletmelerin sadece %12,1'i ilk yarıya göre dış satışlarında daralma beklemektedir. Dış satışlarının aynı düzeyde kalacağını tahmin edenlerin oranı %34,5 ve dış satışlarında artış bekleyenlerin oranı ise %53,4 düzeyindedir. 2013 ikinci yarıda dış satışlarında en iyimser olanlar büyük ölçekli işletmelerdir.

2.2.5. Yeni Siparişler Endeksi

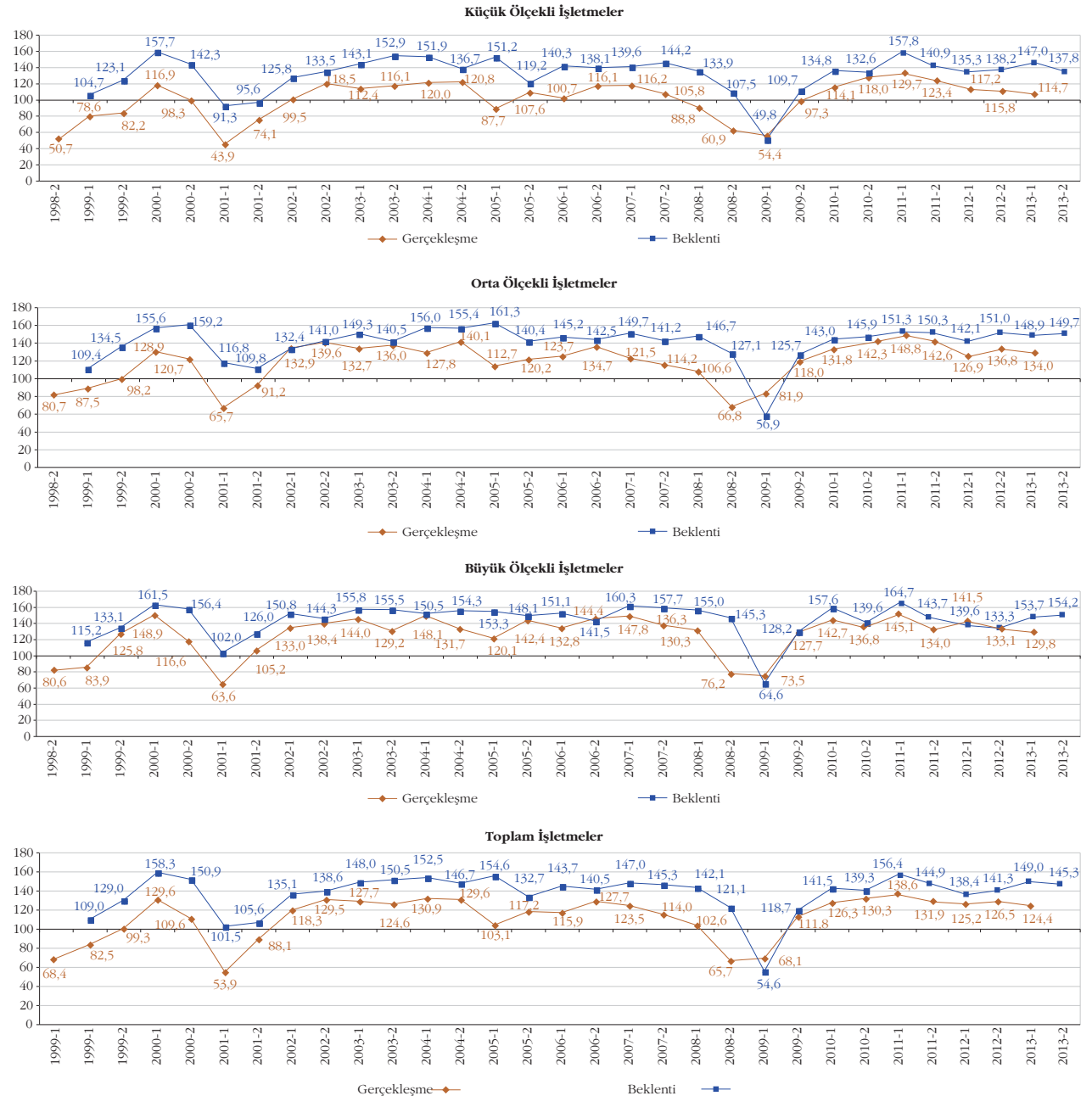
Diğer endekslerde olduğu gibi İSO Yeni Siparişler Endeksi'nin de gerçekleşme ile beklenti değerleri arasında ilişki düzeyi yüksektir. Yeni siparişler gelecek döneme ışık tutması açısından önemli öncü göstergelerden birisidir. 2012 ikinci yarıda İSO yeni

siparişler endeksi gerçekleşme değeri ilk yarıya göre artarak 126,5 düzeyine çıkmış ve 2013 yılı ilk yarıda ise gerileyerek 124,4 olmuştur. Son üç dönemde gerçekleşme değerlerinde sadece bir iki puan değişim yaşanmıştır. 2013 ikinci yarın için İSO yeni siparişler endeksi beklenti değeri 145,3 ile ilk yarın beklenti değerinden düşük ancak ilk yarın gerçekleşme değerinden oldukça yüksektir. Söz konusu endeksi beklenti değeri işletmelerin daha fazla bir bölümünün yeni siparişlerinde 2013 ikinci yarıda az da olsa bir düşüş beklediklerini ortaya koymaktadır.

Küçük ölçekli işletmelerde 2012 ikinci yarıda 115,6 olan İSO Yeni Siparişler Endeksi gerçekleşme değeri 2013 ilk yarıda 114,7'ye düşmüştür. Orta ölçeklilerde 136,8 düzeyinden 134 düzeyine gerilerken büyüklerde ise 133,1 den 129,8'e inmiştir. Tüm ölçeklerde yeni siparişler endeksinde gerileme yaşanmıştır. Ancak endeksi değerleri 100 değerinin oldukça üzerindedir.

İSO yeni siparişler endeksi beklenti değerleri ise ilk yarın gerçekleşmelerine göre daha iyimserdir. Ancak geçmiş dönem beklenti değerlerine göre küçüklerde

Yeni Siparişler Endeksi

daha düşük, büyüklerde ve ortalarda ise daha yüksektir. Büyük ölçekli işletmelerde 2013 yılı ikinci yarı için İSO Yeni Siparişler Endeksi beklenti değeri 154,2 olmuştur. Büyükler diğer ölçeklere göre yeni siparişlerde gelecek dönem konusunda daha iyimserdir. Söz konusu endeks beklenti değeri ortalarda 149,7 ve küçüklerde 137,8 düzeyindedir.

2013 ilk yarıda işletmelerin %23,4'ü yeni siparişlerinde düşüş yaşadığını belirtirken bir önceki dönem aynı oran %20 olmuştur. Kısaca 2013 ilk yarıda yeni siparişlerinde daralma yaşayan işletmelerin sayısı artmıştır. 2013 ilk yarıda işletmelerin %47,8'i yeni

siparişlerinde artış yaşamış ve %28,8'i bir değişiklik yaşamamıştır. 2013 ilk yarıda yeni siparişlerinde daralma yaşayan işletmelerin oranı en yüksek olan sektör %41,6 ile Giyim Sanayi olmuştur. Bu sektörü %33,3 ile Ana Metal Sanayi izlemiştir.

Yeni siparişlerinde 2013 ikinci yarıda düşüş bekleyen işletmelerin oranı %11,1 düzeyindedir. Artış bekleyenlerin oranı %56,4 ve yeni siparişlerinde değişiklik beklemeyenlerin payı ise %32,5 olmuştur. Yeni siparişlerinde 2013 ilk yarıda düşüş bekleyen işletmelerin oranı en yüksek olan sektör %18,2 ile Gıda, İçki, Tütün Sanayidir.

Yeni Siparişlerde 2012 Yılı İkinci Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	20,0	40,0	40,0	44,4	11,1	44,4	62,5	25,0	12,5	45,5	22,7	31,8
Tekstil Sanayi	46,7	20,0	33,3	50,0	33,3	16,7	13,3	46,7	40,0	35,7	33,3	31,0
Giyim Sanayi	38,5	26,9	34,6	46,2	34,6	19,2	61,5	23,1	15,4	44,0	28,6	27,5
Deri ve Ayakabı San.	28,6	57,1	14,3	40,0	60,0	0,0	33,3	66,7	0,0	33,3	60,0	6,7
Orman Ür. ve Mobilya San.	33,3	50,0	16,7	63,6	27,3	9,1	66,7	33,3	0,0	50,0	38,5	11,5
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	55,0	30,0	15,0	56,3	25,0	18,8	28,6	57,1	14,3	51,2	32,6	16,3
Kimya Sanayi	42,4	36,4	21,2	54,5	36,4	9,1	52,6	36,8	10,5	48,6	36,5	14,9
Taş ve Toprağa Dayalı San.	33,3	55,6	11,1	33,3	46,7	20,0	50,0	50,0	0,0	38,2	50,0	11,8
Ana Metal Sanayi	25,0	41,7	33,3	30,0	50,0	20,0	63,6	18,2	18,2	39,4	36,4	24,2
Metal Eşya Sanayi	57,6	27,3	15,2	72,2	16,7	11,1	50,0	0,0	50,0	62,3	22,6	15,1
Makine San.	39,4	27,3	33,3	57,1	38,1	4,8	25,0	75,0	0,0	44,8	34,5	20,7
Elektrikli Makine San.	38,1	47,6	14,3	66,7	29,6	3,7	64,3	14,3	21,4	56,5	32,3	11,3
Taşıt Araçları San.	27,3	27,3	45,5	22,2	22,2	55,6	50,0	41,7	8,3	34,4	31,3	34,4
İmalat Sanayi	41,1	33,5	25,5	52,2	32,3	15,4	48,8	35,5	15,7	46,5	33,5	20,0

Yeni Siparişlerde 2013 Yılı İlk Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	20,0	60,0	20,0	55,6	11,1	33,3	87,5	0,0	12,5	59,1	18,2	22,7
Tekstil Sanayi	50,0	21,4	28,6	41,7	41,7	16,7	60,0	33,3	6,7	51,2	31,7	17,1
Giyim Sanayi	30,0	32,0	38,0	34,6	15,4	50,0	46,2	15,4	38,5	33,7	24,7	41,6
Deri ve Ayakabı San.	28,6	42,9	28,6	40,0	60,0	0,0	33,3	0,0	66,7	33,3	40,0	26,7
Orman Ür. ve Mobilya San.	50,0	33,3	16,7	63,6	27,3	9,1	66,7	0,0	33,3	57,7	26,9	15,4
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	50,0	20,0	30,0	56,3	43,8	0,0	66,7	16,7	16,7	54,8	28,6	16,7
Kimya Sanayi	51,5	30,3	18,2	56,5	30,4	13,0	52,6	21,1	26,3	53,3	28,0	18,7
Taş ve Toprağa Dayalı San.	33,3	44,4	22,2	66,7	13,3	20,0	45,5	45,5	9,1	51,4	31,4	17,1
Ana Metal Sanayi	25,0	25,0	50,0	40,0	50,0	10,0	54,5	9,1	36,4	39,4	27,3	33,3
Metal Eşya Sanayi	60,0	20,0	20,0	72,2	11,1	16,7	50,0	50,0	0,0	63,6	18,2	18,2
Makine San.	50,0	17,6	32,4	61,9	28,6	9,5	25,0	50,0	25,0	52,5	23,7	23,7
Elektrikli Makine San.	39,1	39,1	21,7	48,0	44,0	8,0	21,4	57,1	21,4	38,7	45,2	16,1
Taşıt Araçları San.	27,3	36,4	36,4	33,3	22,2	44,4	50,0	50,0	0,0	37,5	37,5	25,0
İmalat Sanayi	43,0	28,7	28,3	52,5	29,0	18,5	50,4	28,9	20,7	47,8	28,8	23,4

Yeni Siparişlerde 2013 Yılı İkinci Yarısındaki Beklentiler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak
Gıda, İçki, Tütün San.	40,0	40,0	20,0	66,7	11,1	22,2	50,0	37,5	12,5	54,5	27,3	18,2
Tekstil Sanayi	33,3	50,0	16,7	50,0	50,0	0,0	61,5	38,5	0,0	48,6	45,9	5,4
Giyim Sanayi	48,1	28,8	23,1	50,0	37,5	12,5	57,1	42,9	0,0	50,0	33,3	16,7
Deri ve Ayakabı San.	28,6	42,9	28,6	60,0	40,0	0,0	100,0	0,0	0,0	53,3	33,3	13,3
Orman Ür. ve Mobilya San.	25,0	58,3	16,7	63,6	27,3	9,1	100,0	0,0	0,0	50,0	38,5	11,5
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	55,0	40,0	5,0	47,1	41,2	11,8	57,1	28,6	14,3	52,3	38,6	9,1
Kimya Sanayi	54,8	38,7	6,5	72,7	18,2	9,1	73,7	21,1	5,3	65,3	27,8	6,9
Taş ve Toprağa Dayalı San.	55,6	44,4	0,0	50,0	28,6	21,4	63,6	27,3	9,1	55,9	32,4	11,8
Ana Metal Sanayi	50,0	30,0	20,0	50,0	50,0	0,0	63,6	18,2	18,2	54,8	32,3	12,9
Metal Eşya Sanayi	67,6	23,5	8,8	66,7	22,2	11,1	50,0	50,0	0,0	66,7	24,1	9,3
Makine San.	54,5	27,3	18,2	77,3	18,2	4,5	50,0	50,0	0,0	62,7	25,4	11,9
Elektrikli Makine San.	54,5	31,8	13,6	56,0	36,0	8,0	42,9	50,0	7,1	52,5	37,7	9,8
Taşıt Araçları San.	58,3	41,7	0,0	62,5	12,5	25,0	54,5	36,4	9,1	58,1	32,3	9,7
İmalat Sanayi	51,7	34,4	13,9	59,9	29,9	10,2	60,8	32,5	6,7	56,4	32,5	11,1

2.2.6. İstihdam Endeksi

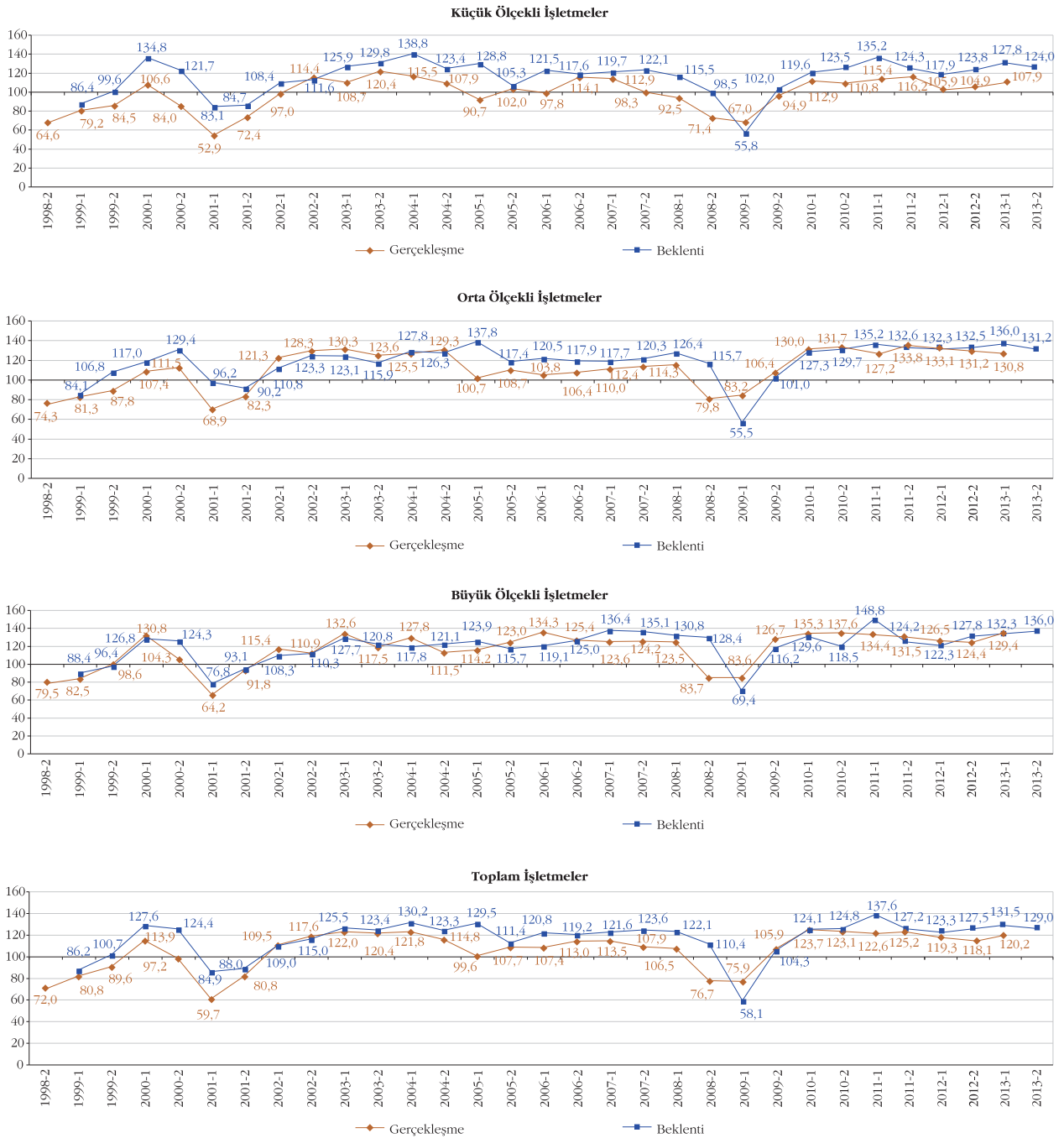
İSO istihdam endeksi gerçekleşme değeri son dönemlerde fazla değişim göstermemiş ve küçük ölçekli işletmeler hariç beklenti değerleriyle çakışmıştır. Kısaca beklenti değerleri ile gerçekleşme değerleri arasındaki ilişki çok güçlenmiştir. Son yedi yarıyılıda endeks gerçekleşme değeri 118 ile 125 arasında değişim göstermiştir. 2011 ikinci yarıda 125,2 olan endeks gerçekleşme değeri 2012 ilk yarıda kırılarak 119,3 düzeyine inmiştir. Bu düşüş

eğilimi 2012 ikinci yarıda da sürmüştür ve endeks değeri 118,1 ve 2013 ilk yarıda 120,2 olmuştur.

İSO istihdam endeksi beklenti değerleri ise 2011 ilk yarıda 137,6 düzeyinden gerileyerek 2012 ilk yarıda 123,3 olmuş ve daha sonra yukarı hareketle 2012 ikinci yarıda 127,5 düzeyine çıkmıştır. 2013 ilk yarıda ise 131,5 düzeyine erişmiştir.

Ölçeklere göre bakıldığında küçüklerde istihdam endeks gerçekleşme değerleri 100 değerine oldukça yakındır. 2013 ilk yarıda küçük ölçekli işletmelerde

İstihdam Endeksi

endeks gerçekleşme değeri 107,9 olurken, ortalarda 130,8 ve büyüklerde ise 129,4 olmuştur. Bu değerler büyük ve küçük işletmelerde önceki dönemden yüksek, ortalarda ise düşüktür.

2013 ikinci yarısı için istihdam endeksi beklenti değerleri küçüklerde 124, ortalarda 131,2 ve büyüklerde 136 düzeyindedir. Bu beklenti değerleri 2013 ilk yarısı beklenti değerlerine göre büyüklerde daha iyimser, küçük ve ortalarda ise daha kötümserdir.

2012 ikinci yarısında istihdamlarında düşüş olduğunu belirten işletmelerin oranı %20,1 olmuştur. 2013 ilk yarısında bu oran fazla değişmemiş ve %20,7 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemler arasında istihdamlarında artış sağlayan işletmelerin payı da artmış ve %38,2 den %40,9'a çıkmıştır. 2013 ilk yarısında istihdamlarında daralma yaşadığını belirten

işletmelerin payının en yüksek olduğu sektörler %31,3 Deri ve Ayakkabı Sanayi, %30,3 ile Giyim Sanayi, %27,8 ile Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi ve %26,5 ile Taşıt Araçları Sanayi olmuştur.

2013 ikinci yarısında işletmelerin %8,9'u önceki döneme göre istihdamlarında daralma beklemektedir. İstihdamlarında artış bekleyenlerin oranı ise %38 düzeyindedir ve bu oran 2013 ilk dönemine göre daha düşüktür. İstihdamlarında değişiklik beklemeyenlerin oranı ise %53,1 düzeyindedir. İstihdamlarında değişim öngörmeyen işletmelerin payının yüksek olması, ikinci yarısında istihdamda çok önemli bir değişim beklenmediğini göstermektedir. 2013 ikinci yarısında istihdamlarında düşüş bekleyen işletmelerin payı en yüksek olan sektörler %14,3 ile Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi ve %13,8 ile Makine Sanayidir.

İstihdamda 2012 Yılı İkinci Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	20,0	40,0	40,0	44,4	22,2	33,3	50,0	40,0	10,0	41,7	33,3	25,0
Tekstil Sanayi	42,9	28,6	28,6	50,0	33,3	16,7	21,4	21,4	57,1	37,5	27,5	35,0
Giyim Sanayi	26,4	45,3	28,3	52,0	32,0	16,0	57,1	14,3	28,6	38,0	37,0	25,0
Deri ve Ayakkabı San.	25,0	50,0	25,0	60,0	40,0	0,0	25,0	50,0	25,0	35,3	47,1	17,6
Orman Ür. ve Mobilya San.	18,2	54,5	27,3	41,7	50,0	8,3	100,0	0,0	0,0	38,5	46,2	15,4
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	33,3	47,6	19,0	41,2	47,1	11,8	57,1	42,9	0,0	40,0	46,7	13,3
Kimya Sanayi	20,0	65,7	14,3	45,5	36,4	18,2	52,6	26,3	21,1	35,5	47,4	17,1
Taş ve Toprağa Dayalı San.	33,3	44,4	22,2	20,0	60,0	20,0	27,3	36,4	36,4	25,7	48,6	25,7
Ana Metal Sanayi	8,3	75,0	16,7	50,0	40,0	10,0	54,5	36,4	9,1	36,4	51,5	12,1
Metal Eşya Sanayi	38,7	45,2	16,1	52,6	26,3	21,1	50,0	0,0	50,0	44,2	36,5	19,2
Makine San.	25,0	46,9	28,1	45,0	50,0	5,0	50,0	25,0	25,0	33,9	46,4	19,6
Elektrikli Makine San.	27,3	54,5	18,2	56,7	33,3	10,0	60,0	20,0	20,0	47,8	37,3	14,9
Taşıt Araçları San.	25,0	58,3	16,7	44,4	11,1	44,4	38,5	53,8	7,7	35,3	44,1	20,6
İmalat Sanayi	27,2	50,6	22,3	46,8	37,6	15,6	47,2	29,9	22,8	38,2	41,7	20,1

İstihdamda 2013 Yılı İlk Yarısındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	20,0	60,0	20,0	33,3	44,4	22,2	88,9	11,1	0,0	52,2	34,8	13,0
Tekstil Sanayi	42,9	28,6	28,6	54,5	36,4	9,1	42,9	42,9	14,3	46,2	35,9	17,9
Giyim Sanayi	23,5	47,1	29,4	32,0	36,0	32,0	61,5	7,7	30,8	31,5	38,2	30,3
Deri ve Ayakkabı San.	25,0	50,0	25,0	50,0	50,0	0,0	0,0	25,0	75,0	25,0	43,8	31,3
Orman Ür. ve Mobilya San.	36,4	45,5	18,2	75,0	25,0	0,0	33,3	33,3	33,3	53,8	34,6	11,5
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	38,1	38,1	23,8	58,8	29,4	11,8	42,9	42,9	14,3	46,7	35,6	17,8
Kimya Sanayi	25,0	58,3	16,7	39,1	39,1	21,7	63,2	10,5	26,3	38,5	41,0	20,5
Taş ve Toprağa Dayalı San.	11,1	44,4	44,4	46,7	26,7	26,7	50,0	33,3	16,7	38,9	33,3	27,8
Ana Metal Sanayi	25,0	58,3	16,7	40,0	50,0	10,0	27,3	54,5	18,2	30,3	54,5	15,2
Metal Eşya Sanayi	45,5	39,4	15,2	57,9	26,3	15,8	50,0	50,0	0,0	50,0	35,2	14,8
Makine San.	36,4	42,4	21,2	60,0	25,0	15,0	50,0	25,0	25,0	45,6	35,1	19,3
Elektrikli Makine San.	27,3	54,5	18,2	48,1	37,0	14,8	53,3	26,7	20,0	42,2	40,6	17,2
Taşıt Araçları San.	25,0	41,7	33,3	44,4	22,2	33,3	38,5	46,2	15,4	35,3	38,2	26,5
İmalat Sanayi	30,7	46,4	22,8	48,8	33,3	17,9	50,0	29,4	20,6	40,9	38,4	20,7

İstihdamda 2013 Yılı İkinci Yarısındaki Beklentiler (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak	Artacak	Aynı	Azalacak
Gıda, İçki, Tütün San.	20,0	60,0	20,0	33,3	55,6	11,1	40,0	50,0	10,0	33,3	54,2	12,5
Tekstil Sanayi	16,7	75,0	8,3	45,5	45,5	9,1	38,5	61,5	0,0	33,3	61,1	5,6
Giyim Sanayi	29,4	58,8	11,8	20,8	66,7	12,5	46,7	53,3	0,0	30,0	60,0	10,0
Deri ve Ayakabı San.	25,0	50,0	25,0	40,0	60,0	0,0	0,0	100,0	0,0	23,5	64,7	11,8
Orman Ür. ve Mobilya San.	18,2	72,7	9,1	58,3	33,3	8,3	66,7	33,3	0,0	42,3	50,0	7,7
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	30,0	60,0	10,0	29,4	64,7	5,9	66,7	33,3	0,0	34,9	58,1	7,0
Kimya Sanayi	36,4	57,6	6,1	45,5	36,4	18,2	42,1	52,6	5,3	40,5	50,0	9,5
Taş ve Toprağa Dayalı San.	22,2	66,7	11,1	40,0	46,7	13,3	27,3	54,5	18,2	31,4	54,3	14,3
Ana Metal Sanayi	10,0	60,0	30,0	60,0	40,0	0,0	36,4	63,6	0,0	35,5	54,8	9,7
Metal Eşya Sanayi	50,0	43,8	6,3	31,6	57,9	10,5	0,0	100,0	0,0	41,5	50,9	7,5
Makine San.	48,5	36,4	15,2	66,7	28,6	4,8	50,0	0,0	50,0	55,2	31,0	13,8
Elektrikli Makine San.	36,4	59,1	4,5	30,8	65,4	3,8	53,3	46,7	0,0	38,1	58,7	3,2
Taşıt Araçları San.	50,0	50,0	0,0	50,0	25,0	25,0	33,3	66,7	0,0	43,8	50,0	6,3
İmalat Sanayi	34,5	55,0	10,5	40,7	49,7	9,5	40,8	54,4	4,8	38,0	53,1	8,9

2.3. Ücretle Çalışanlar Sayısı

2008 ve 2009 kriz yılları sonrası Türkiye ekonomisinde istihdam konusunda önemli iyileşmeler sağlanmasına karşın, istihdam ve işsizlik Türkiye'nin ekonomik sorunları arasında ilk sırada yer almaktadır. 2001 krizinde %8,4 oranında olan işsizlik oranı, küresel krizin yaşandığı 2008'de %11'e yükselmiş ve 2009'da da %14 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Kriz sonrası ekonomideki iyileşme paralelinde 2010'da %11,9 olan işsizlik oranı, 2011'de %9,8'e, 2012'de %9,2'ye gerilemiştir. 10. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda işsizlik oranının 2013'te %9,2 ile aynı kalması, 2018 yılında ise %7,2'ye gerilemesi öngörülmektedir.

Küresel kriz sonrası işsizlik oranındaki düşüşle birlikte istihdamda da artışlar elde edilmiştir. 2009'da %0,4 olan istihdam artışı, 2010'da %6,2'ye, 2011'de %6,7'ye yükselmiş, 2012'de ise ekonomideki yavaşlama doğrultusunda %2,9 olarak gerçekleşmiştir.

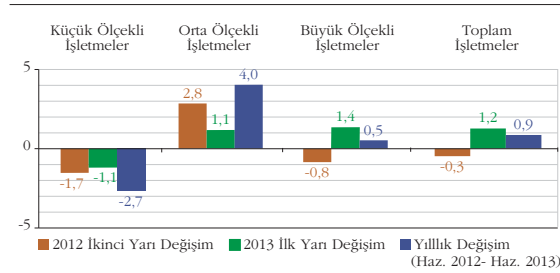
İşsizlik oranı ve istihdamdaki bu olumlu gelişmelere karşın, ülkemizin istihdam açısından OECD ülkeleri arasında kendine özgü bir yapısı olduğu unutulmamalıdır. OECD ülkelerinde işgücü oranları

%65-70 arasında ve daha yukarıda iken, Türkiye'de işgücü oranı %50'ler düzeyinde seyretmektedir. Ayrıca ülkemiz istihdamın sektörel dağılımında tarım sektörü payı açısından OECD ülkelerinden oldukça uzaktır. Ülkemizde tarım sektörünün GSYİH içindeki payı %8'ler civarında iken, istihdamdaki payı %25'ler civarındadır. Yine ülkemizde istihdamdaki en önemli olumsuzluklardan biri, kadınların işgücüne katılım oranının %30'lar ile oldukça düşük seviyelerde olmasıdır. Dolayısıyla ülkemizin istihdam ve işsizlik sorununu aşabilmesi, gelişmiş ülkeler gelir seviyesine ulaşabilmesi ve gelir dağılımını düzeltebilmesi için işgücü oranını OECD ülkeleri düzeyine yaklaştırması, tarım sektörünün istihdam içindeki payını azaltması ve kadınların işgücüne katılım oranını artırması gerekmektedir.

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışması sonuçlarına göre, ankete katılan işletmelerde ücretle çalışanlar sayısı bir önceki döneme göre 2012 yılı ikinci yarısında %0,3 oranında azalırken, 2013 yılı ilk yarısında %1,2 oranında artış göstermiştir. Haziran 2013 itibarıyla son bir yıllık dönemdeki artış ise %0,9 olarak gerçekleşmiştir. TÜİK tarafından yayımlanan üç aylık sanayi istihdam endeksine göre de, 2013 yılı ilk çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre imalat sanayi istihdamında %0,4'lük artış söz konusudur.

Ölçekler itibarıyla ücretle çalışanlar sayısındaki değişimlere bakıldığında, küçük ölçekli işletmelerde ücretle çalışanlar sayısının 2012 ikinci yarıda %1,7, 2013 ilk yarıda %1,1 oranında azaldığı görülmektedir. Haziran 2013 sonu itibarıyla son bir yıllık dönemdeki düşüş ise %2,7 olmuştur. Orta ölçekli işletmelerde 2012 ikinci yarıda %2,8 olan ücretle çalışanlar sayısındaki artış, 2013 ilk yarıda %1,1 olarak

Ücretle Çalışanlar Sayısındaki Değişimler (%)

Ücretle Çalışanlar Sayısı (Kişi)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	2012 Haziran Sonu	2012 Aralık Sonu	2013 Haziran Sonu	2012 Haziran Sonu	2012 Aralık Sonu	2013 Haziran Sonu	2012 Haziran Sonu	2012 Aralık Sonu	2013 Haziran Sonu	2012 Haziran Sonu	2012 Aralık Sonu	2013 Haziran Sonu
Gıda, İçki, Tütün San.	200	175	173	825	895	900	5.009	4.966	5.373	6.034	6.036	6.446
Tekstil Sanayi	439	425	447	1.664	1.744	1.716	9.736	9.622	9.895	11.839	11.791	12.058
Giyim Sanayi	2.000	1.919	1.806	2.915	2.909	2.646	10.943	11.061	11.078	15.858	15.889	15.530
Deri ve Ayakabı San.	299	295	289	741	783	858	3.373	3.589	3.467	4.413	4.667	4.614
Orman Ür. ve Mobilya San.	356	353	365	928	1.019	1.155	3.353	3.488	3.536	4.637	4.860	5.056
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	688	685	700	1.200	1.278	1.393	2.388	2.569	2.596	4.276	4.532	4.689
Kimya Sanayi	1.174	1.170	1.156	2.594	2.572	2.633	16.888	16.319	16.425	20.656	20.061	20.214
Taş ve Toprağa Dayalı San.	333	302	325	1.909	1.954	1.830	28.981	27.836	28.994	31.223	30.092	31.149
Ana Metal Sanayi	361	379	382	1.130	1.181	1.247	5.477	5.705	5.671	6.968	7.265	7.300
Metal Eşya Sanayi	1.094	1.080	1.088	2.017	2.022	2.121	1.506	1.526	1.514	4.617	4.628	4.723
Makine San.	864	846	843	2.208	2.387	2.384	2.970	2.725	2.950	6.042	5.958	6.177
Elektrikli Makine San.	664	685	656	2.882	2.989	3.087	10.592	10.622	10.733	14.138	14.296	14.476
Taşıt Araçları San.	367	378	368	1.219	1.120	1.141	16.628	16.856	16.252	18.214	18.354	17.761
İmalat Sanayi	8.839	8.692	8.598	22.232	22.853	23.111	117.844	116.884	118.484	148.915	148.429	150.193

gerçekleşmiştir. Son bir yıllık dönemdeki artış ise %4'tür. Büyük ölçekli işletmelerde 2012 ikinci yarıda %0,8 oranında düşüş gösteren ücretle çalışanlar sayısı, 2013 ilk yarıda %1,4 oranında artış göstermiştir. Haziran 2013 sonu itibariyle son bir yıldaki artış ise %0,5 olarak gerçekleşmiştir.

2013 ilk yarıda ücretle çalışanlar sayısında en yüksek oranlı artışların yaşandığı alt sektörler arasında Gıda, İçki ve Tütün Sanayi %6,8'lik artışla ilk sırada yer almaktadır. Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi %4'lük artışla ikinci sırada, Makine Sanayi %3,7'lik artışla üçüncü sırada bulunmaktadır. Aynı dönemde

ücretle çalışanlar sayısında en yüksek oranlı düşüşün yaşandığı sektör ise %3,2 ile Taşıt Araçları Sanayidir.

Haziran 2013 itibariyle son bir yıllık dönemde ücretle çalışanlar sayısında en fazla artışın gerçekleştiği sektör %9,7'lik artışla Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayi olurken, bu sektörü %9'luk artışla Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi, %6,8'lik artışla Gıda, İçki ve Tütün Sanayi takip etmektedir. Son bir yıllık dönemde ücretle çalışanlar sayısında en fazla düşüş yaşanan alt sektör ise %2,5'lik düşüşle Taşıt Araçları Sanayi olmuştur.

Ücretle Çalışanlar Sayısındaki Değişimler (%)

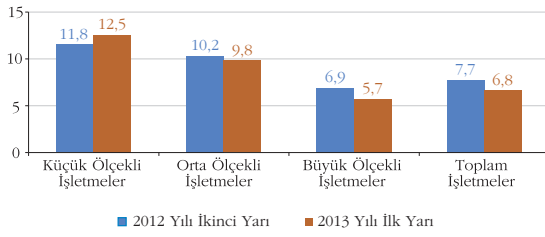
Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	2012 İkinci Yarı Değişim	2013 İlk Yarı Değişim	Yıllık Değişim (2012 Haz. - 2013 Haz.)	2012 İkinci Yarı Değişim	2013 İlk Yarı Değişim	Yıllık Değişim (2012 Haz. - 2013 Haz.)	2012 İkinci Yarı Değişim	2013 İlk Yarı Değişim	Yıllık Değişim (2012 Haz. - 2013 Haz.)	2012 İkinci Yarı Değişim	2013 İlk Yarı Değişim	Yıllık Değişim (2012 Haz. - 2013 Haz.)
Gıda, İçki, Tütün San.	-12,5	-1,1	-13,5	8,5	0,6	9,1	-0,9	8,2	7,3	0,0	6,8	6,8
Tekstil Sanayi	-3,2	5,2	1,8	4,8	-1,6	3,1	-1,2	2,8	1,6	-0,4	2,3	1,8
Giyim Sanayi	-4,1	-5,9	-9,7	-0,2	-9,0	-9,2	1,1	0,2	1,2	0,2	-2,3	-2,1
Deri ve Ayakabı San.	-1,3	-2,0	-3,3	5,7	9,6	15,8	6,4	-3,4	2,8	5,8	-1,1	4,6
Orman Ür. ve Mobilya San.	-0,8	3,4	2,5	9,8	13,3	24,5	4,0	1,4	5,5	4,8	4,0	9,0
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	-0,4	2,2	1,7	6,5	9,0	16,1	7,6	1,1	8,7	6,0	3,5	9,7
Kimya Sanayi	-0,3	-1,2	-1,5	-0,8	2,4	1,5	-3,4	0,6	-2,7	-2,9	0,8	-2,1
Taş ve Toprağa Dayalı San.	-9,3	7,6	-2,4	2,4	-6,3	-4,1	-4,0	4,2	0,0	-3,6	3,5	-0,2
Ana Metal Sanayi	5,0	0,8	5,8	4,5	5,6	10,4	4,2	-0,6	3,5	4,3	0,5	4,8
Metal Eşya Sanayi	-1,3	0,7	-0,5	0,2	4,9	5,2	1,3	-0,8	0,5	0,2	2,1	2,3
Makine San.	-2,1	-0,4	-2,4	8,1	-0,1	8,0	-8,2	8,3	-0,7	-1,4	3,7	2,2
Elektrikli Makine San.	3,2	-4,2	-1,2	3,7	3,3	7,1	0,3	1,0	1,3	1,1	1,3	2,4
Taşıt Araçları San.	3,0	-2,6	0,3	-8,1	1,9	-6,4	1,4	-3,6	-2,3	0,8	-3,2	-2,5
İmalat Sanayi	-1,7	-1,1	-2,7	2,8	1,1	4,0	-0,8	1,4	0,5	-0,3	1,2	0,9

2.4. İşten Çıkarılmak Zorunda Kalınanlar

Türkiye'de nüfus artış hızı giderek yavaşlamasına karşın, çalışma çağındaki nüfusa katılım oldukça yüksektir. 2012 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus 1.131.000 kişi artarken, işgücüne katılım sayısındaki artış 614.000 kişi olmuştur. Aynı yılda istihdamdaki artış ise 711.000 kişidir. Yani 2012 yılında işsiz sayısı 97.000 kişi azalmıştır. Yine 2012 yılında iş aramayıp, çalışmaya hazır nüfus ve mevsimlik çalışanlar sayısı da 2.057.000 kişidir. Bu veriler, Türkiye'nin istihdam konusunda önemli sorunları olduğunu ve özellikle çalışma çağındaki kişilere iş alanı yaratılması gereğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Türkiye istihdam konusunda önemli sorunlar ile karşı karşıya bulunurken, işletmelerde rekabet gücü açısından önemli bir faktör olan işgücü maliyetleri açısından önemli sorunlar yaşamaktadır. İşgücü maliyetleri, işletmelerin girdi maliyetleri içinde oldukça yüksek bir paya sahiptir. Türkiye'de işgücü maliyetlerinin yüksekliği, istihdamda kayıt dışılığın artmasına yol açmaktadır. Ekonomide kayıt dışılık arttıkça, vergi verimliliğinde sorunlar yaşanmakta, vergisini ödeyenler daha yüksek oranda vergi ödemek zorunda kalırken, kayıtlı işletmeler haksız rekabet ile karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca kıdem tazminatı sorunu da, kayıtlı işletmeleri zorlamakta, kayıt dışı faaliyet gösteren işletmelere göre haksız rekabet ortamı yaratmaktadır.

İşten Çıkarılmak Zorunda Kalınanların Toplam Çalışanlara Oranı (%)

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışması sonuçlarına göre, ankete katılan işletmelerde, 2013 ilk yarıda ücretle çalışanlar sayısı %1,2 oranında artarken, işten çıkarılmak zorunda kalınanların toplam çalışanlara oranı %6,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 2012 ikinci yarıda %7,7 ile biraz daha yüksektir. Ücretle çalışanlar sayısındaki sınırlı artışlara karşın, işten çıkarılmak zorunda kalınanların toplam çalışanlara oranının %7'ler civarında seyretmesi, işgücü maliyetlerinin yüksekliğinin yanı sıra kıdem tazminatı sorununu ortaya koymaktadır.

İşten çıkarılmak zorunda kalınanların toplam çalışanlara oranına ölçekler itibarıyla bakıldığında, küçük ölçekli işletmelerde 2012 ikinci yarıda %11,8 olan oranın, 2013 ilk yarıda %12,5'e yükseldiği görülmektedir. Bu oran orta ölçekli işletmelerde %10,2'den %9,8'e, büyük ölçekli işletmelerde %6,9'dan %5,7'ye gerilemiştir.

2013 ilk yarıda Deri ve Ayakkabı Sanayi %14,7 ile en yüksek işten çıkarılmak zorunda kalınanların toplam çalışanlara oranına sahip olurken, bu sektörü %13,3 ile Giyim Sanayi, %12,9 ile Makine Sanayi takip etmektedir. En düşük orana sahip sektör ise %2,5 ile Taş ve Toprağa Dayalı Sanayidir.

İşten Çıkarılmak Zorunda Kalınanların Toplam Çalışanlara Oranı (%)

Sektörler	2012 Yılı İkinci Yarı			
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	15,5	10,1	3,3	4,8
Tekstil Sanayi	12,4	8,3	6,0	6,6
Giyim Sanayi	13,4	9,5	14,2	13,3
Deri ve Ayakkabı San.	9,2	6,8	17,1	15,1
Orman Ür. ve Mobilya San.	12,2	13,3	3,2	6,2
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	13,3	11,4	8,8	10,2
Kimya Sanayi	10,6	8,0	7,0	7,4
Taş ve Toprağa Dayalı San.	14,9	11,1	3,4	4,1
Ana Metal Sanayi	8,9	9,9	4,3	5,5
Metal Eşya Sanayi	10,1	10,7	10,3	10,4
Makine San.	11,3	8,0	15,5	12,0
Elektrikli Makine San.	11,8	9,8	6,7	7,6
Taşıt Araçları San.	9,6	20,2	5,5	6,6
İmalat Sanayi	11,8	10,2	6,9	7,7

Sektörler	2013 Yılı İlk Yarı			
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	2,3	11,3	2,1	3,5
Tekstil Sanayi	9,0	7,9	7,1	7,3
Giyim Sanayi	18,4	12,6	12,6	13,3
Deri ve Ayakkabı San.	10,5	7,1	16,6	14,7
Orman Ür. ve Mobilya San.	14,7	8,4	5,4	6,8
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	14,6	9,4	8,1	9,5
Kimya Sanayi	12,2	6,8	5,1	5,8
Taş ve Toprağa Dayalı San.	8,2	15,2	1,5	2,5
Ana Metal Sanayi	8,2	8,8	3,9	5,0
Metal Eşya Sanayi	9,9	9,9	7,3	9,1
Makine San.	10,3	10,1	15,7	12,9
Elektrikli Makine San.	11,7	7,4	5,1	5,9
Taşıt Araçları San.	7,1	12,2	4,4	5,0
İmalat Sanayi	12,5	9,8	5,7	6,8

2.5. Kapasite Kullanım Oranları

2008 yılı ikinci yarısı ile birlikte küresel krizin etkisiyle Türkiye ekonomisinde bir düşüş eğilimi söz konusudur. İmalat sanayi kapasite kullanım oranları da benzer bir eğilim sergilemiştir. 2007 yılında %80'ler civarında seyreden kapasite kullanım oranları, Ağustos 2008'deki %80'lik oranın ardından düşüşe geçmiştir. Mart 2009'da %58,7 ile en düşük seviyesine gerileyen kapasite kullanım oranı, yılsonunda %70 sınırına yaklaşmıştır. 2010 yılında %75'ler seviyesine çıkan kapasite kullanım oranı, Ekim 2011'de %77 seviyesini görmüştür. 2012'de ekonomideki yavaşlama doğrultusunda kapasite kullanım oranı yıl boyunca %74'ler civarında seyretmiştir. Ocak 2013'te %72,4 olan kapasite kullanım oranı Temmuz 2013'de %75,5 olmuştur. Görüldüğü gibi 2013 yılı ilk yarısında imalat sanayi kapasite kullanım oranında nispi bir artış söz konusudur.

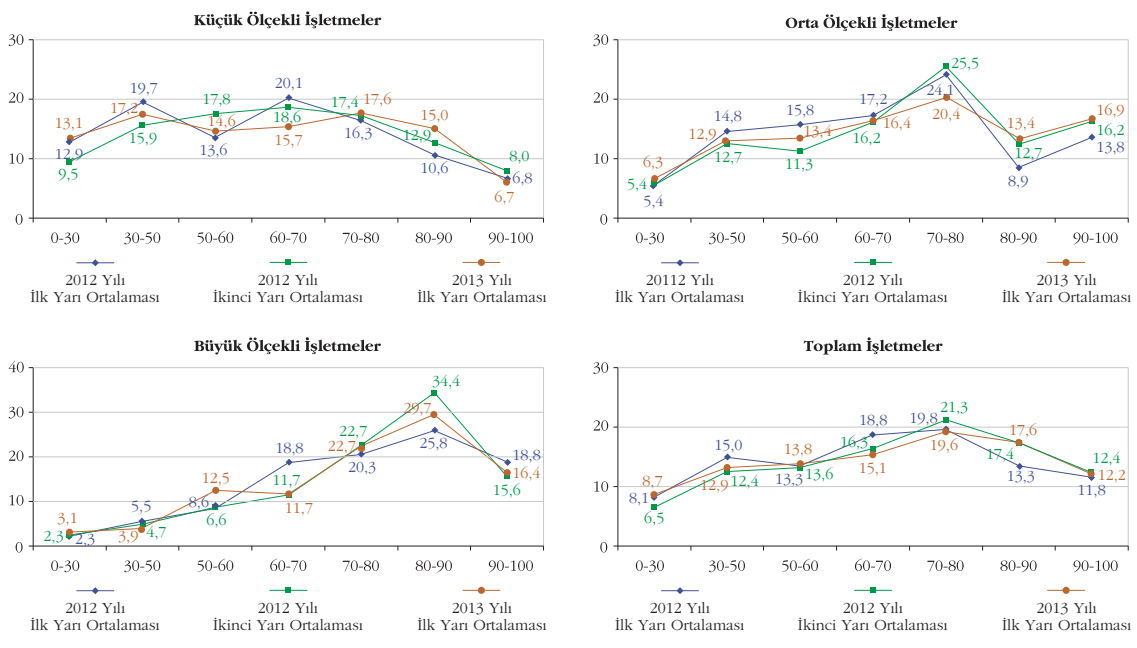
2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi sonuçlarına göre, toplam işletmelerde %50'nin altında kapasite kullanım oranı ile çalışan işletmelerin oranı %21,6'dır. 2012 ikinci yarıdaki %18,9'luk orana göre 2,7 puanlık bir artış söz konusudur. Küçük ölçekli işletmelerde 2012 ikinci yarıda %25,4 olan %50'nin altında kapasite kullanım oranı ile çalışan işletmeler oranı, 2013 ilk yarıda 4,9 puanlık artışla %30,3'e yükselmiştir. 2012 ikinci yarıdan 2013 ilk yarıya %50'nin altında kapasite kullanım oranı ile çalışan işletmelerin oranı orta ölçekli işletmelerde %18,1'den

%19,4'e çıkarken, büyük ölçekli işletmelerde %7 ile aynı kalmıştır. Görüldüğü üzere 2013 ilk yarıda 2012 ikinci yarıya göre kapasite kullanım oranı açısından büyükler aynı konumunu korurken, küçük ve orta ölçekli işletmelerde nispi bir olumsuzluk söz konusudur.

2013 yılı ilk yarıda %70 ve üzeri kapasite kullanım oranı ile çalışan işletmelerin oranı %49,4'tür. Bu oran 2012 ikinci yarıda %51,1 ile biraz daha yüksektir. 2013 ilk yarıda, 2012 ikinci yarıya göre 1,7 puanlık bir düşüş söz konusudur. Ölçekler itibarıyla bakıldığında, oranın küçük ölçekli işletmelerde %38,3'ten %39,3'e yükseldiği, buna karşılık orta ölçekli işletmelerde %54,4'ten %50,7'ye, büyük ölçekli işletmelerde %72,7'den %68,8'e gerilediği görülmektedir. Görüldüğü gibi 2013 ilk yarıda, 2012 ikinci yarıya göre %70 ve üzerinde kapasite kullanım oranı ile çalışan küçük ölçekli işletmelerde çok küçük oranlı bir iyileşme olmakla birlikte, orta ve büyük ölçekli işletmelerde nispi bir gerileme söz konusudur.

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışmasına katılan işletmelerde tartızsız ortalama kapasite kullanım oranları incelendiğinde, toplam işletmelerde 2012 ikinci yarıda %66,9 olan kapasite kullanım oranının 2013 ilk yarıda ise %65,6'ya gerilediği görülmektedir. Ölçekler itibarıyla bakıldığında ortalama tartızsız kapasite kullanım oranının 2012 ikinci yarıdan 2013 ilk yarıya küçük ölçeklilerde %61,7'den %60,1'e, orta ölçekli

Kapasite Kullanım Oranlarına Göre İşletmelerin Dağılımı

işletmelerde %68,2'den %67,3'e, büyük ölçekli işletmelerde %75,7'den %74,5'e gerilemiştir. Görüldüğü üzere tüm ölçeklerde kapasite kullanım oranı 2013 ilk yarıda, 2012 ikinci yarıya göre çok küçük oranlarda da olsa düşüş söz konusudur.

2013 ilk yarıda en yüksek tartısız ortalama kapasite kullanım oranı ile çalışan sektör, %76,8 ile Taş ve

Toprağa Dayalı Sanayidir. Bu sektör 2012 ikinci yarıda da %79'luk tartısız ortalama kapasite kullanım oranı ile yine ilk sırada yer almıştır. 2013 ilk yarıda en yüksek kapasite kullanım oranı ile çalışan sektörler sıralamasında ikinci sırada %73,6'lık oranla Tekstil Sanayi, üçüncü sırada %72,3'lük oranla Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi bulunmaktadır.

Kapasite Kullanım Oranlarına Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

2013 Yılı İlk Yarı															
Küçük Ölçekli İşletmeler								Orta Ölçekli İşletmeler							
Sektörler	0-30	30-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100	Sektörler	0-30	30-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100
Gıda, İçki, Tütün San.	16,7	16,7	0,0	16,7	16,7	16,7	16,7	Gıda, İçki, Tütün San.	22,2	11,1	22,2	0,0	22,2	22,2	0,0
Tekstil Sanayi	22,2	11,1	0,0	0,0	11,1	44,4	11,1	Tekstil Sanayi	0,0	0,0	15,4	15,4	30,8	0,0	38,5
Giyim Sanayi	23,2	23,2	16,1	14,3	10,7	5,4	7,1	Giyim Sanayi	12,0	16,0	24,0	16,0	8,0	8,0	16,0
Deri ve Ayakabı San.	0,0	22,2	44,4	0,0	11,1	22,2	0,0	Deri ve Ayakabı San.	20,0	40,0	0,0	20,0	0,0	0,0	20,0
Orman Ür. ve Mobilya San.	0,0	9,1	27,3	9,1	9,1	36,4	9,1	Orman Ür. ve Mobilya San.	0,0	8,3	8,3	25,0	25,0	25,0	8,3
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	0,0	22,7	9,1	4,5	36,4	22,7	4,5	Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	0,0	25,0	12,5	0,0	31,3	12,5	18,8
Kimya Sanayi	8,3	16,7	13,9	22,2	22,2	11,1	5,6	Kimya Sanayi	4,5	13,6	4,5	13,6	27,3	13,6	22,7
Taş ve Toprağa Dayalı San.	0,0	11,1	11,1	33,3	44,4	0,0	0,0	Taş ve Toprağa Dayalı San.	6,3	6,3	0,0	18,8	12,5	18,8	37,5
Ana Metal Sanayi	30,8	23,1	15,4	15,4	15,4	0,0	0,0	Ana Metal Sanayi	0,0	27,3	9,1	18,2	27,3	18,2	0,0
Metal Eşya Sanayi	12,9	9,7	3,2	16,1	16,1	25,8	16,1	Metal Eşya Sanayi	11,1	5,6	16,7	38,9	11,1	11,1	5,6
Makine San.	12,1	24,2	18,2	15,2	21,2	9,1	0,0	Makine San.	0,0	9,5	28,6	14,3	19,0	14,3	14,3
Elektrikli Makine San.	4,3	4,3	21,7	21,7	8,7	26,1	13,0	Elektrikli Makine San.	8,0	12,0	8,0	16,0	24,0	12,0	20,0
Taşıt Araçları San.	33,3	11,1	11,1	33,3	11,1	0,0	0,0	Taşıt Araçları San.	12,5	12,5	12,5	12,5	25,0	25,0	0,0
İmalat Sanayi	13,1	17,2	14,6	15,7	17,6	15,0	6,7	İmalat Sanayi	6,5	12,9	13,4	16,4	20,4	13,4	16,9
Büyük Ölçekli İşletmeler								Toplam İşletmeler							
Sektörler	0-30	30-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100	Sektörler	0-30	30-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100
Gıda, İçki, Tütün San.	22,2	0,0	0,0	11,1	33,3	22,2	11,1	Gıda, İçki, Tütün San.	20,8	8,3	8,3	8,3	25,0	20,8	8,3
Tekstil Sanayi	0,0	6,7	13,3	20,0	13,3	26,7	20,0	Tekstil Sanayi	5,4	5,4	10,8	13,5	18,9	21,6	24,3
Giyim Sanayi	6,7	6,7	6,7	13,3	13,3	26,7	26,7	Giyim Sanayi	17,7	18,8	16,7	14,6	10,4	9,4	12,5
Deri ve Ayakabı San.	0,0	0,0	25,0	25,0	50,0	0,0	0,0	Deri ve Ayakabı San.	5,6	22,2	27,8	11,1	16,7	11,1	5,6
Orman Ür. ve Mobilya San.	0,0	0,0	0,0	33,3	0,0	66,7	0,0	Orman Ür. ve Mobilya San.	0,0	7,7	15,4	19,2	15,4	34,6	7,7
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	0,0	28,6	28,6	0,0	28,6	0,0	14,3	Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	0,0	24,4	13,3	2,2	33,3	15,6	11,1
Kimya Sanayi	0,0	0,0	15,8	5,3	21,1	36,8	21,1	Kimya Sanayi	5,2	11,7	11,7	15,6	23,4	18,2	14,3
Taş ve Toprağa Dayalı San.	0,0	0,0	9,1	0,0	9,1	36,4	45,5	Taş ve Toprağa Dayalı San.	2,8	5,6	5,6	16,7	19,4	19,4	30,6
Ana Metal Sanayi	0,0	0,0	9,1	9,1	36,4	27,3	18,2	Ana Metal Sanayi	11,4	17,1	11,4	14,3	25,7	14,3	5,7
Metal Eşya Sanayi	0,0	0,0	66,7	0,0	0,0	33,3	0,0	Metal Eşya Sanayi	11,5	7,7	11,5	23,1	13,5	21,2	11,5
Makine San.	0,0	0,0	0,0	25,0	0,0	75,0	0,0	Makine San.	6,9	17,2	20,7	15,5	19,0	15,5	5,2
Elektrikli Makine San.	0,0	7,1	0,0	14,3	35,7	35,7	7,1	Elektrikli Makine San.	4,8	8,1	11,3	17,7	21,0	22,6	14,5
Taşıt Araçları San.	7,7	0,0	23,1	15,4	30,8	23,1	0,0	Taşıt Araçları San.	16,7	6,7	16,7	20,0	23,3	16,7	0,0
İmalat Sanayi	3,1	3,9	12,5	11,7	22,7	29,7	16,4	İmalat Sanayi	8,7	12,9	13,8	15,1	19,6	17,6	12,2

Ortalama Kapasite Kullanım Oranı (%)

	2012 Yılı İlk Yarı				2012 Yılı İkinci Yarı			
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	65,8	56,7	62,8	61,3	65,0	53,9	67,2	61,7
Tekstil Sanayi	70,6	80,4	77,0	76,6	70,6	79,6	74,7	75,4
Giyim Sanayi	54,3	65,8	76,3	60,8	56,8	66,9	81,7	63,4
Deri ve Ayakabı San.	57,2	56,4	70,0	59,5	55,6	59,2	72,5	60,3
Orman Ür. ve Mobilya San.	62,7	63,8	81,7	65,4	71,4	71,3	78,3	72,1
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	63,6	65,0	65,0	64,3	68,9	68,4	62,9	67,8
Kimya Sanayi	57,1	67,5	78,7	65,4	61,5	71,4	79,7	68,8
Taş ve Toprağa Dayalı San.	64,4	75,9	86,8	76,4	68,3	79,7	86,8	79,0
Ana Metal Sanayi	51,5	55,5	74,5	60,0	53,1	56,4	77,7	61,9
Metal Eşya Sanayi	64,5	56,7	68,3	62,0	69,0	60,8	65,0	65,9
Makine San.	53,6	68,1	77,5	60,5	55,0	67,6	77,5	61,1
Elektrikli Makine San.	63,9	66,8	74,6	67,5	67,3	71,5	76,1	71,0
Taşıt Araçları San.	51,7	61,3	66,5	60,7	50,0	63,8	68,1	61,5
İmalat Sanayi	58,7	65,6	74,5	64,5	61,7	68,2	75,7	66,9

	2013 Yılı İlk Yarı			
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	63,3	56,7	66,1	61,9
Tekstil Sanayi	65,6	78,1	74,7	73,6
Giyim Sanayi	51,4	60,4	74,3	57,3
Deri ve Ayakabı San.	60,6	52,0	67,5	59,7
Orman Ür. ve Mobilya San.	70,9	72,1	78,3	72,3
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	68,0	68,8	62,1	67,3
Kimya Sanayi	61,8	71,4	79,2	68,8
Taş ve Toprağa Dayalı San.	65,6	76,9	85,9	76,8
Ana Metal Sanayi	45,4	63,6	78,6	61,6
Metal Eşya Sanayi	68,1	61,9	65,0	65,8
Makine San.	55,6	68,8	80,0	62,1
Elektrikli Makine San.	69,8	68,4	76,1	70,6
Taşıt Araçları San.	47,2	62,5	66,9	59,8
İmalat Sanayi	60,1	67,3	74,5	65,6

2.6. İhracat

2.6.1. İhracata Yönelme Eğilimi

Ekonomik gelişimde ihracata yönelim önemli faktörlerden biri olmakla beraber Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir ve istikrarlı ekonomik büyüme modeline geçişi için can alıcı bir öneme sahiptir. Büyüme kompozisyonunun sadece iç taleple şekillenmesi değil yurtdışında üretilen mal ve hizmetlerin yurtdışı pazarlarda alıcı bularak ve bu dinamik yapının kalıcı bir forma sokularak ihracat kanalı ile desteklenmesi Türkiye ekonomisi için kritik bir konudur. Bununla beraber Türkiye ihracatının yapıldığı ülke ve bölgeler ile bu alanda yaşanan sosyo-ekonomik ve siyasi gelişmeler ihracatın sürdürülebilirliği hususunda büyük önem taşımaktadır.

Türkiye ihracatında en büyük paya sahip olan AB ülkelerinin küresel krizle birlikte ekonomilerinde yaşadıkları sorunlar, bu pazarlara yönelik Türkiye'nin ihracat performansını olumsuz etkilemiştir. Küresel kriz öncesi 2007 yılı toplamında AB ülkelerine yapılan ihracat, toplam ihracatın %56,3'ne denk gelirken 2008'de bu oran %48 ve takip eden üç yılda da sırayla %46, %46,3 ve %46,2'ye düşmüştür. 2012 yılı genelinde %38,8 değerine kadar düşüş sergileyen bu oran Ocak-Mayıs 2013 dönemi genelinde ise %40,4 oranında bulunmaktadır.

Ülke ihracatında Avrupa üzerinden yaşanan kan kaybı temel olarak Yakın ve Orta Doğu, Asya ve kısmi olarak Afrika bölgelerince karşılanmış ve bu bölgelerdeki ekonomilerin Türkiye ihracatı içindeki payı yakın geçmişte dikkate değer oranlarda artmıştır.

Bahse konu olan bölge ekonomilerinin küresel krizden nispi olarak az etkilenmeleri ve son yıllardaki büyüme performansları Türkiye ihracat kompozisyonundaki değişimi doğrular niteliktedir.

Bu bulgulardan hareketle ihracat performansının ihracat yapılan ülke ya da bölgelerdeki ekonomik ve siyasi gelişmeler ile doğrudan orantılı olduğunun söylenmesi mümkündür. Dolayısıyla halen en büyük ihracat pazarlarımız konumunda olan AB ülkeleri ve Ortadoğu ülkelerinde yaşanan gelişmeler yakından takip edilerek, ihracat yönelimi büyüme potansiyeli yüksek ekonomilere geçiş sağlayacak esnekliğe erişmeyi gerektirmektedir.

TÜİK'in Ocak-Mayıs 2013 dış ticaret istatistiklerine göre Sanayi sektörünün toplam ihracat içindeki payı %95,7 ve İmalat Sanayinin payı ise %93,2 düzeyindedir. Sanayi sektörünün ürün yelpazesinin geliştirilerek yeni pazarlarda alıcı bulmasının sağlanması ihracatı olumlu yönde tetikleyebilecektir. Bu nedenle sanayi sektörüne yönelik politikaların ve teşviklerin rekabet avantajı yaratabilecek potansiyelde olması, Türkiye'nin dış ticaret gelişimi açısından azami öneme sahiptir.

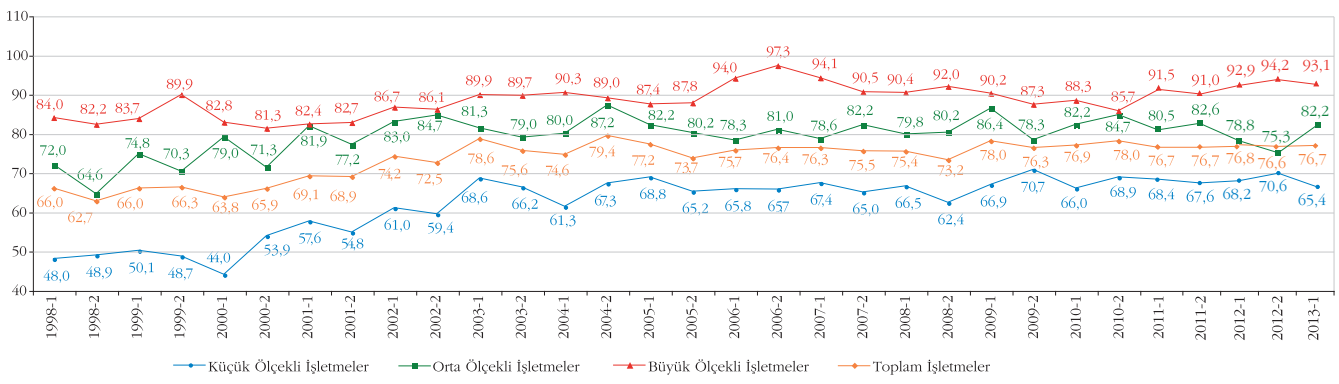
Çalışmamızda ülke sanayisinin ihracat kanalı ile dış pazarlara açılma oranı 1998 yılından bu yana altı aylık dönemler itibariyle tespit edilmeye çalışılmaktadır. İhracat yapan işletme oranları serisinde temel değişimin 2001 yılı ile gerçekleştiği görülmektedir. 1998-2001 yılları arasında ihracat yapabilen işletme oranı %63-%69 bandında hareket etmiştir. 2001 mali krizinden çıkışın devalüasyonla

gerçekleşmesi sonucu ihracatın artmasına paralel olarak, ihracat yapan işletme oranı da artış göstermiştir. Ayrıca aynı dönemlere denk gelen küreselleşme olgusu hem finansal hem de ekonomik entegrasyonu beraberinde getirmiş ve tüm dünyada dış ticaret gelişimine çok hızlı bir ivme kazandırmıştır. Bu durumun bir getirisi olarak 2002-2007 yılları arasında ihracata yönelme eğilimi ortalama %75'ler düzeylerine kadar çıkmıştır.

Küresel ekonomik krizinin getirdiği ekonomik durgunluk çalışmamızın diğer birçok göstergesinde de olduğu gibi ihracata yönelim eğilimini de oldukça olumsuz etkilemiş ve eğilim oranı 2008 ikinci yarıda %73,2'lere kadar gerilemiştir. Takip eden dönemde %78 seviyesine çıkan ihracata yönelim oranı, 2009 ikinci yarıda %76,3 değerine gerilemiştir. 2010 ikinci yarısında kadar artarak tekrar %78 seviyesine çıkan oran, cari dönem olan 2013 ilk yarısında kadar neredeyse değişim göstermeden 76,7 seviyelerinde bulunmuştur.

İhracat yönelim eğilimi açısından en temel genel geçer bulgu 2002 yılından bu yana ortalama her dört işletmeden üçünün ürünleri için dış pazarlarda alıcı bulabilmesidir. Ölçek bazında irdelendiğinde ise ölçek büyüklüğü ile ihracata yönelim arasında kuvvetli pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle işletme ölçeği büyüdükçe kurumsal yapının inşası ve sağlamlığı, finansman imkanlarının genişliği, pazar araştırma, yüksek üretim kapasitesi ve kaliteli ürün üretebilme imkanı dramatik bir şekilde artmakta ve bu gelişim işletmelerin yurtdışı pazarlardan pay almalarını hızlandırmaktadır.

İhracat Yapan İşletmelerin Oranı (%)

2.6.2. İhracat Yapan İşletmeler

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi çalışması sonuçlarına göre, son iki yıllık çalışma sonuçlarına da oldukça yakın olarak çalışmaya katılan işletmelerin %76,7'si ihracat yaptıklarını belirtmişlerdir. İhracat yaptıklarını belirten işletmelerin oranı küçük ölçekli işletmelerde %65,4 iken orta ölçekli işletmelerde bu oran %82,2 olarak gerçekleşmiştir. Büyük ölçekli işletmelerin ise %93,1'i ihracat yaptıklarını belirtmişlerdir.

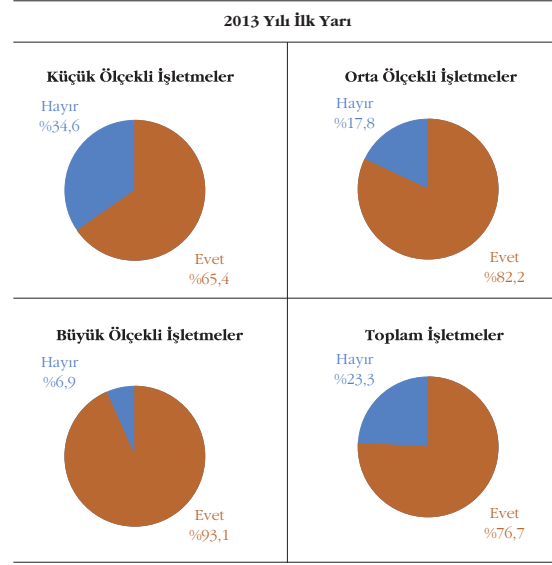
İhracat yapan işletmeler ölçekler bazında incelendiğinde, geçen yılın aynı döneminde küçük ölçekli işletmelerde %68,2 olan ihracat yapanların oranı, 2012 ikinci yarıda %70,6 düzeyine yükselmiş ve cari dönemde %65,4 ile 2008 ikinci yarıdan bu yana en düşük değeri almıştır.

Orta ölçekli işletmelerde ise 2012 ilk yarıda %78,8 olan ihracat yapan işletmeler oranı bir önceki çalışma döneminde 3,5 puan düşerek %75,3 inmiş ancak 2013 ilk yarıda 6,9 puanlık ciddi bir artışla %82,2 oranına yükselmiştir. Eldeki verilerin ışığında her dört orta ölçekli işletmenin üçünün ihracat yapabiliyor olduğu görülebilmektedir.

Son olarak büyük ölçekli işletmelerin ihracat yapma oranı bir önceki yılın aynı döneminde %92,9 iken bir önceki dönemde %94,2 seviyesine kadar çıkmış ve cari dönemde %93,1 mertebesinde gerçekleşmiştir. Bu oranlar çarpıcı olarak göstermektedir ki büyük ölçekli işletmelerin neredeyse tamamı ürettikleri malları yurtdışı pazarlara sürebilmektedir.

Verilere bakıldığında orta ölçekli işletmelerde 2011 yılı ikinci yarısında %82,6 olan ihracat yapma oranının takip eden her dönemde düşüş eğilimi göstererek 2012 ikinci yarısında %75,3 olarak gerçekleştiği

İhracat Yapan İşletmelerin Oranı (%)

görülmektedir. Bu oran son on yıllık veriler bazında en düşük oran olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ölçekteki bir diğer çarpıcı sonuç cari dönemde %82,2 ihracat yapan işletme oranı olarak belirmektedir.

Küçük ölçekli işletmelerde ise orta ölçekli işletmelerin tersine bir eğilim görülmektedir. Bu ölçekte 2011 ikinci yarısında %67,6 olan ihracat yapan işletme oranı takip eden dönemlerde artış göstererek 2012 yılı ikinci yarısında %70,6 seviyelerine kadar yükselmiştir. Ancak 2013 yılı ilk yarısında ise 5,2 puan kaybı ile %65,4 seviyesine düşmüştür. Cari dönemde ortaya çıkan en çarpıcı sonuç ihracat yapan küçük ölçekli işletmelerin oranlarındaki düşüş olarak belirmektedir.

İhracat Yapan İşletmelerin Oranı (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler		Orta Ölçekli İşletmeler		Büyük Ölçekli İşletmeler		Toplam İşletmeler	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Gıda, İçki, Tütün San.	28,6	71,4	77,8	22,2	90,0	10,0	69,2	30,8
Tekstil Sanayi	50,0	50,0	69,2	30,8	86,7	13,3	68,2	31,8
Giyim Sanayi	68,3	31,7	96,2	3,8	100,0	0,0	80,2	19,8
Deri ve Ayakabı San.	55,6	44,4	42,9	57,1	100,0	0,0	60,0	40,0
Orman Ür. ve Mobilya San.	75,0	25,0	83,3	16,7	66,7	33,3	77,8	22,2
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	66,7	33,3	81,3	18,8	100,0	0,0	77,3	22,7
Kimya Sanayi	84,2	15,8	91,3	8,7	94,7	5,3	88,8	11,3
Taş ve Toprağa Dayalı San.	22,2	77,8	50,0	50,0	83,3	16,7	54,1	45,9
Ana Metal Sanayi	84,6	15,4	81,8	18,2	100,0	0,0	88,2	11,8
Metal Eşya Sanayi	56,8	43,2	94,7	5,3	100,0	0,0	71,2	28,8
Makine San.	70,6	29,4	86,4	13,6	100,0	0,0	78,3	21,7
Elektrikli Makine San.	56,0	44,0	83,3	16,7	100,0	0,0	77,1	22,9
Taşıt Araçları San.	72,7	27,3	88,9	11,1	85,7	14,3	82,4	17,6
İmalat Sanayi	65,4	34,6	82,2	17,8	93,1	6,9	76,7	23,3

Yakın geçmişte en önemli oynaklık ise büyük ölçekli işletmelerde görülmektedir. 2011 ikinci yarısında %91 ile 2013 ilk yarısına kadar artış eğilimi içinde olan ihracat yapan işletme oranı cari dönemde sınırlı bir azalma ile %93,1 olarak gerçekleşmiştir.

2012 ilk yarısında %80 ve üzeri oranlarda ihracat yapan işletme oranına sahip sektörler %88,8 ile Kimya Sanayi, %88,2 ile Ana Metal Sanayi ve %82,4 ile Taşıt Araçları Sanayi olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşın %60'lık ihracat yapma oranı ile Deri ve Ayakkabı Sanayi ile %54,1'lik oranla Taş ve Toprağa

Dayalı Sanayi çalışmamız dahilindeki en düşük sektörel değerlerdir. Küçük ölçekli işletmelerde ihracat yapanlarının oranının en yüksek olduğu sektörler %84,6 ile Ana Metal Sanayi ve %84,2 ile Kimya Sanayi olurken orta ölçekli işletmelerde ise %96,2 ile Giyim Sanayi ve %94,7 ile Metal Eşya Sanayi olmuştur. Büyük ölçekli işletmelerin geneldeki ihracat yapma oranı %93,1 olduğundan birçok sektörde işletmelerin tamamı ihracat yapabilmektedir. Bu alandaki en düşük oran ise %66,7 ile Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi'ndedir.

2.6.3. İhracatın Toplam Ciro İçindeki Ağırlığı

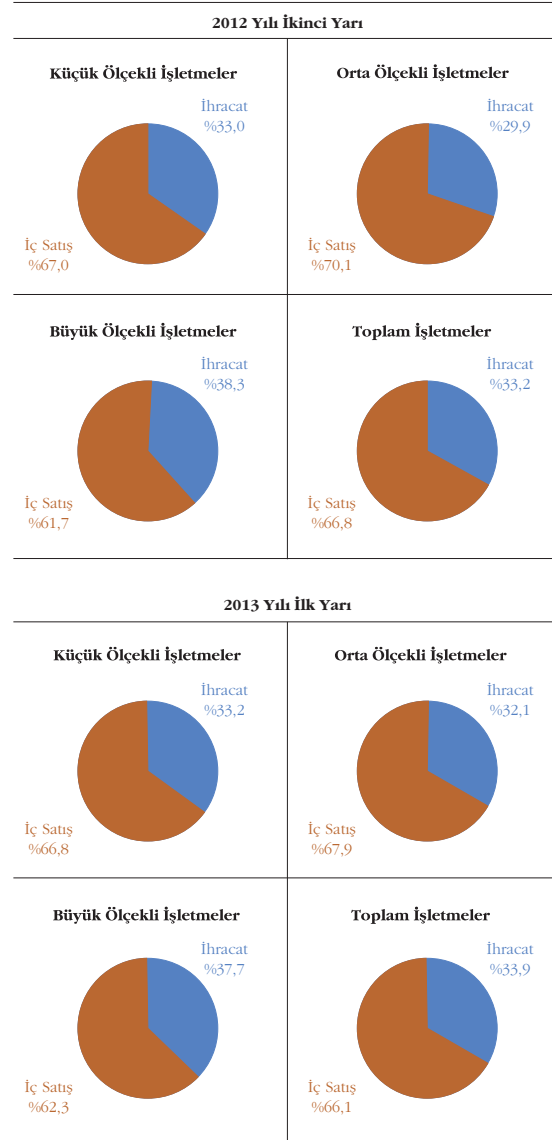
Çalışmamız sonuçlarına göre ihracat yapan işletmelerin döviz kazançlarının toplam ciroları içindeki payları 2012 ikinci yarısında %33,2 iken bu oran 2013 ilk yarısında %33,9'e çıkmıştır. Yakın geçmişte de olduğu gibi ihracatın toplam ciro içindeki payı 1/3 oranında seyretmeye devam etmektedir. Bu oran işletmelerin toplam cirolarının hangi oranda ihracatlarına dolayısı ile yabancı para cinsine bağlı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

İhracatın toplam ciro içindeki payları ölçek bazında irdelendiğinde 2012 yılı ikinci yarısı ile 2013 yılı ilk yarısında en yüksek oran sırayla %38,3 ve %37,7 ile büyük ölçekli işletmelere aittir. Her iki dönemde de ikinci sırayı küçük ölçekli işletmeler almaktadır. Bu ölçeğe ait ihracat/toplam ciro oranı son bir yıl içinde neredeyse değişmeyerek %33 mertebesinde bulunmaktadır. Orta ölçekli işletmelerde ihracatın ciro içindeki payı bir önceki döneme göre artış sergilemesine rağmen son iki dönemde de ölçekler bazında en düşük oranlarda bulunmaktan kurtulamamıştır. Özetle çalışmamız kapsamında yer alan işletmelerde İmalat Sanayi toplam cirosunun ortalama üçte birinin yurtdışı satışlardan geldiği görülmektedir.

İhracatın toplam ciro içindeki payına sektörler itibarıyla bakıldığında, geçmiş dönemlerde de olduğu gibi ülkemiz ihracatında önemli yer tutan sektörlerden Giyim Sanayi ve Taşıt Araçları Sanayinin en yüksek oranlara sahip oldukları görülmektedir. 2012 ikinci yarısında %58,6 ile Giyim Sanayi ilk sırada yer alırken, Taşıt Araçları Sanayi %57,7 ile ikinci sıradadır. 2013 ilk yarısında ise Taşıt Araçları Sanayi %57,6 ile ilk sırada olurken %55,6 ile Giyim Sanayi en yüksek orana sahip ikinci sektör olmuştur. Her iki dönemde de en düşük ihracat/toplam ciro oranı Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi'de görülmektedir.

2013 yılı ilk yarısında Taşıt Araçları Sanayi hem küçük hem de büyük ölçekli işletmeler için en yüksek ihracatın toplam ciro içindeki payına sahipken orta ölçekli işletmeler için en yüksek oran %57,2

İhracatın Toplam Ciro İçindeki Payı (%)

ile Giyim Sanayi'nde gerçekleşmiştir. Simetrik olarak küçük ve büyük ölçekli işletmeler için en yüksek ikinci ihracat/toplam ciro oranı Giyim Sanayi'nde gözlenirken orta ölçekli işletmelerde en yüksek ikinci oran Taşıt Araçları Sanayi'de oluşmuştur.

Ihracatın Toplam Ciro İçindeki Payı (%)

	2012 Yılı İkinci Yarı				2013 Yılı İlk Yarı			
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	2,0	28,2	17,4	20,0	1,0	30,6	17,5	20,9
Tekstil Sanayi	21,1	28,5	32,2	28,4	20,1	27,9	30,3	26,8
Giyim Sanayi	59,4	61,4	52,1	58,6	56,1	57,2	51,7	55,6
Deri ve Ayakabı San.	30,0	15,0	32,1	27,6	22,4	10,3	31,4	22,4
Orman Ür. ve Mobilya San.	11,6	18,8	8,8	14,9	12,9	26,9	6,5	19,6
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	38,9	7,2	20,2	23,0	39,0	9,5	21,4	24,2
Kimya Sanayi	17,1	25,8	45,0	27,1	17,3	27,7	46,0	27,6
Taş ve Toprağa Dayalı San.	40,0	9,6	38,0	27,2	47,5	25,8	31,6	30,9
Ana Metal Sanayi	15,8	25,0	49,9	30,6	16,3	26,1	46,6	29,3
Metal Eşya Sanayi	18,6	25,3	36,5	22,6	20,6	29,0	37,5	25,5
Makine San.	24,1	21,3	15,6	22,1	23,4	25,7	26,5	24,7
Elektrikli Makine San.	34,2	31,6	29,4	31,7	42,0	34,0	29,8	34,7
Taşıt Araçları San.	68,0	42,0	60,2	57,7	70,7	40,3	61,9	57,6
İmalat Sanayi	33,0	29,9	38,3	33,2	33,2	32,1	37,7	33,9

2.7. Girdi/Çıktı Oranları

Küresel krizin etkisiyle, Türkiye ekonomisinde 2008 yılı son çeyreğinde başlayan gerileme, 2009 son çeyreğine kadar devam etmiş ve 2009 son çeyrekte tekrar artışa geçmiştir. 2011 son çeyrek ve sonrasında nispi yavaşlama söz konusu olmakla birlikte, son 14 çeyrekte büyüme devam etmektedir. 2012 yılında iç talep ve dış talepteki yavaşlama ve durgunluğun etkisiyle GSYİH'da ilk çeyrekte %3,3, ikinci çeyrekte %2,9, üçüncü çeyrekte %1,6, dördüncü çeyrekte %1,4'lük büyümeler sonrası yıllık %2,2'lik büyüme elde edilmiştir. 2013 yılı ilk çeyrekte de hane halkı tüketim harcamaları, kamu tüketim ve yatırım harcamalarındaki artışların etkisiyle %3'lük bir büyüme elde edilmiştir. 2013 yılı ilk çeyrekte imalat sanayi katma değeri %2,8 büyürken, imalat sanayi üretimi %2,6 artmıştır. Bu oranlar, 2013 yılı ilk çeyrekte sanayi sektöründe girdi/çıktı kullanımı açısından çok küçük de olsa bir iyileşmeye işaret etmektedir.

Üretim değeri, yaratılan brüt katma değer ve ara tüketim olarak adlandırılan girdilerin toplamına eşittir. (Üretim=Brüt Katma Değer+Ara Tüketim (Girdiler)).Katma değer verimliliği ise yaratılan brüt katma değer in üretime oranıdır. Bu oranın artış göstermesi için girdi/çıktı oranı olarak adlandırılan ara tüketim/üretim kıymeti oranının küçülmesi gerekmektedir. Ülkemizde ise girdi/çıktı oranları rakiplerimize göre oldukça yüksektir. Bu durum rekabet gücümüzü zayıflatırken, sürdürülebilir büyümede başarılı olamamıza neden olmaktadır. Verimlilikteki başarı, gelişmiş ülke ekonomilerine ulaşmada en önemli faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle imalat sanayinde girdi/çıktı

oranlarında elde edilecek başarı, imalat sanayinin GSYİH içindeki payının artırılmasına da katkı sağlayacaktır.

2013 yılı ilk yarı ekonomik durum tespit anketi sonuçlarına göre, 2012 ikinci yarıda çalışmaya katılan işletmelerin %49,5'i girdi/çıktı oranının arttığını, %10,3'ü ise azaldığını belirtmiştir. Bu durum, ankete cevap veren işletmelerde 2012 ikinci yarıda girdi/çıktı oranının arttığını belirtenler ile azaldığını belirtenler arasında oldukça büyük bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Yani 2012 ikinci yarıda katma değer verimliliğinde bir olumsuzluk söz konusudur. Üretim yavaşlarken, girdi kullanımı artmıştır.

Girdi/çıktı oranı ile ilgili verilere ölçekler itibariyle bakıldığında, 2012 ikinci yarıda küçük ölçekli işletmelerde girdi/çıktı oranının arttığını belirten işletmeler oranı %46,4 iken, azaldığını belirtenlerin oranı %10,6'dır. Orta ölçekli işletmelerde girdi/çıktı oranı arttığını belirtenlerin oranı %53 iken, azaldığını belirtenlerin oranı %8,4'tür. Bu ölçekte olumsuzluk daha fazladır. Büyük ölçekli işletmelerde girdi/çıktı oranının arttığını belirtenlerin oranı %50,8 iken, azaldığını belirtenlerin oranı %12,9'dur.

2013 ilk yarıda ise girdi/çıktı oranı arttığını belirtenlerin oranı %52,3 iken, azaldığını belirtenlerin oranı %16,7'dir. 2013 yılı ilk yarıda da girdi/çıktı oranında artış bildirenler ile azalış bildirenler arasındaki fark oldukça büyük olmasına karşılık, 2013 ilk yarıda, 2012 ikinci yarıya göre nispi bir iyileşme söz konusudur.

2013 ilk yarıda girdi/çıktı oranlarına ölçekler itibariyle bakıldığında, küçük ölçekli işletmelerde girdi/çıktı oranlarının arttığını belirtenlerin oranı %50 iken,

azaldığını belirtenlerin oranı %17,3'tür. Orta ölçeklilerde ise artış bildirenler %53,5, azalış bildirenler %16,3 oranındadır. Büyük ölçekli işletmelerde de bu oranlar sırasıyla %55,6 ve %16,1'dir. Görüldüğü gibi 2013 yılı ilk yarıda, 2012 ikinci yarıya göre girdi/çıkı oranının arttığını

belirtenlerin oranı azalırken, azaldığını belirtenlerin oranında artış söz konusudur. Bu durum, girdi/çıkı oranında çok ufakta olsa bir iyileşmeye işaret etmektedir. Ancak bu iyileşmenin yeterli olmadığı unutulmamalıdır.

Girdi/Çıktı Oranlarındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	2012 Yılı İkinci Yarı											
	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	33,3	50,0	16,7	28,6	28,6	42,9	90,0	10,0	0,0	56,5	26,1	17,4
Tekstil Sanayi	28,6	50,0	21,4	41,7	50,0	8,3	21,4	57,1	21,4	30,0	52,5	17,5
Giyim Sanayi	41,8	45,5	12,7	38,5	53,8	7,7	53,3	40,0	6,7	42,7	46,9	10,4
Deri ve Ayakabı San.	33,3	55,6	11,1	66,7	0,0	33,3	25,0	25,0	50,0	42,1	31,6	26,3
Orman Ür. ve Mobilya San.	33,3	66,7	0,0	91,7	8,3	0,0	33,3	33,3	33,3	59,3	37,0	3,7
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	63,6	27,3	9,1	62,5	31,3	6,3	66,7	16,7	16,7	63,6	27,3	9,1
Kimya Sanayi	57,9	34,2	7,9	43,5	47,8	8,7	58,8	35,3	5,9	53,8	38,5	7,7
Taş ve Toprağa Dayalı San.	77,8	22,2	0,0	37,5	56,3	6,3	70,0	20,0	10,0	57,1	37,1	5,7
Ana Metal Sanayi	38,5	46,2	15,4	40,0	60,0	0,0	63,6	18,2	18,2	47,1	41,2	11,8
Metal Eşya Sanayi	58,1	38,7	3,2	61,1	38,9	0,0	33,3	66,7	0,0	57,7	40,4	1,9
Makine San.	37,5	46,9	15,6	52,6	42,1	5,3	25,0	50,0	25,0	41,8	45,5	12,7
Elektrikli Makine San.	43,5	52,2	4,3	71,4	17,9	10,7	57,1	42,9	0,0	58,5	35,4	6,2
Taşıt Araçları San.	30,0	40,0	30,0	44,4	44,4	11,1	23,1	53,8	23,1	31,3	46,9	21,9
İmalat Sanayi	46,4	43,1	10,6	53,0	38,6	8,4	50,8	36,3	12,9	49,5	40,2	10,3

Girdi/Çıktı Oranlarındaki Gelişmeler (%)

Sektörler	2013 Yılı İlk Yarı											
	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	66,7	16,7	16,7	42,9	28,6	28,6	90,0	10,0	0,0	69,6	17,4	13,0
Tekstil Sanayi	40,0	33,3	26,7	61,5	30,8	7,7	21,4	35,7	42,9	40,5	33,3	26,2
Giyim Sanayi	33,9	37,5	28,6	26,9	38,5	34,6	57,1	28,6	14,3	35,4	36,5	28,1
Deri ve Ayakabı San.	55,6	22,2	22,2	33,3	33,3	33,3	25,0	25,0	50,0	42,1	26,3	31,6
Orman Ür. ve Mobilya San.	58,3	25,0	16,7	91,7	8,3	0,0	66,7	33,3	0,0	74,1	18,5	7,4
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	57,1	23,8	19,0	56,3	37,5	6,3	66,7	16,7	16,7	58,1	27,9	14,0
Kimya Sanayi	55,3	42,1	2,6	60,9	26,1	13,0	35,3	47,1	17,6	52,6	38,5	9,0
Taş ve Toprağa Dayalı San.	55,6	33,3	11,1	37,5	50,0	12,5	90,0	10,0	0,0	57,1	34,3	8,6
Ana Metal Sanayi	61,5	15,4	23,1	30,0	60,0	10,0	63,6	18,2	18,2	52,9	29,4	17,6
Metal Eşya Sanayi	57,6	27,3	15,2	66,7	22,2	11,1	33,3	66,7	0,0	59,3	27,8	13,0
Makine San.	53,1	31,3	15,6	63,2	21,1	15,8	75,0	0,0	25,0	58,2	25,5	16,4
Elektrikli Makine San.	43,5	43,5	13,0	60,7	17,9	21,4	66,7	26,7	6,7	56,1	28,8	15,2
Taşıt Araçları San.	54,5	36,4	9,1	50,0	37,5	12,5	46,2	38,5	15,4	50,0	37,5	12,5
İmalat Sanayi	50,0	32,7	17,3	53,5	30,2	16,3	55,6	28,2	16,1	52,3	31,0	16,7

2.8. Özkaynak Kullanımı

Türkiye'de işletmelerin yapısal bir sorunu olarak kaynak yetersizliği öne çıkmaktadır. Bu nedenle işletmeler borçlanmaya bağımlı bir yapı sergilemektedir. Ülkemizde hala sermaye piyasalarından sınırlı düzeyde yararlanılmaktadır. Türkiye'deki işletmeler AB ülkeleri ve ABD'ye göre borç/özkaynak oranı açısından çok farklı bir konumda bulunmaktadır. Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu çalışmasının 2012 yılı sonuçlarına göre, özel kuruluşlarda borç/özkaynak oranı %134,1 olmuştur. Bu oran 2011'de de %140,7 ile biraz daha yüksektir. 2012'de 2011'e göre küçük bir iyileşme söz konusu olmakla birlikte, bu oranlar uluslararası karşılaştırmalara göre çok yüksektir. Bu oranın yüksekliğinin yanısıra yabancı para cinsi borçların ağırlığı da kırılganlığa neden olmaktadır. Kurlardaki hareketlilik işletmelerin karlılık oranlarını olumsuz yönde etkilerken, kaynak yaratma sıkıntılarını daha da artırmaktadır.

2013 yılı ilk yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi sonuçlarına göre, özkaynak/toplam kaynak oranı %70 ve daha yüksek olan işletmelerin oranı 2012 ikinci yarıda %23,2 iken, 2013 ilk yarıda 1 puanlık düşüşle %22,2'ye gerilemiştir. Nispi bir olumsuzluk söz konusudur. Küçük ölçekli işletmelerde özkaynak/toplam kaynak oranı %70 ve daha yüksek olan işletmelerin oranı 2012 ikinci yarıda %26,2 iken, 2013 ilk yarıda 1,7 puan iyileşerek %27,9'a yükselmiştir. Orta ölçekli işletmelerde 2012 ikinci yarıda %20,1 olan %70 ve daha yüksek özkaynak/toplam kaynak oranına sahip işletmelerin oranı, 2013 ilk yarıda 1,2 puan iyileşerek %21,3'e çıkmıştır. Büyük ölçekli işletmelerde özkaynak/toplam kaynak oranı %70 ve daha yüksek olan işletmelerin oranı 2012 ikinci yarıda %22,5 iken, 2013 ilk yarıda %12,3'e gerilemiştir. 10,2 puanlık bir gerileme söz konusudur. 2013 ilk yarıda büyük ölçekli işletmeler özkaynak/toplam kaynak oranı açısından olumsuz bir dönem geçirmiştir. 2013 ilk

yarıda kurlarda görülen hareketlilik, bu olumsuzlukta belirleyici rol oynamıştır. Ayrıca özkaynak/toplam kaynak oranları, ölçek büyüdükçe borç bağımlılığının arttığını işaret etmektedir.

2013 ilk yarıda toplam işletmelerde özkaynak/toplam kaynak oranı %70 ve daha yüksek olan işletmelerin en yoğun olduğu sektör %36,3 ile Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayidir. İkinci sırada %30,8 ile Ana Metal Sanayi, üçüncü sırada %28,6'lık oranla Makine Sanayi bulunmaktadır. En düşük orana sahip sektör ise %9,7'lik oranla Taş ve Toprağa Dayalı Sanayidir.

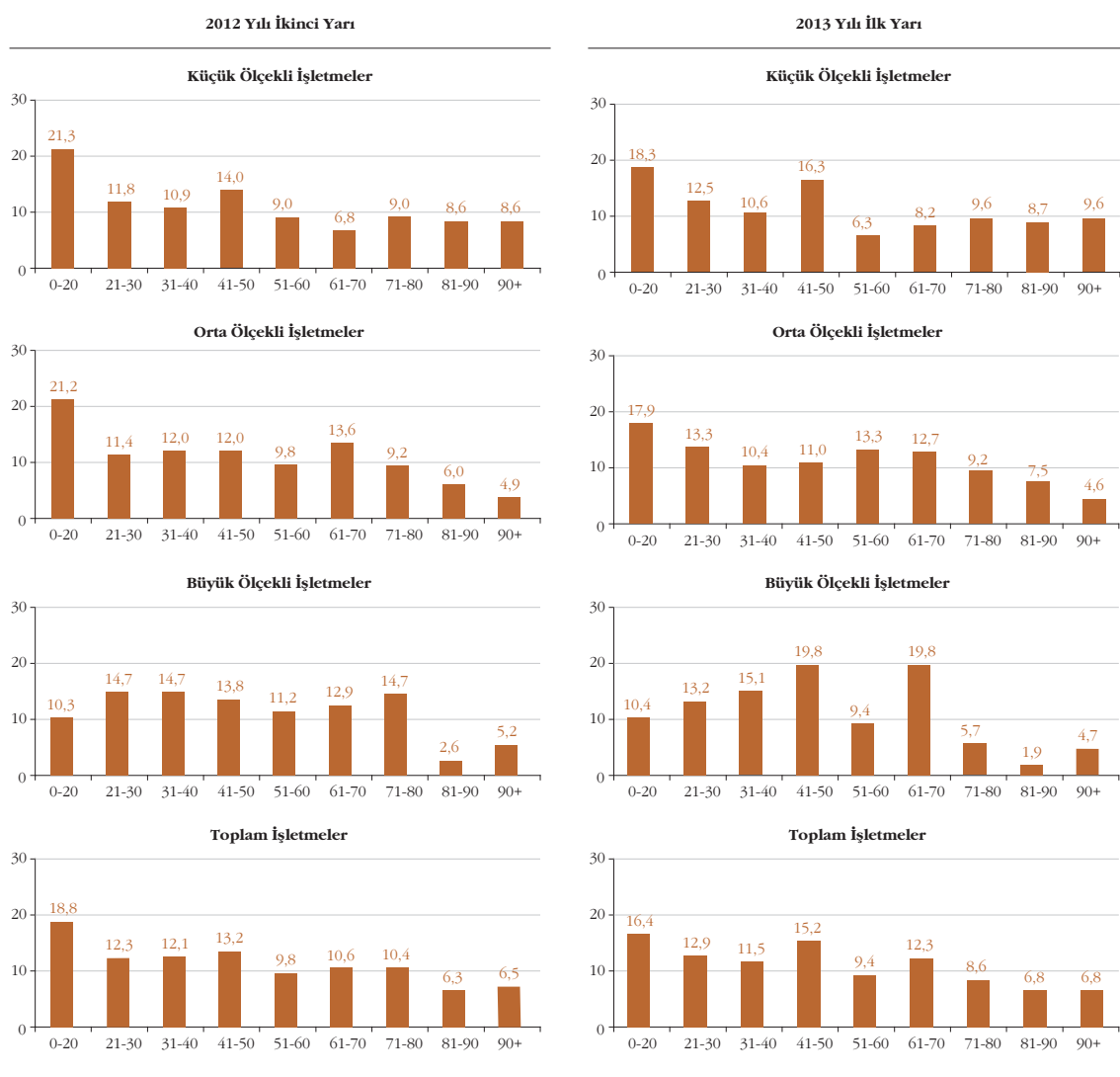
Özkaynak/toplam kaynak oranı %30 ve daha düşük olan işletmeler oranı 2012 ikinci yarıda %31,1 iken, 2013 ilk yarıda 1,8 puan iyileşerek %29,3'e gerilemiştir. Ölçekler itibarıyla bakıldığında, küçük ölçekli işletmelerde özkaynak/toplam kaynak oranı %30 ve daha düşük olan işletmeler oranı 2012 ikinci yarıda %33,1 iken, 2013 ilk yarıda %30,8 olmuştur. 2,3 puanlık bir iyileşme söz konusudur. Orta ölçekli işletmelerde 2012 ikinci yarıda %32,6 olan oran, 2013 ilk yarıda 1,4 puan iyileşerek %31,2'ye gerilemiştir. Büyük ölçekli işletmelerde özkaynak/toplam kaynak oranı %30 ve daha düşük olan işletmeler oranı 2012 ikinci yarıda %25 iken, 2013 ilk yarıda %23,6'ya gerilemiştir. Büyük ölçeklilerde de bir önceki döneme göre 1,4 puanlık bir iyileşme söz konusudur.

2013 ilk yarıda alt sektörler itibarıyla özkaynak/toplam kaynak oranı %30 ve daha düşük olan işletmelerin en yoğun olduğu sektör %50 ile Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayidir. İkinci sırada %40,9'luk oranla Gıda, İçki, Tütün Sanayi, üçüncü sırada %38,8 ile Giyim Sanayi yer almaktadır. En düşük orana sahip sektör ise %15,1 ile Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayidir. Görüldüğü gibi 2013 ilk yarıda borç bağımlılığı en yüksek sektör Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi olurken, en az bağımlılığı olan sektör Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayidir.

Özkaynak / Toplam Kaynak Oranına Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

Sektörler	2012 Yılı İkinci Yarı									2013 Yılı İlk Yarı								
	0-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	90+	0-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	90+
Gıda, İçki, Tütün San.	25,0	12,5	20,8	4,2	8,3	8,3	8,3	4,2	8,3	13,6	27,3	9,1	9,1	13,6	9,1	4,5	4,5	9,1
Tekstil Sanayi	16,7	5,6	8,3	8,3	19,4	19,4	8,3	5,6	8,3	17,6	5,9	2,9	17,6	20,6	14,7	5,9	5,9	8,8
Giyim Sanayi	24,7	15,6	13,0	9,1	6,5	9,1	10,4	5,2	6,5	19,4	19,4	12,5	9,7	5,6	12,5	8,3	5,6	6,9
Deri ve Ayakabı San.	21,4	28,6	21,4	7,1	7,1	0,0	14,3	0,0	0,0	14,3	21,4	21,4	21,4	7,1	0,0	14,3	0,0	0,0
Orman Ür. ve Mobilya San.	33,3	23,8	0,0	14,3	19,0	0,0	4,8	4,8	0,0	33,3	16,7	5,6	11,1	11,1	11,1	5,6	5,6	0,0
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	5,4	13,5	8,1	13,5	16,2	2,7	16,2	13,5	10,8	3,0	12,1	21,2	12,1	6,1	9,1	12,1	12,1	12,1
Kimya Sanayi	12,3	11,0	17,8	16,4	4,1	13,7	9,6	6,8	8,2	13,0	10,1	17,4	17,4	5,8	13,0	7,2	7,2	8,7
Taş ve Toprağa Dayalı San.	21,9	12,5	6,3	12,5	9,4	15,6	15,6	6,3	0,0	22,6	6,5	9,7	9,7	9,7	32,3	6,5	3,2	0,0
Ana Metal Sanayi	10,3	10,3	20,7	17,2	10,3	6,9	6,9	6,9	10,3	7,7	11,5	11,5	26,9	11,5	0,0	7,7	7,7	15,4
Metal Eşya Sanayi	25,6	9,3	11,6	18,6	9,3	11,6	7,0	4,7	2,3	18,6	18,6	11,6	14,0	11,6	9,3	9,3	4,7	2,3
Makine San.	30,4	2,2	13,0	10,9	4,3	8,7	8,7	8,7	13,0	21,4	9,5	4,8	19,0	2,4	14,3	9,5	4,8	14,3
Elektrikli Makine San.	9,8	14,8	6,6	13,1	16,4	13,1	14,8	6,6	4,9	14,0	7,0	12,3	14,0	14,0	12,3	10,5	12,3	3,5
Taşıt Araçları San.	17,9	14,3	10,7	25,0	3,6	14,3	7,1	3,6	3,6	19,2	11,5	3,8	23,1	11,5	11,5	11,5	7,7	0,0
İmalat Sanayi	18,8	12,3	12,1	13,2	9,8	10,6	10,4	6,3	6,5	16,4	12,9	11,5	15,2	9,4	12,3	8,6	6,8	6,8

Özkaynak / Toplam Kaynak Oranına Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

2.9. Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler

Karşılıksız çek ve protestolu senet sayısı ve toplam tutarı ile ilgili oranlar tek başına olmasa da ekonomik gelişmelerin eğilimini gösteren önemli ve somut bir gösterge niteliğindedir.

Mevcut durum analizine yardımcı olan karşılıksız çek ve protestolu senetlerle karşılaşan işletmelerin oranı 1998 yılından bu yana izlenmektedir. Bu oran, krizin de etkisiyle 2009 yılı ilk yarısında önemli bir artış göstermiş ve %71 düzeyine erişmiştir. 2009 yılı ikinci yarısında ise %77,9 gibi yüksek bir düzeye çıkmıştır. 2009 yılı ikinci yarısı, çalışmamızın başladığı 1998 yılından bu yana karşılıksız çek ve senetle karşılaştığını ifade eden işletme oranının en yüksek olduğu dönem olmuştur. 2010 yılı ilk yarısından itibaren ise, karşılıksız çek ve senetle karşılaştığını

belirten işletme oranında hızlı bir düşüş yaşanmaya başlanmıştır. Bu oran 2010 yılı ilk yarısında %49,1'e gerilemiş, 2010 yılı ikinci yarısında %43; 2011 yılı ilk yarısında %36; 2011 yılı ikinci yarısında %30,5 olarak gerçekleşmiş, 2012 yılı ilk yarısında %29 ile çalışmamızın başladığı yıl olan 1998 yılından bu yana görülen en düşük orana ulaşmıştır. 2012 yılı ikinci yarısında karşılıksız çek ve protestolu senetlerle karşılaşan işletmelerin oranı büyük bir sıçrama göstererek %42,2 düzeyine çıkmış, artış trendi 2013 yılı ilk yarısında da devam etmiş ve %44,5 olarak gerçekleşmiştir.

2013 yılı ilk yarısında Kimya Sanayi %58,8 ile karşılıksız çek veya protestolu senetle karşılaştıklarını belirten işletmelerin payı en yüksek olan sektördür. Bu sektörü Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi %57,9 ile ikinci, Tekstil Sanayi ise %56,8 ile üçüncü sırada takip etmiştir.

İzlenen bir diğer gösterge ise karşılıksız çek ve protestolu senetlerin toplam satışlara oranıdır. 2009 yılı ilk yarısında %7,1 ve ikinci yarısında %6,6 olan bu oran, 2010 yılında büyük bir düşüş göstermiş, ilk yarısında %2,6'ya, ikinci yarısında ise %1,7'ye gerilemiştir. 2011 yılında karşılıksız çek ve protestolu senetlerin toplam satışlara oranında artış görülmüş, 2011 yılı ilk yarısında %2,5'e yükselmiş, ikinci yarısında aynı seviyesini korumuştur. 2012 yılında karşılıksız çek ve protestolu senetlerin toplam satışlara oranında artış görülmüş ve bu oran yılın

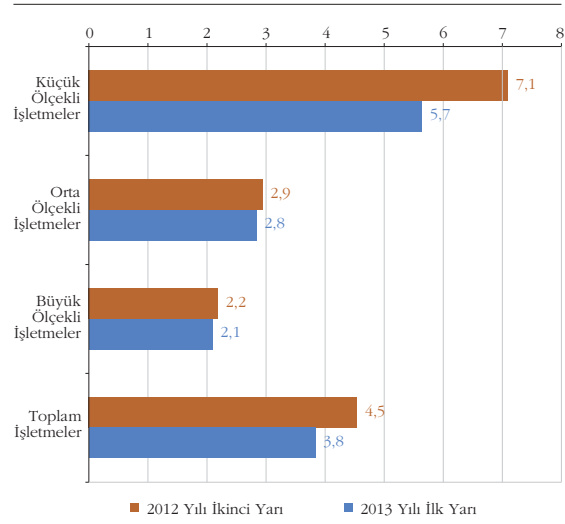
ilk yarısında %3,7, ikinci yarısında ise %4,5 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı ilk yarısında ise karşılıksız çek ve protestolu senetlerin toplam satışlara oranı düşüşe geçmiş ve %3,8 olarak gerçekleşmiştir.

Çalışmaya katılan işletmelerin karşılıksız müşteri çek ve protestolu senetlerinin satışlara oranlarının ortalaması, ölçeklere göre önemli farklılıklar göstermektedir. Bu oranlar, 2013 yılı ilk yarısı için küçük ölçekli işletmelerde %5,7, orta ölçekli işletmelerde %2,8 ve büyüklerde ise %2,1 düzeyindedir.

Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetlerle Karşılaşan İşletmeler Oranı (%)

Sektörler	2013 Yılı İlk Yarı			
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	14,3	55,6	50,0	42,3
Tekstil Sanayi	56,3	53,8	60,0	56,8
Giyim Sanayi	14,5	19,2	20,0	16,5
Deri ve Ayakabı San.	44,4	71,4	50,0	55,0
Orman Ür. ve Mobilya San.	46,2	58,3	33,3	50,0
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	50,0	58,8	28,6	50,0
Kimya Sanayi	68,4	65,2	31,6	58,8
Taş ve Toprağa Dayalı San.	50,0	75,0	41,7	57,9
Ana Metal Sanayi	46,2	63,6	45,5	51,4
Metal Eşya Sanayi	50,0	78,9	0,0	56,7
Makine San.	35,3	59,1	100,0	48,3
Elektrikli Makine San.	32,0	46,7	60,0	44,3
Taşıt Araçları San.	0,0	44,4	7,1	14,3
İmalat Sanayi	38,8	55,6	39,4	44,5

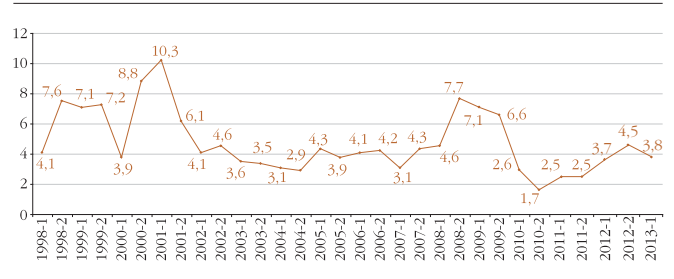
Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetlerin Satışlara Oranı (%)

Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetlerin Satışlara Oranı (%)

Sektörler	2013 Yılı İlk Yarı			
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	1,0	2,1	4,7	3,2
Tekstil Sanayi	5,0	5,8	2,8	4,4
Giyim Sanayi	2,6	4,5	1,2	2,9
Deri ve Ayakabı San.	16,3	3,8	4,8	8,5
Orman Ür. ve Mobilya San.	7,1	3,3	2,2	4,6
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	2,2	3,3	1,6	2,6
Kimya Sanayi	5,6	2,4	1,2	4,0
Taş ve Toprağa Dayalı San.	3,0	2,0	1,1	2,1
Ana Metal Sanayi	5,9	1,0	2,5	3,0
Metal Eşya Sanayi	7,1	1,8	-	4,8
Makine San.	9,2	1,9	2,8	5,0
Elektrikli Makine San.	3,9	4,0	0,8	3,1
Taşıt Araçları San.	-	1,5	0,0	1,0
İmalat Sanayi	5,7	2,8	2,1	3,8

Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetlerin Satışlara Oranı (%)

2.10. İşletme Karları

Türkiye ekonomisi, 2008 ve 2009 krizi sonrası oldukça başarılı bir büyüme göstermiş, GSYİH 2010 ve 2011 yıllarında sırasıyla %9,2 ve %8,8 oranında artışlar kaydetmiştir. Merkez Bankası'nın 2010 ve 2011 yılları boyunca takip ettiği düşük faiz politikası özellikle işletmelerin ödedikleri kredi faiz giderlerinin azalmasında etkili olmuş ve karlılıkta önemli iyileşmeler sağlamıştır. Ancak 2011 yılının ikinci yarısı ile birlikte, cari açıktaki büyük boyuttaki artışa bağlı olarak TCMB'nin uyguladığı yeni politikalar, kredi faiz oranlarında nispi bir artışa neden olmuştur. Yine 2011'in ikinci yarısında kurlarda görülen yükseliş, kambiyo zararlarını arttırarak finansman giderlerinin yükselmesine neden olmuş ve 2011 yılında üretim ve satışlardaki yüksek oranlı artışlara karşılık, karlılıkta nispi bir yavaşlama görülmüştür. 2012'de ise, alınan tedbirlerin etkisi ile cari açığa görülen hızlı düşüş sonucunda kurdaki TL lehine gelişme, üretim faaliyeti dışı gelirleri arttırmış, karlılıkta üretim ve satışlara kıyasla daha olumlu bir gelişmenin yanı sıra mali kaynak yapısında da nispi iyileşme görülmüştür. Fakat bu gelişmelere karşılık GSYİH'deki artış %2,2'de kalmış, sanayi sektörü katma değeri %1,7 ve imalat sanayi katma değeri ise ancak %1,9 oranında büyüme göstermiştir. 2013 yılına gelindiğinde TL'nin değer kaybı ve faiz oranlarında görülen hareketlenme, karlılıkta olumsuz bir gelişmeye yol açmıştır. İlk çeyrekte dış talepteki

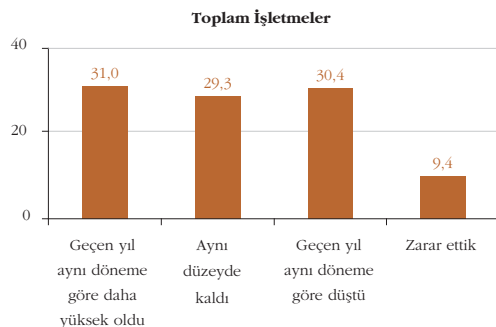
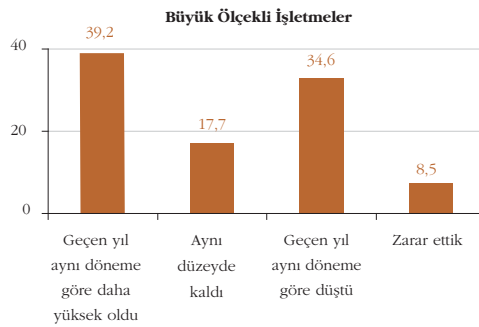
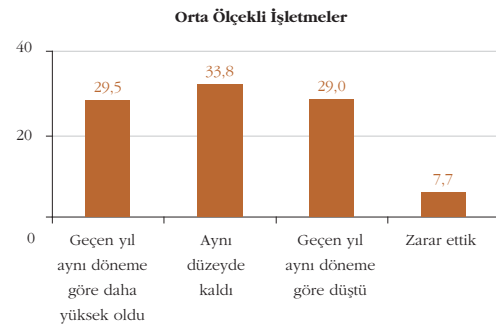
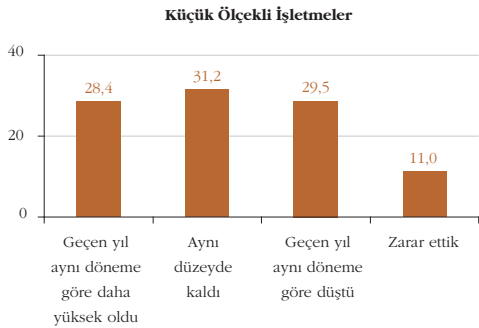
olumsuzluğa karşın, iç talepteki hareketliliğin yanı sıra, kamunun cari tüketim ve sabit sermaye harcamalarındaki artışlar sonucu 2013 yılı ilk çeyreğinde ekonomi %3,0'lık bir büyüme gösterebilmiştir.

2013 yılının ilk yarısına ilişkin Ekonomik Durum Tespit anketi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan işletmelerin %31'i karlılıklarının bir önceki yılın aynı dönemine göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. 2012 yılının ikinci yarısında %32,8 olan bu oranın 2013 ilk yarısında 1,8 puanlık düşüş gösterdiği görülmektedir.

Anket bulguları ölçekler itibariyle incelendiğinde, küçük ölçekli işletmelerde geçen yılın aynı dönemine göre daha yüksek karlılık gösterenlerin oranının 2012 yılında %30,1 iken 2013 yılının ilk yarısında 1,7 puanlık gerilemeyle %28,4'e düştüğü görülmektedir. Orta ölçekli işletmelerde 2012'nin ikinci yarısında %32,6 olan oran 2013 ilk yarı sonunda 3,1 puanlık düşüşle %29,5 olarak gerçekleşmiştir. Büyük ölçekli işletmelerde ise bir önceki dönem %39,8 olan bu oran 0,6 puan düşüş göstermiş ve 2013 ilk yarı sonunda %39,2'ye gerilemiştir. Başka bir ifadeyle, toplamda olduğu gibi tüm ölçeklerde de geçen yılın aynı dönemine göre daha yüksek karlılık bildirenlerin oranında nispi bir gerileme söz konusudur.

Geçen yılki karlılık oranının aynı düzeyde kaldığını rapor edenlerin oranı 2012'nin ikinci yarısında %26,8

Karlılıktaki Gelişmeler (%)

iken 2013 yılı ilk yarı sonunda 2,5 puanlık artışla %29,3'e yükselmiştir. Karlılığın aynı kaldığını belirten küçük işletmelerin oranı 2012'nin ikinci yarısında %25,9 iken 2013'ün ilk yarısında %31,2 olmuştur. Orta ölçekli işletmeler arasında karlılığın aynı kaldığını belirtenlerin oranı geçen yılın ikinci yarısında %32,6 iken bu yılın ilk yarısında %33,8'e yükselmiştir. Büyük ölçekli işletmelerde ise bu oran 2012 yılı son yarıda %18,4 iken 2013 yılı ilk yarı sonunda %17,7'ye gerilemiştir. Bahsi geçen dönemde karlılığın aynı kaldığını belirten işletmelerin oranının küçük ve orta işletmelerde artarken büyük ölçekli işletmelerde azaldığı görülmektedir.

Karlılığın geçen yıl aynı dönemine göre gerilediğini belirten işletmelerin oranı 2012'nin ikinci yarısında %33,3 iken bu yılın ilk yarısında hafif bir iyileşmeye işaret ederek %30,4'e düşmüştür. Ölçekler itibarıyla incelendiğinde geçen yılın aynı dönemine göre karlılığın düştüğünü belirtenlerin oranının küçük ölçeklilerde 2012'nin ikinci yarısında %36,7 düzeyinden 2013'ün ilk yarısında %29,5'e düştüğü görülmektedir. Orta ölçeklilerde bu oran aynı dönemde 0,1 puanlık artış kaydederek %28,9'dan %29'a yükselmiştir. Büyük ölçeklilerde ise karlılığın önceki yılın aynı dönemine göre düştüğünü belirtenlerin oranı 2012 yılının ikinci yarısında %33 iken 2013 yılı ilk yarı sonunda %34,6'ya yükselerek daha olumsuz bir duruma işaret etmiştir.

Araştırmaya katılan işletmelerin genelinde 2013 yılı ilk yarıda zarar ettiğini rapor edenlerin oranı 2012'nin ikinci yarısında %7,1 iken 2013'ün ilk yarısında 2,3 puanlık bir artış göstererek %9,4'e yükselmiştir. Bu rakam söz konusu dönemde karlılık yönünden olumsuz bir gelişmeye işaret etmektedir. Ölçekler

itibarıyla bakıldığında, 2012 yılı ikinci yarısında küçük ölçekli işletmelerin %7,3'ünün zarar bildirirken 2013 ilk yarı sonunda bu işletmelerin %11'inin zarar bildirdiği görülmektedir. 2012 yılı ikinci yarısında orta ölçekli işletmelerin %5,8'i zarar bildirirken 2013 ilk yarı sonunda bu oran %7,7'ye yükselmiştir. Zarar edenlerin oranı yalnızca büyük ölçekli işletmelerde önceki ankete göre azalma göstermiştir. Bu işletmelerde zarar ettiğini belirtenlerin oranı 2013 ilk yarı sonunda 2012 yılının ikinci yarısına kıyasla 0,2 puanlık gerilemeyle %8,5'e düşmüştür.

2013 yılı ilk yarı sonunda karlılıklarının düştüğünü bildirenler ile zarar ettiğini belirtenlerin toplamı 2012'nin ikinci yarısında %40,4 iken 2013'ün ilk yarısında 0,6 puanlık bir iyileşme göstererek %39,8'e gerilemiştir. Ancak genele bakıldığında işletmelerin karlılık açısından, 2013 yılı sonunda, 2012 son yarına göre daha olumsuz bir noktada oldukları görülmektedir. Ölçekler itibarıyla incelendiğinde karlılıklarının düştüğünü veya zarar ettiklerini bildirenlerin toplamına bakıldığında, küçük ölçeklilerde geçen yıl aynı döneme göre karlılık düştü veya zarar ettik diyenlerin oranının 2012 yılı ikinci yarısında %44 iken 2013'ün ilk yarısında %40,5'e düştüğü görülmektedir. Bu oran aynı dönem içerisinde orta ölçeklilerde %34,7'den %36,7'ye, büyük ölçeklilerde ise %41,7'den 43,1'e yükselmiş durumdadır. Başka bir deyişle orta ve büyük ölçekli işletmelerde karlılık daha olumsuz bir gelişme göstermiştir. Kar oranının düştüğünü veya zarar ettiğini bildirenlerin oranının %39,8 gibi yüksek bir seviyede olması işletmeleri 2013 yılında da karlılık açısından oldukça olumsuz bir tablonun beklediğini göstermektedir.

Karlılıktaki Gelişmeler (%)

	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Geçen yıl aynı döneme göre daha yüksek oldu.	28,4	29,5	39,2	31,0
Aynı düzeyde kaldı.	31,2	33,8	17,7	29,3
Geçen yıl aynı döneme göre düştü.	29,5	29,0	34,6	30,4
Zarar ettik.	11,0	7,7	8,5	9,4

2.11. Satış Hedefleri

Satış hedefi gerçekleşme oranı, işletmelerin gerçekleştiren satışlarının hedefledikleri satışlara oranıdır. Bu değer 100'e yakın olması işletmelerin ekonomik gelişmelere paralel olarak tutarlı hedef belirleyebildiklerini göstermektedir. Bu bağlamda işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektörlerdeki gelişmeler ışığında ekonomik ve siyasi konjonktürü de dikkate alarak belirledikleri satış hedefi

gerçekleşme oranı, ekonomik istikrar ve sürdürülebilirlik adına önemli bir gösterge niteliğindedir.

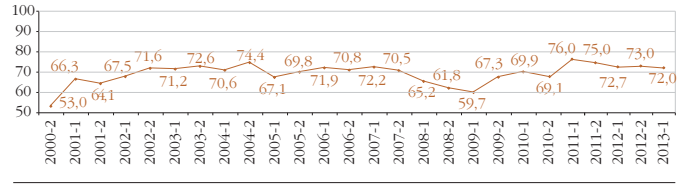
Anketimiz kapsamında uzun bir dönemi kapsayan satış hedefi gerçekleşme oranı beklenildiği üzere hem yurtiçi hem de yurtdışı ekonomik gelişmelerle örtüşen bir trend takip etmekte olup özellikle ekonomik kriz dönemlerinde aşağı yönlü kuvvetli düşüşler sergilemiştir. Buna karşın ileriye dönük

risk ve belirsizliklerin azaldığı ve belli ölçüde istikrarın yakalandığı dönemlerde ise satış hedefleri daha rahat ve sağlıklı öngörülebilme ve hedefin yakalanma oranı artış eğilimi göstermektedir.

Türk siyasi ve ekonomik tarihinin dönüm noktalarından bir olan 2000'deki finansal likidite krizi ve 2001 yılındaki sosyo-ekonomik kriz neticesinde satış hedefi gerçekleştirme oranı %53 ile tüm çalışma döneminin en düşük değeri olmuştur. İkinci en kötü satış hedefi gerçekleştirme oranı ise küresel ekonomik krizin bir neticesi olarak 2009 ilk yarısında %59,7 ile karşımıza çıkmıştır. Bu noktada ön plana çıkan bulgu ise küresel krizin gerçekleşmesinden önce muhtemel etkilerin satış hedeflerine yansımış olmasıdır. 2007 ilk yarısında %72,2 olan oran, 2009 ilk yarısına kadar sürekli olarak düşüş eğilimi sergilemiştir.

Kriz sonrası dönemde ise hem yurtiçi hem de yurtdışı piyasaların canlanması ile toparlanma sürecine giren ülke ekonomisi sayesinde satış hedef gerçekleştirmeleri artış eğilimi içine girmiş ve 2010 yılı bitimiyle %70

Satış Hedefi Gerçekleşme Oranı (%)

seviyelerine ulaşmıştır. Ekonomik büyümenin oldukça yüksek olduğu 2011 yılında ise satış hedefi gerçekleştirme oranı her iki yarıyı için de çalışmanın en yüksek değerleri olan %76 ve %75 seviyelerine ulaşmıştır. 2012'de özellikle iç talebin soğutulması ile gerçekleştirilen yumuşak iniş sürecinin işletmelerde de yakından takip edilmesi ve hedeflerin bu bağlamda belirlenmesine bağlı olarak, satış hedefi gerçekleştirme oranları 2012 ilk yarıda %72,7 ve ikinci yarıda %73 ile oldukça tatmin edici düzeylerde olmuştur.

2013'ün ilk yarısında küresel ekonomide toparlanma beklenen ölçüde gerçekleşmezken, yaz dönemine doğru FED'in parasal teşvikleri azaltmaya yönelik sinyaller vermesi gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarında dalgalanmaya yol açmıştır. Türkiye'de iç tüketim talebi göstergelerinde önceki yıla kıyasla görülen hafif toparlanmaya karşın özellikle Euro bölgesinde devam eden durgunluğa bağlı olarak ihracatın zayıf gittiği görülmektedir. Satış hedefi gerçekleştirmeleri bu gelişmelerle de bağlantılı olarak, 2013'ün ilk yarısında %72'ye gerilemiştir.

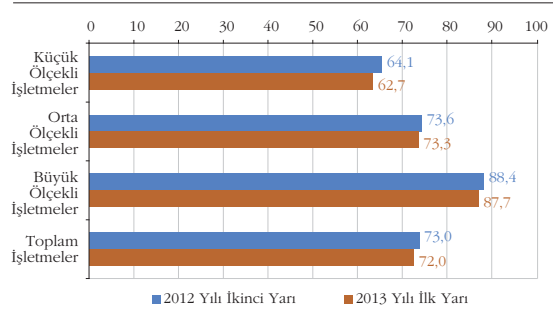
Diğer birçok alt çalışma başlığımızda da olduğu gibi satış hedefi gerçekleştirme oranının yüksekliği ile ölçek büyüklüğü arasında da pozitif bir ilişki söz konusudur. Hem küçük ve orta ölçekli hem de büyük ölçekli işletmelerde satış hedefi gerçekleştirme oranı düşüş kaydederken, en keskin azalma 1,4 puanla küçük ölçekli işletmelerde yaşanmıştır.

Satış Hedefi Gerçekleşme Oranı (%)

Sektörler	2012 Yılı İkinci Yarı			
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	72,6	71,5	92,6	79,5
Tekstil Sanayi	65,0	64,8	89,3	75,5
Giyim Sanayi	62,6	66,2	86,2	67,5
Deri ve Ayakabı San.	57,8	75,2	89,2	69,7
Orman Ür. ve Mobilya San.	76,6	55,6	82,0	69,0
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	66,4	70,4	95,0	72,5
Kimya Sanayi	71,9	87,1	86,2	79,6
Taş ve Toprağa Dayalı San.	69,2	76,8	90,6	79,5
Ana Metal Sanayi	68,6	76,4	89,9	78,8
Metal Eşya Sanayi	65,3	83,8	95,0	73,3
Makine San.	55,6	80,3	92,8	67,1
Elektrikli Makine San.	64,9	75,4	86,6	75,2
Taşıt Araçları San.	39,2	51,0	85,5	61,1
İmalat Sanayi	64,1	73,6	88,4	73,0

Sektörler	2013 Yılı İlk Yarı			
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	62,5	75,4	84,6	76,5
Tekstil Sanayi	67,0	65,6	84,6	74,5
Giyim Sanayi	60,4	67,7	79,6	65,3
Deri ve Ayakabı San.	56,3	77,7	84,5	69,5
Orman Ür. ve Mobilya San.	73,0	43,6	90,3	63,9
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	64,2	71,8	93,3	72,3
Kimya Sanayi	76,4	85,4	88,5	82,0
Taş ve Toprağa Dayalı San.	66,1	82,1	91,6	81,2
Ana Metal Sanayi	61,6	79,8	91,9	77,6
Metal Eşya Sanayi	60,1	83,7	90,0	69,9
Makine San.	52,0	77,5	87,5	63,7
Elektrikli Makine San.	66,6	70,7	84,1	72,3
Taşıt Araçları San.	48,1	55,0	95,8	68,3
İmalat Sanayi	62,7	73,3	87,7	72,0

Satış Hedefi Gerçekleşme Oranı (%)

2.12. Finansman

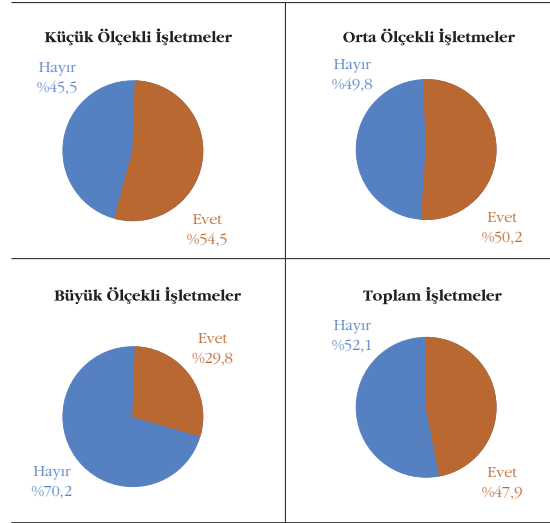
2.12.1. Finansman Sıkıntısı Yaşayan İşletmeler

İşletmelerin üretim ve satış faaliyetleri, temel olarak talep ve finansman imkanları olmak üzere, ekonomik konjonktür ile pozitif bir ilişkiye sahiptir. 2008 ve 2009 yıllarındaki kriz ortamından sonra, 2010 yılının başlarında nispeten daha istikrarlı bir görünüme kavuşan küresel ekonomi, yıl içinde oldukça kuvvetli bir toparlanma süreci geçirmiştir. 2011 ikinci yarısına kadar ekonomide korunan ılımlı iklim, kıta Avrupa'sında baş gösteren sorunlarla birlikte tekrar ters dönmüştür. 2012 yılında da özellikle bazı AB üyesi ülkelerde devam etmekte olan olumsuz ekonomik ortam, başta Türkiye olmak üzere diğer gelişen ülke ekonomilerinde de bazı problemleri tekrar gündeme getirmiştir. 2013 yılının ilk yarısında ise gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri ABD Merkez Bankası (FED)'nin alacağı para politikalarına kilitlenmiş bulunmaktadır.

Bu şartlar karşısında ülkemiz finans piyasalarında da önemli değişiklikler meydana gelmiş; artan döviz kuru ve petrol fiyatları kanallarıyla yükselen enflasyon, faiz oranlarını da bir artış trendine sokmuştur. Bu durumun kaynak ihtiyacını büyük ölçüde kredilerden sağlayan işletmelerin finansman sorununu önümüzdeki dönemlerde olumsuz etkilemesi olasıdır.

Bu küresel ve ülkemize özgü ekonomik ortamda gerçekleştirilen 2013 yılı ilk yarı çalışmamıza katılan işletmelerin %47,9'u finansmanla ilgili sıkıntı yaşadıklarını belirtirken, işletmelerin %52,1'i finansmanla ilgili bir sıkıntılarının olmadığını belirtmişlerdir. Bir başka ifade ile finansman sıkıntısı yaşadığını belirten işletmelerle sıkıntı yaşamadığını

Finansman Sıkıntısı Yaşayan İşletmeler Oranı (%)

belirten işletmelerin oranları birbirine oldukça yakındır. Bu bulgu TCMB tarafından 2012 yılı ikinci yarısı ile birlikte alınmaya başlayan destekleyici para politikası sayesinde finansman koşullarındaki iyileşmeyi göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Geçmiş dönem bulgularından hareketle işletmelerin ölçek büyüklüğü ile finansman sorunları arasında ters yönlü bir korelasyonun olduğunu söylemek olasıdır. İşletmelerin hacim ve kurumsallığı, kaynak yapılarının daha sağlam olması sonucunu doğurmaktadır; dolayısıyla da ölçek büyüklüğünün artışı doğal olarak kaynak yaratma olanaklarının da artmasına yol açmaktadır.

Bu bağlamda finansman konusunda sıkıntı yaşadığını belirten işletme oranları ölçekler bazında incelendiğinde; 2013 yılı ilk yarısında anketimize

Finansman Sıkıntısı Yaşayan İşletmeler Oranı (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler		Orta Ölçekli İşletmeler		Büyük Ölçekli İşletmeler		Toplam İşletmeler	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Gıda, İçki, Tütün San.	16,7	83,3	37,5	62,5	40,0	60,0	33,3	66,7
Tekstil Sanayi	46,7	53,3	30,8	69,2	40,0	60,0	39,5	60,5
Giyim Sanayi	44,1	55,9	50,0	50,0	46,7	53,3	46,0	54,0
Deri ve Ayakabı San.	66,7	33,3	57,1	42,9	25,0	75,0	55,0	45,0
Orman Ür. ve Mobilya San.	61,5	38,5	66,7	33,3	33,3	66,7	60,7	39,3
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	42,9	57,1	68,8	31,3	14,3	85,7	47,7	52,3
Kimya Sanayi	57,9	42,1	39,1	60,9	11,1	88,9	41,8	58,2
Taş ve Toprağa Dayalı San.	60,0	40,0	56,3	43,8	16,7	83,3	44,7	55,3
Ana Metal Sanayi	69,2	30,8	36,4	63,6	27,3	72,7	45,7	54,3
Metal Eşya Sanayi	55,3	44,7	78,9	21,1	33,3	66,7	61,7	38,3
Makine San.	58,8	41,2	22,7	77,3	50,0	50,0	45,0	55,0
Elektrikli Makine San.	73,9	26,1	62,1	37,9	26,7	73,3	58,2	41,8
Taşıt Araçları San.	54,5	45,5	33,3	66,7	35,7	64,3	41,2	58,8
İmalat Sanayi	54,5	45,5	50,2	49,8	29,8	70,2	47,9	52,1

cevap veren küçük ölçekli işletmelerin %54,5, orta ölçeklilerin %50,2 ve büyük ölçeklilerin de %29,8'inin finansman sıkıntısı yaşadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Deri ve Ayakkabı Sanayi (%55), Elektrikli Makine Sanayi (%58,2), Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi (%60,7) ve Metal Eşya Sanayi (%61,7) alt sektörlerinde

2.12.2. Finansman Sorunları

İşletmelerin karşılaştıkları finansman sorunlarının ne olduğu ve kaynak yaratmakta karşılaşılan engellerin tespit edilmesi, hem ekonomik görünümüne hem de sorunlara yönelik atılacak iyileştirici adımlara ışık tutması bakımında oldukça önemlidir.

Çalışmamız sonuçlarında finansman problemi yaşayan işletmelerin sorunlarının neler olduğu incelendiğinde, kredi maliyeti yüksekliğinin geçmiş dönem çalışmalarında da olduğu gibi ilk sırayı almış olduğu görülmektedir. Kredi maliyetlerinin yüksek olmasını önemli bir finansman sorunu olarak gören işletmelerin oranı bir önceki döneme (2012 yılı ikinci yarısı) göre 0,6 puan artarak %70'den %70,6'ya yükselmiştir. Başka bir ifadeyle ankete katılan her on işletmeden yedisine göre kredi maliyetlerindeki yükseklik, en önemli finansman sorunu olarak ön plana çıkmaktadır.

İşletme sermayesi ihtiyacının hızla artışı ise bir önceki döneme göre 7,8 puanlık artışla %49,3'ten %57,1'e yükselirken; özkaynak yaratamamak sorunu da 2,9 puanlık artışla %39,3'ten %42,2'ye yükselmiştir.

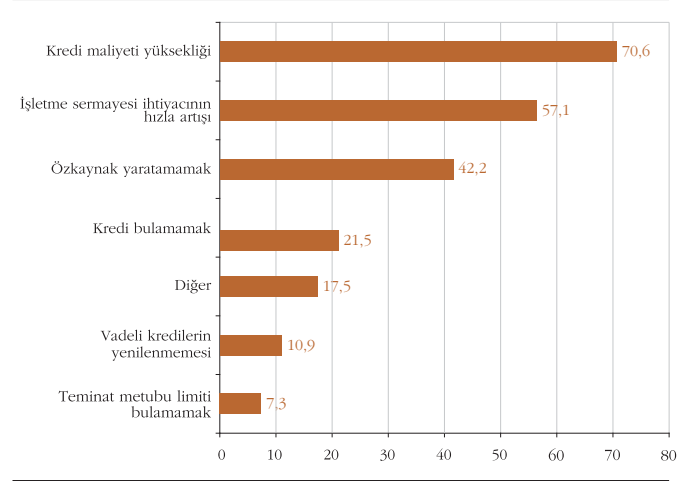
Bir diğer önemli finansman sorunu olan kredi bulamamak ise %26,8'den %21,5'e gerilemiş olmasına rağmen hala önemli bir sorun olarak görülürken, vadeli kredilerin yenilenmemesi (%10,9) ve kamuya verilen teminat mektuplarının geç çözülmesi nedeniyle teminat mektubu limiti bulamamak (%7,3) gibi sorunlarda listede son sıralarda yer almıştır.

2013 yılı ilk yarısı sonuçlarında kredi maliyetlerindeki yükseklik tüm ölçekler bazında da en önemli finansman sorunu olarak ön plana çıkarken; bu sorunun ağırlığı büyük ölçekli işletmelerde %79,5, orta ölçeklilerde %74,5 ve küçüklerde de %65,8'dir. İşletme sermayesi ihtiyacının hızla artışı ve özkaynak yaratamamak gibi sorunlar ise tüm ölçeklerde ikinci ve üçüncü sırada yer almıştır.

finansman sorunu yaşadığını bildirenlerin oranı, yaşamadığını bildirenler oranlarından daha yüksek seviyelerde gerçekleşmiştir.

Finansman sorunu yaşadığını bildirenlerin oranının en düşük olduğu alt sektörler ise %33,3 ile Gıda, İçki ve Tütün Sanayi, %39,5 ile Tekstil Sanayi ve %41,2 ile de Taşıt Araçları Sanayi olmuştur.

Finansman Sıkıntısı Yaşayan İşletmelerin Sorunlara Göre Dağılımı (%)

2012 yılı ikinci yarısından itibaren TCMB ve diğer yetkili otoritelerce alınan destekleyici para politikası kararlarının ve yurt dışı finansman koşullarındaki iyileşmenin katkısıyla, kaynak ihtiyacını büyük ölçüde kredilerden sağlayan işletmelerin finansman sorununu olumlu yönde etkilemiştir. Kredi faiz oranlarında görülen düşüşe paralel olarak özellikle büyük ölçekli işletmeler başta olmak üzere, tüm işletmelerin finansman kaynakları ve bu kaynaklara erişim koşullarında nispi de olsa iyileşmeler olmuştur.

Finansman sorunundaki bozulmadan en çok etkilenen grup olan küçük ölçekli işletmeler, ülke sanayi sektörü içinde önemli bir paya sahip olduğundan, mali teşviklerin ve mikro reformların ivedi olarak KOBİ'lere yönelik olarak oluşturulması gerekmektedir.

Finansman Sıkıntısı Yaşayan İşletmelerin Sorunlara Göre Dağılımı (%)

	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Kredi maliyeti yüksekliği	65,8	74,5	79,5	70,6
İşletme sermayesi ihtiyacının hızla artışı	52,5	57,5	74,4	57,1
Özkaynak yaratamamak	47,5	39,6	28,2	42,2
Kredi bulamamak	25,9	17,0	15,4	21,5
Diğer	18,4	18,9	10,3	17,5
Vadeli kredilerin yenilenmemesi	12,7	8,5	10,3	10,9
Teminat mektubu limiti bulamamak	3,8	12,3	7,7	7,3

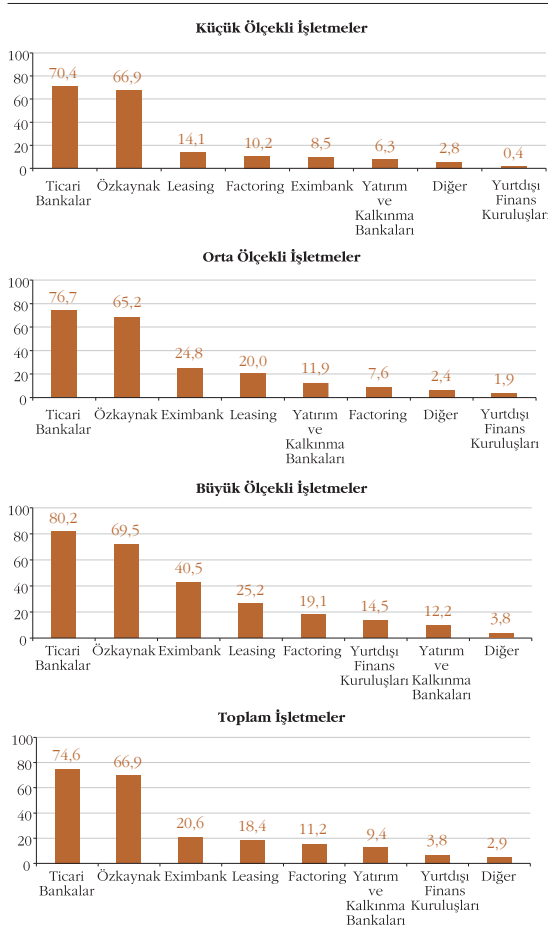
2.12.3 Finans Kaynakları

Çalışmaya katılan işletmelerin en yaygın olarak kullandıkları finans kaynağı ticari kredilerdir. Ticari kredi kullandığını belirten işletmelerin payı 2009 yılı ilk yarısında %70,3 olmuş, ikinci yarıda %70,2 ile yaklaşık aynı düzeyde kalmış, 2010 yılı ilk yarısında %71,1'e, 2010 yılı ikinci yarıda %72,8 düzeyine çıkmıştır. Aynı oran, 2011 yılı ilk ve ikinci yarılarında sırasıyla %75,8 ve %75,7 olarak gerçekleşmiş, 2012 yılı ilk yarısında ise %78,1 ile çalışmamızın başladığı 1998 yılından bu yana görülen en yüksek orana ulaşmıştır. 2012 yılı ikinci yarısında bir miktar düşerek %77,3'e gerileyen oran, 2013 yılı ilk yarısında düşüş trendini devam ettirmiş ve %74,6 olarak gerçekleşmiştir.

Son kriz döneminde iç pazar ve dış pazardaki daralma işletmelerin satışlarını olumsuz yönde etkilemiş ve bu gelişme nakit akış dengelerini bozmuştur. Nakit akış dengesinde ortaya çıkan açıklar nedeniyle ticari kredi kullanım eğilimi artmıştır.

Ticari kredileri, %20,6 ile Eximbank kredileri, %18,4 ile leasing takip etmektedir. Kiralama (leasing), sabit

Kullanılan Finans Kaynaklarına Göre İşletmelerin Değilimi (%)

sermaye yatırımlarında özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler için oldukça kısa vadeli ve pahalı olmasına rağmen, halen önemli bir seçenek durumundadır. Yatırım kredilerinden yararlanan firmaların oranının %9,4 gibi düşük düzeylerde olması bu yargıyı pekiştirmektedir.

Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyük bölümü yatırım kredisi kullanabilmek için gerekli teminat vb. koşulları yerine getirememektedir. Bu nedenle yatırımların gerçekleştirilmesi aşamasında birçok firma için ikinci el pazarı oluşmuş yatırım mallarında leasing'i tek finansman kaynağı olarak ortaya çıkarmaktadır. Maliyeti uygun olması durumunda leasing, verimliliğin ve karlılığın artmasında önemli rol oynayabilmektedir.

Kısa vadeli finans kaynağı aracı niteliğinde olan ve alacağın devri işlemine dayanan faktoring'den yararlanan kuruluşların oranı %11,2'dir. Yurtdışı finans kurumlarından yararlanan firmaların oranı ise %3,8'dir.

Türk işletmelerinin dünya pazarlarındaki yerlerini koruyabilmeleri ve geliştirebilmeleri için rekabet güçlerini artırmaları gerekmektedir. Bu nedenle işletmelerin orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinden ve ihracatta Eximbank kaynaklarından daha fazla yararlanmaları sağlanmalıdır. Son teşvik mevzuatında yatırımlarla ilgili olarak getirilen; uzun vadeli kredilerin faiz oranlarında bölgelere göre indirimler, arazi tahsisi, yatırım indirimi vb. uygulamalar işletmeler açısından olumlu gelişme niteliğindedir. Ancak, rakip ülkelerin kendi ihracatçılarına sağladıkları uzun vadeli alıcı kredileri düşündüğünde, özellikle yatırım mali ve teknoloji üreten Türk işletmelerinin iç pazarda ve ihracatta rekabet gücü açısından önemli engellerle karşı karşıya oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu durum uzun dönemde teknoloji üretimi açısından önemli bir tehdittir. Bu nedenle sektör ve pazar odaklı uzun vadeli alıcı kredileri için kaynak ayrılması gereklidir.

Ölçeklere göre, işletmelerin kullandıkları finans kaynaklarında önemli farklılıklar göze çarpmaktadır. Elde edilen sonuçlardan küçük ölçekli işletmelerin daha az bir bölümünün dış kaynak kullandığı ortaya çıkmaktadır.

Küçüklerde en çok kullanılan dış kaynaklar ticari kredi, leasing, faktoring ve Eximbank kredileridir. Küçük ölçekli işletmelerin %70,4'ü ticari banka kredisine, %14,1'i leasing'e başvurduklarını belirtmiştir. Faktoring'den yararlananların oranı %10,2, Eximbank kredilerinden yararlananların oranı ise %8,5 düzeyindedir. Özellikle küçük ölçekli işletmelerin orta ve büyük ölçekli firmalara göre Eximbank kredilerinden yeterince faydalanamadığı ortaya çıkmaktadır.

Kullanılan Finans Kaynaklarına Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

Finansman Kaynakları	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Ticari Bankalar	70,4	76,7	80,2	74,6
Özkaynak	66,9	65,2	69,5	66,9
Eximbank	8,5	24,8	40,5	20,6
Leasing	14,1	20,0	25,2	18,4
Factoring	10,2	7,6	19,1	11,2
Yatırım ve Kalkınma Bankaları	6,3	11,9	12,2	9,4
Yurtdışı finans kuruluşları	0,4	1,9	14,5	3,8
Diğer	2,8	2,4	3,8	2,9
Sermaye piyasası araçları & Yatırım fonları	0,4	1,0	3,1	1,1

Dikkat çeken bir nokta, küçük ölçekli işletmelerin giderek daha büyük bir bölümünün ticari kredi kullanmaya başlamasıdır. Son yıllarda finans kesiminin küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik kredi olanaklarını artırması bu eğilimi hızlandırmıştır. Bu ölçekte diğer finansman kaynaklarını kullanım oranı ise %2,8'dir.

2.12.4. Döviz ya da Döviz Endeksli Krediler

Ülkemizde yurtiçi faiz oranlarının gelişmiş ülke ekonomilerinde uygulanan faiz oranlarından yüksek olması döviz girişlerinde büyük bir artışa yol açmıştır. 2001 krizinden sonra, özellikle bankacılık sektöründeki yeniden yapılanmanın yanı sıra uygulanan para ve maliye politikaları sonucu ülke ekonomisinin kredibilitesinde görülen artış hem finansal hem de reel sektör firmalarının düşük faizle yabancı para cinsinden borçlanma olanaklarını arttırmıştır.

2008 kriz dönemi haricinde 2000'li yılların başından bu yana gelişmiş ülke ekonomilerince uygulanmakta olan düşük faiz-yüksek likidite politikası, gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarının gelişmesine ve doğrudan direkt yatırımlar vasıtası ile de reel sektörlerinin desteklemesine olanak sağlamıştır. Dünya ekonomisinde gerçekleşen likidite artışının sonucu olarak Türkiye ekonomisi de yabancı sermaye hareketlerinden olumlu yönde faydalanmıştır.

Bu gelişmeler sanayi işletmelerimizin de finansman ihtiyaçlarında döviz cinsi kredilere yönelmesine olanak sağlamıştır. Çalışmamızın döviz ya da döviz endeksli kredi kullanım durumlarına yönelik olarak yapılan analizlerinde, 2013 yılının ilk yarısında çalışmaya katılan işletmelerin %42,5'inin bu tip yabancı para cinsinden finansman kaynaklarını kullanmış oldukları anlaşılmaktadır. Bir başka ifade ile ankete katılan her 100 işletmeden yaklaşık 43'ü, kredilerinde değişen oranlarda kur riski taşımaktadır. 2012 yılının ikinci döneminde %46,4 olan bu oranın

Orta ölçekli işletmelerin %76,7'si ticari banka kredilerini kullanırken, %24,8'i Eximbank kredilerinden yararlanmakta, %20'si ise leasinge başvurduklarını ifade etmektedirler. İşletme ölçeği büyüdükçe, özellikle Eximbank ve orta vadeli yatırım kredilerinden yararlanan kuruluşların oranı yükselmektedir.

Büyük ölçekli işletmelerin %80,2'si ticari banka kredisi, %40,5'i Eximbank, %25,2'si leasing, %19,1'i faktoring, %14,5'i yurtdışı finans kurumları, %12,2'si ise yatırım ve kalkınma bankası kaynaklarını kullanmaktadır.

Elde edilen bulgular, küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyüklere göre orta ve uzun vadeli finansman kaynaklarına ulaşma konusundaki sıkıntılarının devam ettiğini göstermektedir.

Döviz ya da Döviz Endeksli Krediler Payına Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

	Döviz ya da döviz endeksli kredi payı						
	0-10	10,1-30	30,1-50	50,1-70	70,1-80	80,1-90	90,1-100
Küçük Ölçekli İşletmeler	15,6	19,5	7,8	7,8	6,5	5,2	37,7
Orta Ölçekli İşletmeler	14,7	13,7	11,6	9,5	7,4	10,5	32,6
Büyük Ölçekli İşletmeler	8,8	7,5	10,0	8,8	11,3	10,0	43,8
Toplam İşletmeler	13,1	13,5	9,9	8,7	8,3	8,7	37,7

bir sonraki dönemde 3,9 puan azalmış olduğu görülmektedir.

Geçmiş dönem anket sonuçlarında da olduğu gibi döviz ya da döviz endeksli kredi kullanım eğilimi, işletme ölçeğinin büyüklüğü ile pozitif bir ilişki sergilemeye devam etmiştir. Başka bir ifadeyle ölçek büyüdükçe döviz ya da döviz endeksli kredi kullananlar oranı da büyümektedir. Diğer taraftan, bu yılın ilk döneminde hem küçük ve orta, hem de büyük ölçekli işletmelerde döviz endeksli kullanımında düşüş yaşandığı görülmektedir.

Bir önceki döneme, 2012 yılı ikinci yarısına kıyasla ölçeklerin eğilimlerinde en dikkat çeken nokta büyük ölçekli işletmelerde döviz ya da döviz endeksli kredi kullananlar oranının 7,8 puan birden azalarak %72,1'den %64,3'e gerilemiş olmasıdır. 2012 yılı ikinci yarısında küçük ölçekli işletmelerde %31,6 olan oran 2013'ün ilk döneminde %29,2'ye düşerken, orta ölçeklilerde ise aynı dönemde %52,4'ten %47,8'e gerilemiştir.

2013 yılı ilk yarısında ankete katılan her on küçük ölçekli işletmenin yaklaşık olarak üçü yabancı

kaynak kullanımına yönelirken, orta ölçeklilerde her on işletmeden beşi ve büyük ölçeklerde ise her on işletmeden altısı toplam kredilerinde döviz ya da dövize endeksli kredi kullanmış olduğunu ifade etmiştir.

2013'ün ilk yarısında döviz ya da dövize endeksli kredilerin toplam krediler içindeki yüzdesel dağılımı irdelendiğinde, toplam kredi portföyleri içinde %30 ve daha altı oranda yabancı kaynak kullanan işletmelerin toplam içindeki payının bir önceki döneme göre 0,3 puan artışla %26,6'ya yükseldiği görülmektedir. Benzer olarak kredilerinin %90'dan daha fazlasının döviz kredisi olduğunu belirten işletmelerin oranı da %34,4'ten %37,7'ye çıkmıştır. Sonuç olarak ankete katılan her 100 işletmeden yaklaşık 38'inin çok yüksek bir oranda kur riski taşıdığı, 27 işletmenin ise kur riskinin düşük olduğu görülmektedir. Döviz kredisi kullanan işletme oranında önceki döneme göre yaşanan azalmaya rağmen, döviz ya da dövize endeksli kredi ağırlığının özellikle çok yüksek kur riski grubunda artması, hassasiyetle yaklaşılması gereken bir gelişmedir.

%30-%90 bandı arasında kalan dilimlerde bir önceki döneme göre farklı bir değişim dikkat çekmektedir. %30,1-%50'lik dilimin oranı bir önceki döneme göre %10,9'dan %9,9'a düşerken, %70,1-%80'lik dilimin oranı bir önceki döneme göre 0,2 puan azalarak %8,3'e gerilemiştir. %50,1-%70'lik dilimde ise oranlar 2012 yılı ilk yarıya göre %10,5'ten %8,7'ye düşmüş, %80,1-90'lık dilimin oranı da %9,3'ten %8,7'ye gerilemiştir. Sonuç itibarıyla toplam işletmeler içinde çok yüksek oranda kur riskine sahip işletmelerin payı artmaktadır. Düşük kur riski bulunan işletmelerin

payı ise önceki döneme göre yatay seyretmektedir. Bu eğilim kredi portföylerinde %30-%90 arası oranda yabancı kaynak bulunduran işletmelerin payındaki azalmayı açıklamaktadır.

Toplam kredilerinde döviz ya da dövize endeksli kredi oranı %70'den daha fazla olan işletmelerin payı bir önceki dönemde %52,2 iken, oran bu dönem %54,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu bulgu da ankete katılan işletmelerin yarısından fazlasının yüksek ya da çok yüksek oranda kur riskiyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Ankete katılan işletmelerden dörtte üçünden fazlasının ihracat yapıyor olması ve bu işletmelerin toplam cirolarının üçte birinden fazlasının ihracattan kaynaklanmasına karşılık, her iki işletmeden birinin yüksek düzeyde kur riski taşıması ve bu oranın önceki döneme göre artış göstermesi, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur.

Ölçek bazında ise küçük ölçekli işletmelerde döviz ya da dövize endeksli kredi paylarında yoğunlaşmanın %30 altı ile %90 üzerinde olmayı sürdürdüğü gözükmektedir. Toplam krediler içinde döviz ya da dövize endeksli kredilerinin payı %30 altı olan küçük işletmelerin oranı %35,1 ve %90 üstü olanların %37,7 düzeyindedir. Bu iki dilimdeki yoğunlaşma küçük ölçekli işletmelerin %72'sini ifade etmektedir. %90 ve üzeri kur riski taşıyan küçük işletmelerin oranında önceki döneme kıyasla gerçekleşen 4 puanlık artış dikkat çekicidir. Orta ve büyük ölçekli işletmelerde ise yoğunlaşmanın %90 üstünde kalan çok yüksek risk grubunda olduğu gözlemlenmektedir.

Döviz ya da Dövize Endeksli Kredi Kullanan İşletmeler Oranı (%)

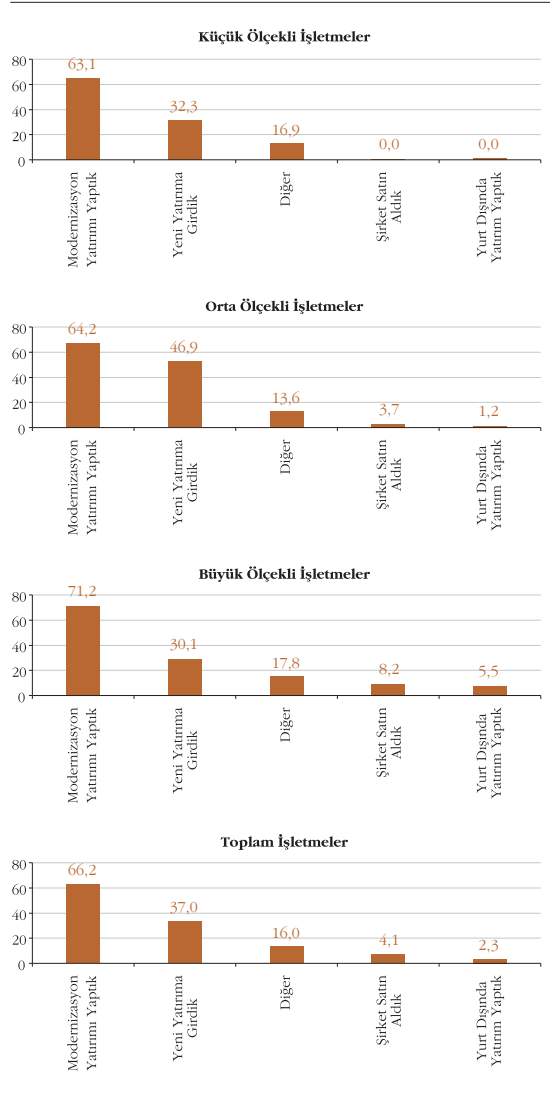
Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler		Orta Ölçekli İşletmeler		Büyük Ölçekli İşletmeler		Toplam İşletmeler	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Gıda, İçki, Tütün San.	0,0	100,0	33,3	66,7	33,3	66,7	24,0	76,0
Tekstil Sanayi	13,3	86,7	46,2	53,8	71,4	28,6	42,9	57,1
Giyim Sanayi	40,3	59,7	48,0	52,0	73,3	26,7	47,1	52,9
Deri ve Ayakabı San.	22,2	77,8	42,9	57,1	66,7	33,3	36,8	63,2
Orman Ür. ve Mobilya San.	15,4	84,6	36,4	63,6	66,7	33,3	29,6	70,4
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	31,8	68,2	11,8	88,2	57,1	42,9	28,3	71,7
Kimya Sanayi	31,6	68,4	77,3	22,7	73,7	26,3	54,4	45,6
Taş ve Toprağa Dayalı San.	10,0	90,0	50,0	50,0	66,7	33,3	44,7	55,3
Ana Metal Sanayi	38,5	61,5	70,0	30,0	63,6	36,4	55,9	44,1
Metal Eşya Sanayi	27,8	72,2	52,6	47,4	33,3	66,7	36,2	63,8
Makine San.	23,5	76,5	45,5	54,5	50,0	50,0	33,3	66,7
Elektrikli Makine San.	33,3	66,7	51,7	48,3	66,7	33,3	48,5	51,5
Taşıt Araçları San.	33,3	66,7	33,3	66,7	64,3	35,7	45,7	54,3
İmalat Sanayi	29,2	70,8	47,8	52,2	64,3	35,7	42,5	57,5

2.13. Yatırımlar

2.13.1. Sabit Sermaye Yatırımları

Genellikle Türkiye gibi nüfus ve geliri yükselmekte olan ülkelerde kalkınma hızını belirleyen temel faktör talebin yeterliliği veya yetersizliği değil, üretim kapasitesinin, dolayısıyla yatırımların artırılabilmesi imkanındır. Yatırımların artırılması ise, iç tasarrufların hedeflenen kalkınma hızını besleyebilecek bir seviyeye yükseltilebilmesine bağlıdır. 2012 yılında GSYİH sabit fiyatlarla %2,2 oranında büyürken, sabit sermaye yatırım harcamaları %2,5 oranında gerilemiş, özel sektör yatırımları ise %4,5 oranında gerileme göstermiştir. 2013 yılı ilk çeyreğinde toplam sabit sermaye yatırım harcamaları %0,2 büyürken, özel sektör sabit sermaye yatırım harcamalarında %9,1 oranında azalma gerçekleşmiştir. Bu gelişme 2013 yılı üretimini de olumsuz bir şekilde etkileyecektir.

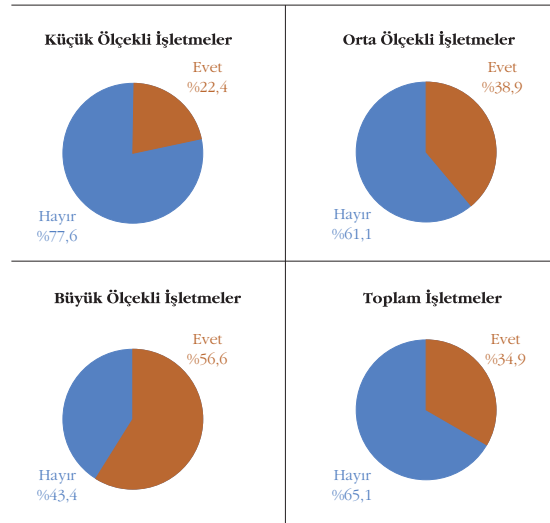
Sabit Sermaye Yatırım Türlerine Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

2013 yılı ilk yarı sonuna ilişkin Ekonomik Durum Tespit Anketi sonuçlarına göre işletmelerin toplamında yılın ilk yarısında yatırım yaptığını bildirenlerin oranı %34,9'dur. Bu oran 2012 yılının ikinci yarısında %38,3 idi. Bahsi geçen dönemde 3,4 puanlık bir düşüş söz konusudur. Bu bulguyu yılın ilk çeyreğindeki sabit sermaye yatırım harcamalarındaki olumsuz gelişme de teyit etmektedir. Söz konusu gelişmenin temel nedeni iç tasarruf oranının çok küçük boyutlara gerilemesidir. Tasarruf oranının artırılabilmesi için ekonomide büyüme hızının yukarı çekilmesi ve kamu ve özel sektörün daha yüksek boyutta tasarruf sağlaması gerekmektedir.

Anket sonuçlarına göre, küçük ölçekli işletmeler içerisinde 2013'ün ilk yarısında yatırım yaptığını bildirenlerin oranı %22,4'tür. Bu oran 2012 yılı ikinci yarı sonunda %24,1 olarak gerçekleşmişti. Orta ölçekli işletmelerde 2012 yılının ikinci yarısında yatırım yaptığını belirtenlerin oranı %44,7 iken 2013 ilk yarı sonunda bu oran %38,9'a gerilemiştir. Büyük ölçekli işletmeler arasında ise yatırım yaptığını belirtenlerin oranı aynı dönemde %62,7'den %56,6'ya düşmüştür. Görüldüğü gibi 2013 yılının ilk yarısında yatırım yaptığını bildiren işletmelerin oranı tüm

Sabit Sermaye Yatırımı Yapan İşletmelerin Oranı (%)

Sabit Sermaye Yatırım Türlerine Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Modernizasyon yatırımı yaptık	63,1	64,2	71,2	66,2
Yeni yatırıma girdik	32,3	46,9	30,1	37,0
Diğer	16,9	13,6	17,8	16,0
Şirket satın aldık	0,0	3,7	8,2	4,1
Yurt dışında yatırım yaptık	0,0	1,2	5,5	2,3

ölçeklerde 2012'nin ikinci yarısına göre azalmıştır. Bu olumsuz tablo 2013'te üretimi de oldukça olumsuz yönde etkileyecektir.

Yatırım yaptığını rapor eden işletmeler içerisinde modernizasyon yatırımı yaptığını belirtenlerin oranının 2012 yılının ikinci yarısında %65,4 iken 2013 yılının ilk yarısında 0,8 puanlık artışla %66,2'ye yükseldiği görülmektedir. Ölçekler itibarıyla baktığımızda küçük ölçekli işletmelerde modernizasyon yatırım yaptık diyenlerin oranı 2012 yılı ikinci yarısında %73 iken 2013 yılı ilk yarısında %63,1'e gerilemiştir. Aynı dönemde yatırım yaptığını belirten işletmeler içerisinde modernizasyon yatırımı yapanların oranı orta ölçekli işletmelerde %53,6'dan %64,2'ye yükselirken, büyük ölçekli işletmelerde ise %73,4'ten %71,2'ye düşmüştür. Yeni yatırım yaptığını belirtenlerin oranı tüm işletmelerde 2012 yılı ikinci yarısında %38,4 iken 2013 yılı ilk yarı sonunda 1,4 puanlık azalışla %37'ye gerilemiştir. Ölçekler itibarıyla incelendiğinde, yeni yatırıma girdiğini belirten işletmelerin oranı, küçük ölçekli işletmelerde 2012'nin ikinci yarısında %28,6 iken 2013'ün ilk yarısında %32,3'e yükselmiş durumdadır. Bu oran aynı dönemde orta ölçeklilerde %42,9'dan %46,9'a yükselirken büyük ölçeklilerde ise %42,2'den %30,1'e gerilemiştir.

Diğer yatırımlarda ise toplam işletmelerde 2012'nin ikinci yarısında %14,2 olan oran, 2013 yılı ilk yarısının sonu itibarıyla %16'ya yükselmiştir. Ölçekler itibarıyla bakıldığında bu oranın 2013 ilk yarı sonunda küçük ölçekli işletmelerde %16,9, orta ölçeklilerde %13,6, büyük ölçeklilerde ise %17,8 olduğu görülmektedir. 2012 yılı sonunda bu oranlar sırasıyla %15,9, %15,5 ve %10,9 olarak gerçekleşmiştir. Araştırmada şirket satın aldığı belirten işletmelerin oranı 2013 yılı ilk yarı sonunda toplam işletmelerde oranı %4,1'dir. Bu oran 2012 yılı son yarısında %3,3 idi.

Yurt dışında yatırım yaptıklarını rapor edenlerin oranı ise tüm işletmelerde 2012 yılının ikinci yarısında %5,7 iken 2013 yılı ilk yarı sonunda tüm işletmelerde %2,3'e düşmüştür. Yine ölçekler itibarıyla incelendiğinde 2013 yılı ilk yarı sonucunda dışarıda yatırım yaptığını belirtenlerin oranı küçük ölçeklilerde %0, orta ölçeklilerde %1,2 ve büyük ölçeklilerde %5,5'tir. 2012 yılı son çeyrekte bu oranlar küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerde sırasıyla %4,8, %3,6 ve %9,4 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı ilk yarı sonunda sabit sermaye yatırımı yaptığını belirten işletmeler içerisinde en yüksek oran %48,1'lik oranla Kimya, Petrol Ürünleri, Lastik ve Plastik sanayii olmuştur. İkinci sırada %43,2 ile Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayi gelmektedir. Üçüncü sırada ise %42,4'lük oranla Ana Metal Sanayii yer almaktadır. En düşük oranda yatırım yaptığını bildiren işletmeler içerisinde ilk sırada %15,0'lık oranla Deri ve Ayakkabı sektörü, ikinci sırada %16,7 ile Giyim Sanayii ve %30,8 ile üçüncü sırada Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayii bulunmaktadır.

2.13.2. Yatırım Yapmayı Planlayanlar

2013 yılında GSYİH'nin %4 oranında büyümesi öngörülmüş ve büyümenin tamamen iç talepten kaynaklanması hedef alınmıştır. 2012 yılındakine benzer biçimde 2013'te de net mal ve hizmet ihracatının GSYİH büyümesine katkısı beklenmemektedir. 2013 yılında özel kesim cari tüketim harcamalarının sabit fiyatlarla %3,1, kamu cari tüketim harcamalarının %3,6 oranında artması öngörülmektedir. Bunun yanında özel kesim sabit sermaye yatırım harcamalarında 2013'de %7,1 ve kamu tüketim harcamalarında da %5,4 oranında büyüme hedef alınmıştır. Buna karşılık, yılın ilk çeyreğinde sabit fiyatlarla hane halkı tüketim harcamaları %3,0 ve kamu tüketim harcamaları da %7,2 oranında büyüme göstermiştir. Sabit sermaye yatırım harcamaları 2013 yılı ilk üç ayında toplamda %0,2'lik büyüme gösterirken, kamu sabit sermaye yatırım harcamaları %81,9 artmış, özel sektör yatırım harcamaları ise %9,1 oranında küçülmüştür. Bu gelişme 2013 yılı ilk yarı sonuna ilişkin Durum Tespit Anketi sonuçlarında da sabit sermaye yatırımları yönünden teyit edilmiş bulunmaktadır. 2013 yılı ilk yarı sonunda 2013 yılı ikinci yarıda yatırım yapmayı planlayan işletmelerin beklentileri şu şekildedir:

2012'nin ikinci yarısında 2013 yılı ilk yarısı için yatırım planladığını belirten firmaların oranı %41,6 iken, 2013'ün ilk yarısının sonu itibarıyla yılın ikinci yarısında yatırım planlayan firmaların oranı %38,3'e gerilemiştir. İki dönem arasında yurt içi yatırım eğiliminde olumsuz bir gelişme söz konusudur. Diğer yandan, bu yılın ilk yarısı için yatırım planladığını belirten firmaların oranı geçtiğimiz yılın ikinci yarısında %41,6 olmasına rağmen, yatırım yapan firmaların oranı ise bu beklentinin 6,7 puan altında kalmış ve %34,9 olarak gerçekleşmiştir.

2013 yılı ekonomik programında özel sektör yatırım harcamaları için %7,1'lük büyüme öngörülmüşken, 2013 ilk çeyrek milli gelir tahmininde özel sektör yatırımları %9,1 oranında gerilemiştir. Durum Tespit Anketi sonuçları, 2013 ikinci yarı için özel sanayi sektörü yatırımları açısından ümit vermemektedir. Bu nedenle 2013 için öngörülen %4'lük büyümeye ulaşabilmek için hane halkı tüketiminin bir miktar daha canlanması, devlet tüketim ve yatırım harcamalarının artırılması için önlem alınması gerekmektedir.

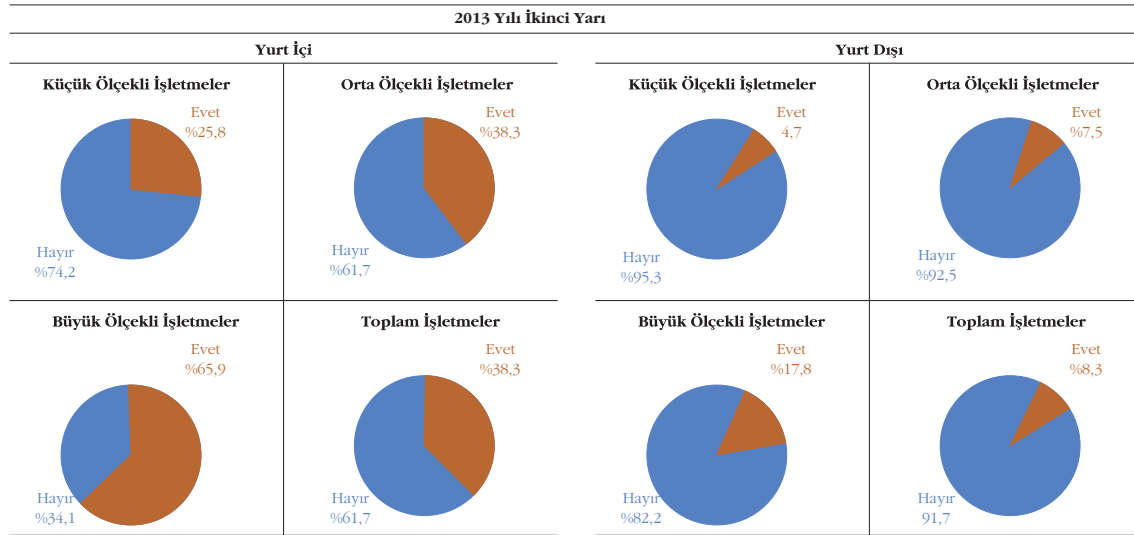
Elde edilen bulgular ölçeklere göre değerlendirildiğinde, küçük ölçekli işletmelerin %25,8'inin 2013 yılı ikinci yarısında yurt içinde yatırım yapmayı planladığı görülmektedir. Bir önceki dönem ankette bu oran 2013 yılının ilk yarısı için %28,8 olarak gerçekleşmiştir. Orta ölçekli işletmeler arasında yatırım planlayanların oranı 2013'ün ilk yarısı için %46 iken yılın ikinci yarısı için %38,3'e

gerilemiştir. Büyük ölçekli işletmelerde ise bu oran aynı dönemde %65,4'ten %65,9'a yükselmiştir. Görüldüğü gibi özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde yılın ikinci yarısında yatırım yapma beklentileri ilk yarıya göre gerilemiş bulunmaktadır. Bu gelişme 2013 yılında GSYİH'nin %4,0 oranında büyüme beklentisini zora sokmaktadır. Yurtdışında yatırım yapmayı planlayanların toplam işletmelere oranı ise 2013 ikinci yarı için %8,3'tür. Bu oran 2013 yılı ilk yarı için %9,4 seviyesindeki beklentiye karşılık %2,3 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü gibi yurtdışı yatırımlarında da olumsuz bir seyir söz konusudur.

2013 yılı ilk yarı sonu itibariyle, yılın ikinci yarısı için yurt içinde yatırım planladığını bildirenler

içerisinde en yüksek oranla ilk sırayı alan sektör %52,2'lik oranla Gıda, İçki ve Tütün sektörüdür. İkinci sırada %50 ile Taşıt Araçları Sanayi ve üçüncü sırada da %48,5 ile Elektrikli Makine sanayi yer almıştır. 2013 yılının ikinci yarısında yurtdışında yatırım planladığını belirtenlerin oranlarına bakıldığında ilk sırayı %18,9 oran ile Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayi almıştır. İkinci sırada %14,3'lük oranla Gıda, İçki ve Tütün Sanayi gelirken, üçüncü sırada ise %12,5'lik oranla Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi bulunmaktadır. Deri ve Ayakkabı sektörü 2013'ün ilk yarısında olduğu gibi, ikinci altı aylık dönemde de yurt dışında yatırım yapmayı planlamayan tek sektördür.

Yatırım Yapmayı Planlayan İşletmeler Oranı (%)

Yatırım Yapmayı Planlayan İşletmeler Oranı (%)

2013 Yılı İkinci Yarı

Sektörler	Yurt İçi							
	Küçük Ölçekli İşletmeler		Orta Ölçekli İşletmeler		Büyük Ölçekli İşletmeler		Toplam İşletmeler	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Gıda, İçki, Tütün San.	0,0	100,0	55,6	44,4	77,8	22,2	52,2	47,8
Tekstil Sanayi	20,0	80,0	15,4	84,6	33,3	66,7	23,3	76,7
Giyim Sanayi	14,5	85,5	20,0	80,0	46,2	53,8	20,0	80,0
Deri ve Ayakkabı San.	25,0	75,0	14,3	85,7	50,0	50,0	26,3	73,7
Orman Ür. ve Mobilya San.	15,4	84,6	27,3	72,7	100,0	0,0	29,6	70,4
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	42,9	57,1	31,3	68,8	57,1	42,9	40,9	59,1
Kimya Sanayi	21,6	78,4	57,1	42,9	84,2	15,8	46,8	53,2
Taş ve Toprağa Dayalı San.	20,0	80,0	20,0	80,0	91,7	8,3	43,2	56,8
Ana Metal Sanayi	38,5	61,5	36,4	63,6	54,5	45,5	42,9	57,1
Metal Eşya Sanayi	41,2	58,8	57,9	42,1	66,7	33,3	48,2	51,8
Makine San.	27,3	72,7	40,9	59,1	75,0	25,0	35,6	64,4
Elektrikli Makine San.	33,3	66,7	44,8	55,2	80,0	20,0	48,5	51,5
Taşıt Araçları San.	25,0	75,0	75,0	25,0	57,1	42,9	50,0	50,0
İmalat Sanayi	25,8	74,2	38,3	61,7	65,9	34,1	38,3	61,7

Yatırım Yapmayı Planlayan İşletmeler Oranı (%)

2013 Yılı İkinci Yarı								
Yurt Dışı								
Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler		Orta Ölçekli İşletmeler		Büyük Ölçekli İşletmeler		Toplam İşletmeler	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Gıda, İçki, Tütün San.	16,7	83,3	0,0	100,0	22,2	77,8	14,3	85,7
Tekstil Sanayi	0,0	100,0	11,1	88,9	0,0	100,0	2,8	97,2
Giyim Sanayi	3,8	96,2	4,3	95,7	20,0	80,0	5,8	94,2
Deri ve Ayakabı San.	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Orman Ür. ve Mobilya San.	0,0	100,0	10,0	90,0	50,0	50,0	9,1	90,9
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	23,5	76,5	7,1	92,9	33,3	66,7	18,9	81,1
Kimya Sanayi	2,9	97,1	12,5	87,5	33,3	66,7	12,3	87,7
Taş ve Toprağa Dayalı San.	0,0	100,0	0,0	100,0	33,3	66,7	12,5	87,5
Ana Metal Sanayi	0,0	100,0	11,1	88,9	12,5	87,5	8,0	92,0
Metal Eşya Sanayi	4,0	96,0	16,7	83,3	0,0	100,0	7,7	92,3
Makine San.	3,8	96,2	11,8	88,2	25,0	75,0	8,5	91,5
Elektrikli Makine San.	0,0	100,0	4,8	95,2	0,0	100,0	2,1	97,9
Taşıt Araçları San.	10,0	90,0	0,0	100,0	10,0	90,0	7,7	92,3
İmalat Sanayi	4,7	95,3	7,5	92,5	17,8	82,2	8,3	91,7

2.14. İşletmelerin Stokları

Harcama bazında yayınlanan GSYİH sonuçlarına göre, stok değişiminin cari fiyatlarla GSYİH içindeki payı 2011 yılında %1,7 iken, 2012 yılında bu pay %0 olarak gerçekleşmiştir. Stok değişimi 2012 yılında GSYİH'de cari fiyatlarla -357,4 milyon TL olmuştur. Başka bir deyişle 2012, stokların yendiği bir yıl olmuştur. 2013 yılı ilk çeyrek GSYİH'sında da cari fiyatlarla 8,4 milyar TL negatif stok değişimi söz konusudur. Bu dönemde stok değişiminin GSYİH içerisindeki payı -%2,3'tür. Bu gelişme 2013 ilk çeyrek üretiminin tüketimi karşılamaması sonucu, mevcut stoklardan da tüketilmiş olmasından kaynaklanmıştır.

2013 yılının ilk yarısına ilişkin Ekonomik Durum Tespit Anketi'ne göre toplam işletmelerde stokların değer olarak arttığını bildirenlerin oranı %39,2, aynı kaldığını belirtenlerin oranı %37,8, azaldığını bildirenlerin oranı ise %22,9'dur. İkinci tabloda da stoklarda değer olarak artış bildirenlerin stoklarında

ortalama artış oranı %22,3 iken, azalış bildiren işletmelerde ise değer olarak stokların azalma oranı ortalama %20,3'tür.

2013 yılı ilk yarısında stokların miktar olarak arttığını bildirenlerin oranı %40, aynı kaldığını bildirenlerin oranı %39,3, azalma bildirenlerin oranı ise %20,7'dir. 2013 yılı ilk yarı sonunda stoklarında miktar olarak artış bildiren işletmelerde ortalama stok artış oranı %22,2 iken, stoklarında azalış bildirenlerde ortalama azalma oranı %21,9'dur. Görüldüğü gibi işletmelerin stoklarında miktar olarak artış oranı ile azalma oranı birbirine çok yakın gerçekleşmiştir. Bu gelişmede 2013 yılı ilk yarı sonunda ankete katılan işletmelerde miktar olarak stok değişiminin yaşanmadığını göstermektedir. Bu durum, 2013 yılının ikinci çeyreğinde stok değişiminin GSYİH tahminlerinde ilk çeyrekteki negatif durumdan artıya geçeceğine işaret etmektedir. Yine anket sonuçları 2013 yılının ilk yarısında üretimin stoklarda ne artışa, ne de azalışa neden olduğunu göstermektedir.

İşletmelerin Stoklarındaki Gelişmeler (Miktar Olarak) (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	50,0	33,3	16,7	71,4	0,0	28,6	60,0	10,0	30,0	60,9	13,0	26,1
Tekstil Sanayi	42,9	28,6	28,6	46,2	30,8	23,1	13,3	33,3	53,3	33,3	31,0	35,7
Giyim Sanayi	32,8	39,7	27,6	24,0	44,0	32,0	42,9	35,7	21,4	32,0	40,2	27,8
Deri ve Ayakabı San.	28,6	42,9	28,6	57,1	42,9	0,0	75,0	0,0	25,0	50,0	33,3	16,7
Orman Ür. ve Mobilya San.	41,7	58,3	0,0	66,7	25,0	8,3	100,0	0,0	0,0	59,3	37,0	3,7
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	19,0	66,7	14,3	26,7	66,7	6,7	83,3	16,7	0,0	31,0	59,5	9,5
Kimya Sanayi	37,1	45,7	17,1	50,0	36,4	13,6	66,7	11,1	22,2	48,0	34,7	17,3
Taş ve Toprağa Dayalı San.	40,0	50,0	10,0	31,3	50,0	18,8	25,0	16,7	58,3	31,6	39,5	28,9
Ana Metal Sanayi	45,5	27,3	27,3	18,2	81,8	0,0	27,3	27,3	45,5	30,3	45,5	24,2
Metal Eşya Sanayi	32,4	43,2	24,3	38,9	44,4	16,7	66,7	0,0	33,3	36,2	41,4	22,4
Makine San.	29,0	48,4	22,6	45,0	45,0	10,0	66,7	33,3	0,0	37,0	46,3	16,7
Elektrikli Makine San.	31,8	59,1	9,1	55,2	24,1	20,7	73,3	20,0	6,7	51,5	34,8	13,6
Taşıt Araçları San.	36,4	36,4	27,3	44,4	44,4	11,1	33,3	50,0	16,7	37,5	43,8	18,8
İmalat Sanayi	33,8	45,5	20,7	42,6	41,2	16,2	49,2	23,0	27,8	40,0	39,3	20,7

İşletmelerin Stoklarındaki Artış/Azalış Oranları (Miktar Olarak) (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler		Orta Ölçekli İşletmeler		Büyük Ölçekli İşletmeler		Toplam İşletmeler	
	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	33,3	25,0	12,2	5,0	15,2	31,7	18,0	21,7
Tekstil Sanayi	7,8	12,5	25,0	30,0	18,0	17,8	16,6	18,8
Giyim Sanayi	21,8	33,2	28,1	27,8	25,8	25,7	23,8	30,7
Deri ve Ayakabı San.	12,5	15,0	12,5	-	7,3	25,0	10,8	18,3
Orman Ür. ve Mobilya San.	16,4	-	16,8	10,0	42,7	-	21,5	10,0
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	7,5	31,0	17,5	0,0	4,5	-	9,4	23,3
Kimya Sanayi	37,5	8,0	34,2	22,0	21,4	2,8	31,1	9,6
Taş ve Toprağa Dayalı San.	8,9	0,0	23,0	23,3	34,0	36,0	21,1	29,3
Ana Metal Sanayi	11,8	40,7	21,5	-	16,3	23,6	15,1	30,0
Metal Eşya Sanayi	10,2	22,4	33,6	18,3	2,5	20,0	17,2	21,3
Makine San.	29,8	11,1	9,2	8,0	62,5	-	23,8	10,4
Elektrikli Makine San.	22,1	15,0	24,9	32,5	37,3	3,0	28,3	25,3
Taşıt Araçları San.	8,8	6,7	22,5	0,0	32,5	14,5	21,3	8,2
İmalat Sanayi	20,0	21,6	22,7	22,2	24,7	22,1	22,2	21,9

İşletmelerin Stoklarındaki Gelişmeler (Değer Olarak) (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler			Orta Ölçekli İşletmeler			Büyük Ölçekli İşletmeler			Toplam İşletmeler		
	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı	Arttı	Aynı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	40,0	40,0	20,0	33,3	16,7	50,0	60,0	10,0	30,0	47,6	19,0	33,3
Tekstil Sanayi	28,6	28,6	42,9	50,0	25,0	25,0	13,3	33,3	53,3	29,3	29,3	41,5
Giyim Sanayi	30,4	39,3	30,4	20,0	44,0	36,0	40,0	40,0	20,0	29,2	40,6	30,2
Deri ve Ayakabı San.	33,3	33,3	33,3	57,1	42,9	0,0	75,0	0,0	25,0	52,9	29,4	17,6
Orman Ür. ve Mobilya San.	41,7	58,3	0,0	41,7	41,7	16,7	100,0	0,0	0,0	48,1	44,4	7,4
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	33,3	47,6	19,0	40,0	53,3	6,7	83,3	16,7	0,0	42,9	45,2	11,9
Kimya Sanayi	38,9	41,7	19,4	52,4	38,1	9,5	66,7	5,6	27,8	49,3	32,0	18,7
Taş ve Toprağa Dayalı San.	60,0	20,0	20,0	25,0	56,3	18,8	33,3	16,7	50,0	36,8	34,2	28,9
Ana Metal Sanayi	41,7	25,0	33,3	27,3	63,6	9,1	27,3	27,3	45,5	32,4	38,2	29,4
Metal Eşya Sanayi	24,2	48,5	27,3	35,3	47,1	17,6	66,7	0,0	33,3	30,2	45,3	24,5
Makine San.	25,0	57,1	17,9	45,0	45,0	10,0	75,0	25,0	0,0	36,5	50,0	13,5
Elektrikli Makine San.	30,0	50,0	20,0	56,0	20,0	24,0	69,2	23,1	7,7	50,0	31,0	19,0
Taşıt Araçları San.	40,0	30,0	30,0	25,0	62,5	12,5	58,3	33,3	8,3	43,3	40,0	16,7
İmalat Sanayi	33,1	42,6	24,3	39,5	42,1	18,5	51,6	21,4	27,0	39,2	37,8	22,9

İşletmelerin Stoklarındaki Artış/Azalış Oranları (Değer Olarak) (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler		Orta Ölçekli İşletmeler		Büyük Ölçekli İşletmeler		Toplam İşletmeler	
	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı
Gıda, İçki, Tütün San.	35,0	23,0	11,7	5,8	12,8	3,0	17,0	7,1
Tekstil Sanayi	14,5	20,9	19,8	13,3	23,0	16,4	18,6	17,4
Giyim Sanayi	16,2	30,4	20,1	26,2	33,7	30,0	20,7	29,0
Deri ve Ayakabı San.	16,0	16,0	13,8	-	6,0	28,7	11,7	20,2
Orman Ür. ve Mobilya San.	16,8	-	9,8	33,0	39,7	-	19,4	33,0
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	3,7	23,5	13,0	0,0	6,3	-	7,5	18,8
Kimya Sanayi	44,6	23,9	39,5	30,5	20,1	3,2	35,1	17,4
Taş ve Toprağa Dayalı San.	13,7	7,0	26,5	23,7	19,3	30,5	18,9	24,4
Ana Metal Sanayi	8,6	34,5	13,2	25,0	21,7	13,2	13,4	22,9
Metal Eşya Sanayi	16,6	19,1	55,0	18,0	5,0	20,0	29,6	18,9
Makine San.	21,4	15,8	8,3	13,0	43,8	-	18,8	15,0
Elektrikli Makine San.	27,2	7,5	29,1	25,7	30,8	13,7	29,3	18,0
Taşıt Araçları San.	5,8	6,7	20,5	0,0	25,9	5,0	18,9	5,0
İmalat Sanayi	20,3	22,0	24,1	20,8	22,7	16,5	22,3	20,3

2.15. İyileşme ve Gelişme Sağlanan Alanlar

Günümüz rekabetçi ekonomik konjonktürü, işletmelerin değişen koşullara en kısa zamanda ayak uydurmasını, etkin, verimli ve güçlü finansal yapıya sahip olmalarını gerektirmektedir. Günümüzde firmalar düşük maliyet, ürün kalitesi, esneklik, verimlilik, üretim hızı ve çevre sorunları gibi bir takım yeni kavramlarla da baş etmek zorundadırlar. Ürün kalitesini yükseltmeyen ve maliyetlerini düşüremeyen işletmeler zor duruma düşmekte veya varlığını devam ettirememektedirler.

2008'de başlayan küresel kriz ile birlikte işletmeler özellikle iç ve dış talepte büyük sıkıntılar yaşamışlar, ayakta kalabilmek ve rekabetçi yapılarını koruyabilmek adına birçok alanda gelişme sağlamaya çalışmışlardır. Bu gelişmeleri takip edebilmek adına Ekonomik Durum Tespit Anket çalışmamızda sanayi sektöründe gözlenen iyileşme ve gelişmeler irdelenmiştir.

Son dönemlerde olduğu gibi ürün kalitesine yoğunlaşarak bu noktada gelişim sağladığını belirten işletmelerin oranı %51,4 ile en çok gelişme sağlanan alan olmuştur. Ürün kalitesine yoğunlaşarak bu noktada gelişim sağladığını belirten işletmelerin oranı 2012 yılı ikinci yarısına göre 2,8 puan artış göstererek iyileşme ve gelişme sağlanan alanlar arasında ilk sıradaki yerini korumuştur. İşletmeler için kriz dönemlerinde mali disiplin önem kazanırken, krizden sonraki ılımlı ortamlarda satış ve büyümeyi destekleyecek ürün konsantrasyonu ön plana çıkmaktadır.

Verimlilik ve kalite gibi kavramların tüm firmaların gündeminde olması kaçınılmazdır. Çünkü düşük fiyat ve yüksek kalite işletmelerin rekabet gücünü belirleyen en önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ürün kalitesinin, maliyetleri düşürerek yükseltilmesi, aynı ürünü aynı ekipman ve insanla daha düşük maliyetle üretebilmek için firmaların yeni bir örgütlenmeye girmesi gerekmektedir.

İyileşme ve Gelişme Sağlanan Alanlar (%)

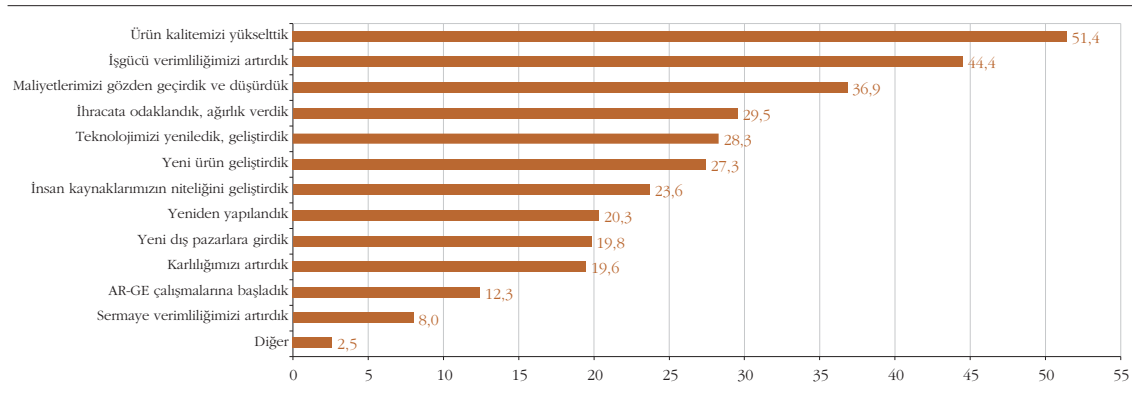
	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Ürün kalitemizi yükselttik	52,1	50,7	51,2	51,4
İşgücü verimliliğimizi artırdık	44,9	43,8	44,1	44,4
Maliyetlerimizi gözden geçirdik ve düşürdük	37,1	35,5	38,6	36,9
İhracata odaklandık, ağırlık verdik	29,2	30,0	29,1	29,5
Teknolojimizi yeniledik, geliştirdik	21,7	34,0	33,1	28,3
Yeni ürün geliştirdik	25,8	26,1	32,3	27,3
İnsan kaynaklarımızın niteliğini geliştirdik	19,1	23,2	33,9	23,6
Yeniden yapılandık	17,6	21,2	24,4	20,3
Yeni dış pazarlara girdik	13,9	21,7	29,1	19,8
Karlılığımızı artırdık	17,6	16,7	28,3	19,6
AR-GE çalışmalarına başladık	14,2	18,2	22,0	17,3
Sermaye verimliliğimizi artırdık	6,0	8,4	11,8	8,0
Diğer	2,2	3,9	0,8	2,5

İşletmeler ürün kalitesini yükseltmenin ve maliyetlerini düşürmenin yanı sıra, işgücü verimliliğini artırma, yeni ürün geliştirme ve teknoloji yenileme çabalarına da ağırlık vermektedirler. 2013 yılı ilk yarısında, toplam işletmelerin %44,4'ü işgücü verimliliklerini artırdıklarını, %28,3'ü teknolojilerini yenilediklerini ve geliştirdiklerini, %27,3'ü ise yeni ürün geliştirdiklerini belirtmişlerdir.

Maliyetlerini gözden geçirip düşürebilen işletmelerin oranı %36,9 düzeyindedir ve en önemli üçüncü gelişim alanıdır. Bugün imalatta bütün dünyanın kabusu haline gelmiş olan Çin firmaları ile maliyet rekabeti içinde olabilmek için maliyetlerin azaltılması bir var oluş sorunu haline gelmiştir.

Tüketici tercihlerinin sürekli değiştiği bir ortam, gelişen teknoloji ve yoğun rekabet koşulları altında yeni ürün üretememek işletme açısından son derece riskli bir tutumdur. İşletmelerin yaşamlarını sürdürüp, hedefledikleri kar oranlarını gerçekleştirebilmeleri ancak pazara yeni ürünler sürerek veya ürünlerinde değişiklik yaparak mümkün olabilmektedir. Ancak bunun masraflı ve riskli bir iş olduğu unutulmamalıdır; çünkü bir ürünün başarısızlığı işletmeyi hem büyük bir mali yükün altına sokmakta, hem de ticari saygınlığını zedelemektedir.

İyileşme ve Gelişme Sağlanan Alanlar (%)

İhracata odaklanıp, ihracata ağırlık veren işletmelerin oranı %29,5 olurken, yeni dış pazarlara girdiğini belirten işletmelerin oranı ise %19,8'dir.

Geçen döneme (%20,6) kıyasla karlılığında olumlu gelişmeler yaşayan işletmelerin oranı azalmış ve %19,6'ya gerilemiştir.

Çalışmaya katılan işletmelerin %23,6'sı insan kaynağını geliştirdiğini, %20,3'ü kurumsal yapılarını değiştirdiklerini ifade etmiştir.

Ar-Ge çalışmalarına başladıklarını ifade eden firmaların oranı %17,3 olurken, sermaye verimliliğini arttırabilen işletmelerin oranı %8 düzeyindedir.

Özet olarak, ürün kalitesinin yükseltilmesi işletmelerin en çok gelişme sağladıkları alan olmuştur. İşgücü verimliliğinin artırılması ve maliyetlerin azaltılması ise en çok gelişme sağlanan ikinci ve üçüncü alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.16. Ağırlık Verilmesi Düşünülen Alanlar

Çalışmamızın bu bölümü anketimize katılan işletmelerin 2013 yılına yönelik ağırlık vermeyi planladıkları alanların tespit ve incelenmesine ayrılmıştır. Bu konuyla ilgili elde edilen sonuçlar işletmelerin pazar paylarını ve rekabet güçlerini arttırmaya yönelik planladıkları adımların belirlenmesini sağlamaktadır.

Ağırlık Verilmesi Düşünülen Alanlar (%)

Ağırlık Verilmesi Düşünülen Alanlar (%)

	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Verimliliği artırma	62,4	70,9	75,2	68,0
Ürün kalitesini geliştirme	54,8	47,2	48,8	50,9
Ürün geliştirme	54,0	45,2	51,2	50,4
Pazarlama işlevlerinde etkinliği artırma	48,3	50,8	45,7	48,6
Teknoloji yenileme	26,2	34,7	35,7	31,1
İnsan kaynaklarını geliştirme	20,2	24,6	32,6	24,4
AR-GE çalışmalarına yönelme	20,2	25,1	27,1	23,4
Yenilikçilik (İnovasyon)	18,6	19,6	29,5	21,3
Ölçek büyüme	11,4	20,1	21,7	16,6
Bilişim teknolojisi	8,7	9,0	17,1	10,7
Stratejik İşbirliği	4,2	4,5	5,4	4,6
Yabancılarla ortaklık kurma	3,0	4,0	4,7	3,7
Şirket evliliği birleşmeler	4,2	1,5	4,7	3,4
Diğer	1,9	1,0	5,4	2,4

Çalışmanın son dört yıllık sonuçlarına paralel olarak verimliliğin artırılması ankete katılan işletmelerin en çok ağırlık vermeyi planladıkları alan olarak ilk sıradaki yerini muhafaza etmektedir. Çalışmamızda ilgili soruya yanıt veren işletmelerin %68 gibi oldukça yüksek bir kısmı 2013 yılı için verimlilik artırıcı adımlar atacağını ya da yatırımlar yapacaklarını belirtmişlerdir. Yoğun rekabet ortamı içinde daralan kar marjları işletmeleri yakın geçmişte olduğu gibi bu yılda verimlilik konusuna ağırlık vermeye zorlamaktadır.

İşletmelerce ikinci en önemli ağırlık verilmesi planlanan alan ürün kalitesini geliştirme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir önceki dönemde %47'lik cevaplanma oranı ile dördüncü sırada bulunan ürün kalitesi gelişimi bu dönemde ilgili soruya verilen cevaplarının %50,9'unda işaretlenmiştir. Ürün geliştirme seçeneği %50,4'lük oranla işletmelerce ağırlık verilmesi gereken alanlar arasında üçüncü olmuştur. Ürün farklılığının müşteri tabanının genişletilmesinde azımsanmaz bir öneme sahip olması, değişen tüketim eğilimleri, ürünün içeriği, özelliği ve sunumunun en az fiyatı kadar önemli hale gelmesine neden olmuş ve firmaları ürünleri üzerinde değişimci ve geliştirici çalışmalar yapmaya yönlendirmiştir.

%48,6 ile en fazla ağırlık verilmesi planlanan dördüncü alan ise pazarlama işlevlerinde etkinliğinin artırılması olmuştur. Öne çıkan bulgulardan hareketle ankete katılan ortalama her işletmeden en az birinin verimlilik, ürün kalitesi ve ürün gelişimi ile pazarlama faaliyetlerine önem verecekleri anlaşılmaktadır.

İşletmelerin faaliyetlerini daha etkin bir şekilde icra edebilmeleri teknolojiye erişim ve kullanımdan geçmektedir. Bu bağlamda çalışmaya katılan her üç işletmeden biri teknoloji yenileme alanında yatırım yapmayı düşünmektedir. Teknoloji

yenilemeyi, %24,4 ile insan kaynakları geliştirme alanı ve % 23,4 ile AR-GE çalışmalarına yönelme takip etmektedir. Diğer taraftan yenilikçi adımlar ve işletme ölçeğini büyütme gibi alanlar sırayla %21,3 ve %16,6 değerlerini almışlardır.

İşletmelerce nispi olarak daha az ağırlık verileceği belirtilen alanlar geçmiş dönemlerdeki sonuçlara yakın olarak bilişim teknolojisi, stratejik işbirliği, yabancı ortaklıklar ile şirket evlilikleri olmuştur. İşletmelerin özellikle var olan sermaye yapılarını değiştirmesi muhtemel alanlara oldukça mesafeli durmaları dikkat çeken bir noktadır.

Ölçek bazlı irdelendiğinde ise küçük ölçekli işletmelerin ağırlık vermeyi düşündükleri alanlar toplam işletmeler ile farklı oranlarda ancak aynı önem sırasıyla sıralanmaktadır. Tüm ölçeklerde verimliliğin artırılması ilk sırayı alırken işletme ölçeği büyüdükçe oranın arttığı dikkat çekmektedir. Genel sıralamada ikinci sırada yer alan ürün kalitesi geliştirme orta ve büyük ölçekli işletmelerce üçüncü sırada gelmektedir. Pazarlama faaliyetlerinin etkinliği orta ölçekli işletmelerce ağırlık verilmesi gereken en önemli ikinci alan olurken ürün geliştirme büyük ölçekli işletmelerin tercihleri doğrultusunda ikinci sırada yer almıştır.

2.17. Bazı Ekonomik Göstergeler Konusundaki Tahminler

2.17.1. GSYİH Büyüme Oranı

2000'li yıllarda uluslararası boyutta yaşanan krizler tüm ülkelerde önemli sorunlara yol açarken, Türkiye 2007 ile 2012 yılları arasında, sabit fiyatlarla (1998 temel fiyatlarına göre, alıcı fiyatlarıyla) GSYİH'sını yaklaşık 101,3 milyar TL'den %16,29 artışla 117,8 milyar TL'ye çıkarmıştır. 2009 yılında yaşanan %4,8 düzeyindeki küçülmeye karşın söz konusu dönem içinde GSYİH'da yıllık ortalama büyüme hızı %3,07 olmuştur. Büyümede 2011 yılı ikinci yarısında başlayan yavaşlama eğilimi 2012 yılında sürmüştü ve yıllık GSYİH büyüme oranı %2,2 düzeyinde kalmıştır.

Son krizle birlikte AB'nin sorunlu ülkelerinde uygulamaya konan sıkı ekonomik istikrar paketleri bu ülkelerde sosyal barışı olumsuz yönde etkilemiştir. Krizin etkileri azalsa da 2012 yılında da sürmüştür. 2013 yılı ilk yarısında ise ABD Merkez Bankasının (FED) para politikalarındaki değişim eğilimine bağlı olarak faiz ve döviz kurlarında dalgalanmalar yaşanmıştır. Bu değişimin aynı zamanda Türkiye gibi gelişen, yükselen pazarlara olan uluslararası sermaye akımını olumsuz yönde etkileme olasılığı ise, uluslararası finans piyasalarını ve söz konusu ülkeleri tedirgin eden diğer bir faktör olmuştur.

Uluslararası pazarlarda talepte yaşanan yavaşlama ve yükselen ekonomilerde yavaşlayan GSYİH büyüme hızları nedeniyle IMF Küresel büyüme tahminini 2013 yılı için 0,2 puan azaltarak %3,1'e düşürmüştür.

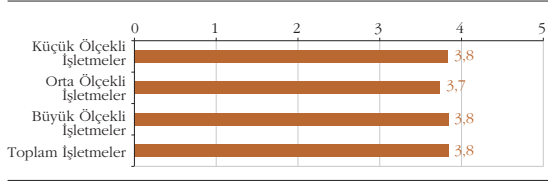
2012 ve 2013 ilk yansında dünyada ekonomik açıdan yaşanan gelişmeler yanında Türkiye'nin önemli ihrac pazarları arasında yer alan komşu ülkelerde çıkan savaş ve sosyal karmaşa dış satışları ve bağlı olarak ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. 2011 yılında GSYİH büyüme oranında başlayan yavaşlama 2012 yılında hızlı bir biçimde devam etmiştir. 2012 ilk çeyrekte GSYİH büyüme oranı %3,3 olurken bu oran ikinci çeyrekte %2,9'a düşmüştür. Üçüncü ve dördüncü çeyrekte ise çok düşük düzeylere gerileyerek %1,6 ve %1,4 olmuştur. Yıllık büyüme oranı ise %2,2 düzeyinde kalmıştır. Aynı dönemde imalat sanayi ise sadece %1,9 oranında büyüebilmiştir. 2013 ilk çeyrekte geçmiş yıl aynı döneme göre GSYİH %3 artarken, 2012 son çeyreğe göre oldukça yüksek bir büyüme oranı yakalanmıştır. Ancak aynı dönemde imalat sanayi büyüme oranı GSMH büyüme oranının altında kalmış ve %2,8 olmuştur. Bu bulgu ekonominin lokomotifini olan imalat sanayinin bir darboğazla karşılaşma olasılığını ortaya koymaktadır.

2013 ilk yarı ilk dört ayda imalat sanayi kapasite kullanım oranları, 2012 kapasite kullanım oranları altında kalmıştır. Mayıs ayında %74,8 ile 2012 Mayıs ayının 0,1 puan üzerinde gerçekleşmiş ve Haziran ayında ise 0,7 puan fazla ile %75,3 olmuştur. Bu bulgu yavaşlama eğiliminin sürdüğünü göstermektedir. İmalat sanayi üretim endeksinde ise durum kapasite kullanım oranları oranından farklıdır. Sanayi üretim endeksi 2013 ilk beş ayda 2012 ilk beş ayının üstündedir. 2012 ilk beş ay sanayi üretim endeksi ortalaması 113 düzeyinde olmasına karşın 2013 ilk beş ayda 114 olmuştur. 2013 Ocak ayında 106,1, Şubat da 105,7, Mart ve

2013 Yılı GSYİH Büyüme Oranı Tahmini (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	4,1	3,8	4,1	4,0
Tekstil Sanayi	3,3	3,9	4,2	4,0
Giyim Sanayi	4,2	4,0	3,7	4,1
Deri ve Ayakabı San.	2,8	2,8	3,5	3,0
Orman Ür. ve Mobilya San.	3,1	3,5	4,0	3,4
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	3,6	3,5	3,2	3,5
Kimya Sanayi	3,9	4,0	3,6	3,8
Taş ve Toprağa Dayalı San.	4,1	3,7	3,4	3,6
Ana Metal Sanayi	3,7	2,6	4,1	3,6
Metal Eşya Sanayi	3,3	3,4	1,5	3,3
Makine San.	3,8	3,9	4,6	4,0
Elektrikli Makine San.	4,2	3,8	3,5	3,8
Taşıt Araçları San.	4,2	4,3	4,1	4,2
İmalat Sanayi	3,8	3,7	3,8	3,8

2013 Yılı GSYİH Büyüme Oranı Tahmini (%)

Nisan ayında 117,4 olan ve Mayıs da 123,5 olarak gerçekleşen imalat sanayi üretim endeksine bakıldığında 2013 ilk yarı büyüme oranının 2012 yılı ilk yarı büyüme oranına yakın, bir başka deyişle %3'ler düzeyinde gerçekleşmesi olasıdır. Tüm veriler bir arada değerlendirildiğinde eğilimde önemli bir değişim olmadan 2013 yılı ikinci yarıda da büyüme beklenmektedir.

Çalışmaya katılan işletmeler, 2013 yılı %3'ler düzeyinde gerçekleşmesi beklenen GSYİH büyüme oranına göre daha iyimserdir. İşletmelerin 2013 yılı GSYİH büyüme oranı tahmini %3,8 düzeyindedir. GSYİH büyüme oranı konusunda en yüksek tahmini %3,8 ile küçük ölçekli ve büyük ölçekli işletmeler yapmıştır. Orta ölçekli işletmeler 2013 yılında büyüme oranını %3,7 olarak öngörmüşlerdir.

Tüm sektörler 2013 yılında ekonomide büyüme beklemektedir. En iyimser tahmin %4,2 ile Taşıt Araçları Sanayi ve %4,1 ile Giyim Sanayi tarafından yapılmıştır. En düşük tahmin ise %3,0 ile Deri ve Ayakkabı Sanayine aittir.

2.17.2. Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE)

2008 yılında yıllık %8,11 olan Üretici Fiyat Endeksi 2009 yılında %5,93 düzeyine gerilemiştir. 2010 yılı ilk dört ayında ise hızlı bir yükselişle iki haneli değerlere tırmanmış ve 2010 yılsonunda ÜFE değeri önceki yıla göre yüksek bir değer olan %8,87 düzeyine erişmiştir.

Yüksek büyüme hızının, AB ülkelerinde yaşanan krizin, yüksek cari açığın yarattığı risk nedeniyle ve özellikle ikinci yarıda döviz kurlarında ortaya çıkan dalgalanmaların da etkisiyle, ÜFE 2011 yılında %13,33 olarak 2004 yılından bu yana en yüksek değerine çıkmıştır. 2012 yılı Ocak ayında önceki yıl aynı aya göre %11,13 ile başlayan ÜFE değeri, 2012 yılını çok düşük bir değer olan %2,45 ile tamamlamıştır. Bu değer önceki yıl aynı aya göre değişim oranlarında, 2003 ÜFE serisinde yakalanan en düşük değer olmuştur. 2013 ilk yarıda ÜFE özellikle Haziran ayındaki %1,46'lık artışın baz etkisiyle yükselmiş ve altı aylık gerçekleşme oranı %2,46 olmuştur. Bu oran 2012 yıllık ÜFE oranından

0,1 puan daha yüksektir. ÜFE'nin ikinci yarıda baz etkisi yanında döviz kurlarında ve akaryakıt fiyatlarındaki yukarı yönlü değişime paralel olarak artması söz konusudur.

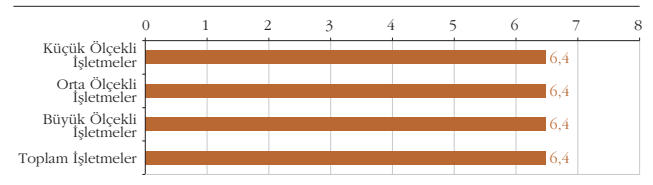
Çalışmaya katılan işletmeler 2013 yılında ÜFE'nin tek haneli düzeylerde kalacağını ancak 2012 yılına göre önemli ölçüde artacağını tahmin etmektedir. 2013 ÜFE tahmini ortalaması yıllık %6,4 düzeyindedir. Dikkat çekici bir bulgu ÜFE tahmininin tüm ölçeklerde %6,4 olmasıdır.

İşletmelerin %21,8'i ÜFE için %8,1 den daha yüksek bir tahmin yapmaktadır. ÜFE'nin %4 ve daha düşük olacağı tahminini yapan işletmelerin toplam içindeki payı ise %23,1 düzeyindedir. Büyük ölçeklilerin %14,4'ü, orta ölçeklilerin %21,3'ü ve küçük ölçeklilerin %26,5'i 2012 yılında %8 düzeyinden daha yüksek ÜFE artış oranı beklemektedir. ÜFE tahmini ortalaması en düşük olan sektör %5,4 ile Gıda, İçki, Tütün Sanayidir. En yüksek olan sektör ise %6,7 ile Metal Eşya Sanayi olmuştur.

2013 Yılı Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) Tahmini (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	5,8	4,2	6,1	5,4
Tekstil Sanayi	7,3	8,2	5,5	6,5
Giyim Sanayi	6,5	6,6	5,8	6,4
Deri ve Ayakkabı San.	5,1	6,6	7,0	6,2
Orman Ür. ve Mobilya San.	7,5	3,8	8,1	6,2
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	5,2	7,7	6,0	6,2
Kimya Sanayi	7,1	6,2	6,2	6,6
Taş ve Toprağa Dayalı San.	7,2	5,5	6,8	6,4
Ana Metal Sanayi	6,3	5,4	6,9	6,3
Metal Eşya Sanayi	6,7	6,1	12,3	6,7
Makine San.	5,4	8,0	8,5	6,6
Elektrikli Makine San.	5,8	6,7	6,5	6,4
Taşıt Araçları San.	6,6	5,8	5,4	5,9
İmalat Sanayi	6,4	6,4	6,4	6,4

2013 Yılı Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) Tahmini (%)

ÜFE

	Aralıklar (%)					
	0,0-2,0	2,1-4,0	4,1-6,0	6,1-8,0	8,1-10,0	10,1+
Küçük Ölçekli İşletmeler	9,4	17,2	26,0	20,8	20,8	5,7
Orta Ölçekli İşletmeler	7,1	17,4	28,4	25,8	16,1	5,2
Büyük Ölçekli İşletmeler	4,5	10,8	33,3	36,9	9,9	4,5
Toplam İşletmeler	7,4	15,7	28,6	26,4	16,6	5,2

2.17.3. Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE)

2008 yılında %10,06 olarak gerçekleşen Yıllık Tüketici Fiyatları Endeksi artış oranı, 2009 yılında ilk dört ayda önemli ölçüde gerileyerek yıllık %6,53'e düşmüştür. 2010 yılında TÜFE yaklaşık aynı düzeyde kalmış ve yıllık %6,4 olmuştur. 2011 yılı ise TÜFE'nin yeniden iki haneli değerlere yükseldiği bir dönemdir. 2011 yılı sonunda TÜFE değeri, hedefin hatta revize hedef ve sınırların üzerinde gerçekleşerek %10,45 düzeyine erişmiştir. Dönem içinde iç talepteki canlılık, TL'nin değer kaybı, içki ve tütün sanayi ile işlenmemiş gıda fiyatlarındaki artışlar bu olumsuz gelişmede önemli rol oynamıştır. Kısaca fiyat artışlarının program hedefinin iki katına çıktığı, revize hedefin de sınırlarını aştığı düşünüldüğünde 2011 yılı enflasyonla mücadelede başarısız bir dönem olmuştur. 2012 yılında ise TÜFE Ocak ayında bir önceki yıl aynı ayına göre %10,61 değeri ile başladığı dönemi yılsonunda %6,16 gibi önceki yıla göre oldukça düşük bir değerle kapatmıştır. Kısaca 2012 yılında 2004 yılından bu yana en düşük değere erişilmiştir. 2013 yılının ilk altı ayında TÜFE %4 düzeyine erişmiştir. On iki aylık TÜFE ise %8,3 düzeyindedir. TÜFE'de ikinci yarıda da baz etkisi düşünüldüğünde bir artış olasılığı söz konusudur.

Çalışmaya katılan işletmelerin 2013 yıllık TÜFE artış oranı tahmini %7,5 düzeyindedir. İşletmelerin TÜFE tahminleri ÜFE tahminlerinin üzerindedir. Küçük ölçekli işletmelerin 2013 yıllık TÜFE tahmini %7,5 ve orta ölçeklilerin %7,3 olurken büyüklerde bu oran %7,6 düzeyindedir. En yüksek TÜFE tahmini %8,1 ile Metal Eşya ve en düşük TÜFE tahmini ise %7,1 ile Gıda, İçki, Tütün Sanayi tarafından yapılmıştır.

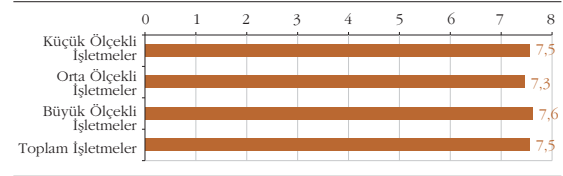
2013 Yılı Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) Tahmini (%)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	6,3	6,3	8,0	7,1
Tekstil Sanayi	6,8	8,4	7,0	7,3
Giyim Sanayi	7,5	7,6	7,5	7,5
Deri ve Ayakabı San.	6,7	8,0	8,5	7,7
Orman Ür. ve Mobilya San.	7,6	6,5	8,0	7,2
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	7,1	8,3	7,0	7,5
Kimya Sanayi	8,2	7,8	7,0	7,8
Taş ve Toprağa Dayalı San.	7,6	6,6	7,7	7,2
Ana Metal Sanayi	7,7	6,3	7,7	7,3
Metal Eşya Sanayi	8,7	6,6	13,0	8,1
Makine San.	6,3	8,5	8,9	7,3
Elektrikli Makine San.	6,6	7,4	7,6	7,2
Taşıt Araçları San.	8,9	6,4	7,3	7,6
İmalat Sanayi	7,5	7,3	7,6	7,5

TÜFE

	Aralıklar (%)					
	0,0-2,0	2,1-4,0	4,1-6,0	6,1-8,0	8,1-10,0	10,1+
Küçük Ölçekli İşletmeler	6,8	7,3	21,4	29,7	21,9	13,0
Orta Ölçekli İşletmeler	3,2	6,5	22,7	34,4	27,3	5,8
Büyük Ölçekli İşletmeler	0,9	1,8	20,5	46,4	24,1	6,3
Toplam İşletmeler	4,1	5,7	21,6	35,4	24,2	9,0

2013 Yılı Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) Tahmini (%)

Toplam işletmelerin %33,2'si 2013 yılında enflasyon oranının %8,0'dan yüksek olacağını düşünmektedir. Tüm ölçeklerde %6,0'dan yüksek TÜFE oranı bekleyenlerin payı %65'den fazladır. Diğer önemli bir bulgu ise toplam işletmeler içinde enflasyonun %6 ve daha düşük olacağını öngörenlerin payının %31,4 olmasıdır.

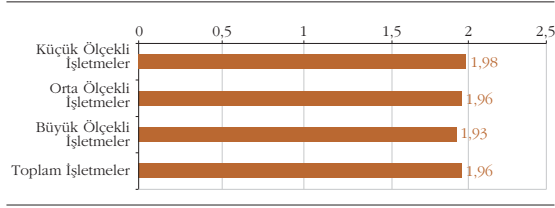
2.17.4. ABD Doları Kuru

Daralan dış ve iç taleple birlikte kriz dönemleri sonrasında cari işlemler dengesinde olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Ancak daha sonra ekonomide yaşanan canlanma ve yüksek büyüme oranları ile birlikte cari açık hızla yükselmektedir. Benzer olarak 2010 yılında da cari işlemler açığı 45,5 milyar ABD Dolarına erişerek yeniden yüksek düzeylere çıkmıştır. 2011 yılında ise dış ticaret açığının da önemli ölçüde artışıyla cari işlemler açığı 75,1 milyar ABD Doları düzeyine erişmiştir. Yıllık bazda bir yılda yaklaşık

2013 Yılı Sonunda ABD Doları Kur Tahmini (TL)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San.	1,93	1,92	1,91	1,91
Tekstil Sanayi	2,08	1,95	1,87	1,95
Giyim Sanayi	1,93	1,97	1,94	1,94
Deri ve Ayakabı San.	2,03	1,95	1,94	1,98
Orman Ür. ve Mobilya San.	1,99	1,94	1,90	1,96
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San.	1,99	1,96	1,97	1,97
Kimya Sanayi	1,99	1,99	1,93	1,97
Taş ve Toprağa Dayalı San.	2,02	2,01	1,93	1,98
Ana Metal Sanayi	2,00	1,92	1,93	1,96
Metal Eşya Sanayi	1,98	1,92	1,99	1,96
Makine San.	2,01	1,96	1,98	1,99
Elektrikli Makine San.	1,98	1,96	1,92	1,96
Taşıt Araçları San.	2,01	1,94	1,91	1,95
İmalat Sanayi	1,98	1,96	1,93	1,96

2013 Yılı Sonunda ABD Doları Kur Tahmini (TL)

%65 oranında bir artıştan söz etmek olasıdır. 2012 yılı ile birlikte alınan önlemler ve büyümede yaşanan yavaşlamaya bağlı olarak cari açığa önemli ölçüde iyileşme yaşanmıştır. Yıllık cari işlemler dengesi TCMB geçici verilerine göre yaklaşık 47,7 milyar ABD Dolarına gerilemiştir. 2013 yılı Ocak-Mayıs döneminde ise ilk beş ayda 31,9 milyar ABD Doları olmuştur. Bu gelişmede dış ticaret açığındaki ilk beş ayda 33,8 milyar ABD Doları olması önemli rol oynamıştır. Cari işlemler açığının Türk ekonomisi için en önemli risklerden birisi olduğu açıktır. Finans piyasalarında yaşanan son gelişmelerden sonra cari açık Türkiye açısından yine çok önemli bir tehdit niteliğindedir. Bu sorunun kalıcı çözümü ekonomide yurt içi tasarrufların artmasına bağlıdır. Yatırımların dış kaynaklarla fonlanmaya devam edilmesi kronik sorunun çözümü önündeki engeldir. Ancak iç tasarrufların kısa vadede artırılması olası değildir. Ekonominin üreten ve katma değer yaratan özelliğe kavuşması gereği açıktır.

2013 yılı ile birlikte FED'in politika değişikliği başta olmak üzere ortaya çıkan gelişmeler sonucu döviz kurlarında yukarıya doğru bir hareket yaşanmıştır. Yılbaşında 1,75 TL düzeylerinde olan ABD Doları döviz alış kuru dalgalanmalar sonrası Haziran ayını TCMB döviz alış olarak 1,92 TL düzeyinde kapatmıştır.

Çalışmaya katılan işletmeler, 2013 yılı sonunda TL'nin ABD Doları karşısındaki değerinin 1,96 TL düzeyinde olacağını tahmin etmektedir. Bu beklenti ABD Dolarının TL karşısında %12 lik değer artışını ifade etmektedir.

İşletmelerin ABD Doları tahminlerinin ortalaması birbirinden farklıdır. ABD Doları kur tahmini küçük ölçeklilerde 1,98 TL, ortalarda 1,96 TL ve büyüklerde ise 1,93 TL olmuştur. Dikkat çeken bir diğer nokta, sektörler göre en düşük ABD Doları kuru tahmininin 1,91 TL ve en yüksek tahminin ise 1,99 TL olmasıdır.

2.17.5. EURO Kuru

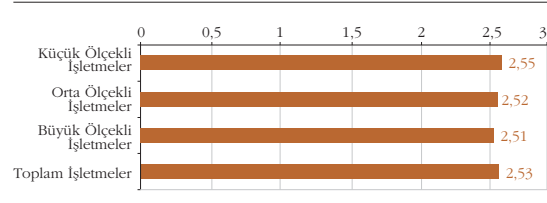
Kriz döneminde AB'de birçok ülkeyi tehdit eden borç yüküne bağlı belirsizlikler bu ülkelerin kredi notlarının düşürülmesine ve 2011 yılında Euro'nun

ABD Doları karşısında hızla değer yitirmesine neden olmuştur. 2011 yılbaşında 1,33 ABD Doları olan Euro yıl içinde dalgalanmalar sonrası yılsonunda 1,29 ABD Doları düzeylerine gerilemiştir. Bu eğilim 2012 yılının ilk yarısında da devam etmiş ve Euro ikinci yarı sonlarında yukarı hareketle yılı yaklaşık 1,32 ABD Doları olarak kapamıştır. Dalgalanmalara karşın Euro, benzer olarak TL karşısında da genel olarak değer kaybetmiştir. 2012 yılbaşında 2,43 TL düzeyinden Haziran sonu itibariyle 2,27 TL düzeyine gerilemiştir. Yılın ikinci yarısında ise TL karşısında az da olsa değerlenmiş yılsonunu 2,36 TL olarak tamamlamıştır. 2013 ilk yarı sonunda TL karşısında ABD Doları gibi değer kazanmış ve Haziran sonu itibariyle EURO TCMB döviz alış kuru olarak 2,50 TL düzeyinde işlem görmüştür.

Çalışmaya katılan işletmelerin 2013 yılsonu Euro kur tahmini 2,53 TL'dir. Bu bulgu, işletmelerin 2012 yılsonuna göre TL karşısında Euro kurunda %7,5 düzeyinde artış beklediğini göstermektedir. İşletmelerin 2013 yılsonu döviz kuru tahminleri göz önüne alındığında, EURO/ABD Doları paritesinin 1,29 düzeyinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

2013 yılsonu EURO kuru tahmini küçük ölçekli işletmelerde 2,55 TL, ortalarda 2,52 TL ve büyüklerde 2,51 TL düzeyindedir. Sektörlere göre en düşük ortalama EURO kuru tahminini 2,44 TL, en yüksek tahmin ise 2,59 TL'dir.

2013 Yılı Sonunda EURO Kur Tahmini (TL)

2013 Yılı Sonunda EURO Kur Tahmini (TL)

Sektörler	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Gıda, İçki, Tütün San,	2,48	2,46	2,41	2,44
Tekstil Sanayi	2,71	2,54	2,51	2,58
Giyim Sanayi	2,48	2,48	2,55	2,49
Deri ve Ayakabı San,	2,63	2,56	2,58	2,59
Orman Ür. ve Mobilya San,	2,65	2,57	2,45	2,59
Kağıt, Kağıt Ür. ve Basım San,	2,55	2,51	2,53	2,53
Kimya Sanayi	2,56	2,51	2,50	2,53
Taş ve Toprağa Dayalı San,	2,53	2,61	2,52	2,56
Ana Metal Sanayi	2,61	2,48	2,50	2,54
Metal Eşya Sanayi	2,49	2,54	2,60	2,51
Makine San,	2,57	2,50	2,63	2,55
Elektrikli Makine San,	2,56	2,54	2,50	2,54
Taşıt Araçları San,	2,61	2,52	2,52	2,55
İmalat Sanayi	2,55	2,52	2,51	2,53

3.1. İşletmelerin Rekabet Gücü Açısından Temel Sorunları

Anketimiz kapsamında belirlenmiş olan rekabet gücünü etkileyen faktörler arasında, ankete katılan işletmelerin rekabet açısından en önemli sorunlarının %14,6 ile “kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı” ve %12,1 ile de “hammadde maliyetinin yüksekliği” olduğu ortaya çıkmıştır. İşletmelerin vermiş olduğu önem derecesini belirten puanlamaya göre, bu sorunlar ön plana çıkan diğer sorunlar arasında ilk iki sırada yer almıştır. Ankete katılan işletmelerin yarısından fazlası, bu iki seçeneği en önemli rekabet gücü faktörü olarak işaretlemişlerdir.

İşletmelerin üretiminde önemli bir maliyet kalemi olan “enerji maliyetlerinin yüksekliği” sorununun almış olduğu pay %9,8 ile üçüncü sırada yer alırken, bu faktörü işaretleyen işletmelerin oranı ise %46,1’dir. “Karlılık oranlarının düşmesi” faktörü ise %9,1’lik önem derecesi ile dördüncü sırada yer alırken, bu faktörü işaretleyenlerin oranı da %45 gibi oldukça yüksek bir seviyededir. “Vergi oranlarının yüksekliği” sorunu ise ankete katılanların %46,3’ü tarafından işaretlenmiş olup, bu faktörün ağırlığı %8,5 seviyelerindedir.

Söz konusu bu ilk beş temel rekabet gücü sorununun almış olduğu toplam ağırlıklı pay ise %55,1 gibi oldukça yüksek bir seviyededir. 2013 yılı ilk yarısı için yapılan anket çalışmasında ön plana çıkan ilk beş sorun, 2012 yılı ikinci yarısından yapılan anket çalışması sonuçlarına göre, sıralamaları ve önem dereceleri değişmekle birlikte, aynıdır.

İmalat sanayinin genelinde “alacakların zamanında tahsil edilememesi”, “istihdam üzerindeki yükler” ve “teşviklerin yetersizliği” gibi faktörler de rekabet gücünü olumsuz yönde etkileyen faktörler sıralamasında ön plana çıkarken; “fikri ve sınai hakların korunamaması”, “AR-GE ve teknoloji transferi yetersizliği”, “markalaşamamak” ve “bürokrasi” gibi faktörlerin, rekabet gücüne etkileri bakımından diğer sorunlara göre çok daha az öneme sahip oldukları görülmektedir.

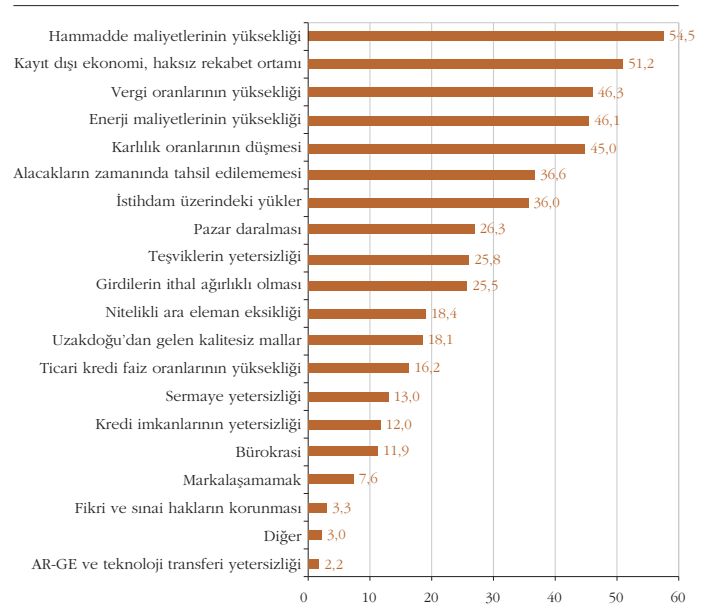
Rekabet gücünü etkileyen faktörler ölçekler bazında incelendiğinde, küçük ve orta ölçekli işletmelerde “kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı” sorunu %14,2 ve %17’lik paylarla rekabet gücü bakımından en önemli faktör olarak görülmektedir. Büyük ölçekli işletmelerde ise bu faktör %11,6 ile üçüncü sırada yer almış; bu grupta ilk iki sırayı %14,6 ile “enerji maliyetlerinin yüksekliği” ve %14,2 ile de “hammadde maliyetinin yüksekliği” faktörleri almıştır.

Türk sanayisinin en önemli sorunlarından birisi olan rekabet gücünün artırılması konusunda en öncelikli

Rekabet Gücü Açısından Temel Sorunlara Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
Kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı	14,2	17,0	11,6	14,6
Hammadde maliyetlerinin yüksekliği	12,4	10,5	14,2	12,1
Enerji maliyetlerinin yüksekliği	8,7	8,2	14,6	9,8
Karlılık oranlarının düşmesi	9,3	8,7	9,5	9,1
Vergi oranlarının yüksekliği	10,4	7,6	6,2	8,5
Alacakların zamanında tahsil edilememesi	8,9	6,9	3,5	7,0
İstihdam üzerindeki yükler	5,6	7,3	5,1	6,1
Teşviklerin yetersizliği	5,1	5,7	3,9	5,1
Pazar daralması	4,1	4,3	7,9	5,0
Girdilerin ithal ağırlıklı olması	2,8	5,1	9,0	4,9
Uzakdoğudan gelen kalitesiz mallar	3,1	2,9	4,4	3,3
Nitelikli ara eleman eksikliği	2,9	3,0	3,0	2,9
Ticari kredi faiz oranlarının yüksekliği	2,8	3,2	1,3	2,6
Sermaye yetersizliği	2,8	2,8	1,7	2,6
Kredi imkanlarının yetersizliği	2,4	2,0	0,6	1,9
Bürokrasi	1,7	1,7	1,7	1,7
Markalaşamamak	1,7	1,6	0,6	1,4
Diğer	0,7	0,5	0,5	0,6
Fikri ve sınai hakların korunamaması	0,4	0,8	0,7	0,6
AR-GE ve teknoloji transferi yetersizliği	0,1	0,3	0,3	0,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Rekabet Gücü Açısından Temel Sorunlara Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

husus verimlilik artışıdır. Sektördeki verimlilik artışı, teknolojinin yenilenmesi ve girdi maliyetlerinin en azından rekabet halinde olduğumuz ülkelerle eş seviyelerde olması ile doğrudan ilişkilidir. Bir başka ifade ile rekabet gücündeki artış verimlilik artışı ile doğrudan bağlantılı olup, teknolojik yeniliklere uyum ve girdi maliyetlerinin makul seviyelerde olması, bu husustaki ana faktörleri meydana getirmektedir.

3.2. Türkiye'nin Temel Ekonomik Sorunları

2013 Yılı İlk Yarı Ekonomik Durum Tespit Anketi sonuçlarına göre günümüz Türkiye'sinin en öncelikli sorunlarının başında %16,9 gibi oldukça büyük bir ağırlıkla, tıpkı bir önceki dönemde, 2012 yılı ikinci yarıda yapılan anket sonuçlarında olduğu gibi yine “işsizlik” sorunu gelmektedir. İşsizlik sorununun durum tespit anketi sonuçlarında da bu derece yüksek oranda önem kazanması ülke gerçekleri ile de paralellik göstermektedir. Zira, 2009 kriz yılından sonra ekonomide birçok göstergede elde edilen önemli başarılarla rağmen, istihdam ve işsizlik konusunda maalesef hala istenilen seviyelere gelinememiştir.

Anket sonuçlarına göre ön plana çıkan öncelikli sorunların sıralaması, 2012 yılı ikinci yarısında yapılan anket sonuçlarına göre çok fazla değişmemiştir. Ankete katılan işletmelerin Türkiye'nin en öncelikli sorunları arasında görmüş olduğu “eğitim” %13,1, “kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı” %11,9 ve “ithalata dayalı büyüme” %10,8'lik paylarla iki, üç ve dördüncü sıralarda yer alırken, “dolaylı vergilerin yarattığı vergi adaletsizliği” sorunu da %9,2'lik payla beşinci sırada yer almıştır. Söz konusu bu ilk beş sorunun toplam sorunlar arasında aldığı ağırlıklı pay ise %61,9 gibi oldukça yüksek bir seviyededir.

“Dolaylı vergilerin yarattığı vergi adaletsizliği” ve “gelir dağılımındaki dengesizlik” gibi sorunlarda %9,2 ve %8'lik paylarla sıralamada ön sıralarda yer almışlardır. Özellikle uzun vadeli kaynaklarla değil, sıcak para ile finanse edilmesi bakımından ülke ekonomisinin geleceğinde her geçen gün daha da önem kazanan “cari açık konusu” da, alınan tüm önlemlere rağmen, anket katılımcısı işletmeler tarafından %7,9'luk ağırlıklı pay ile ön plana çıkartılması önemli bir bulgudur.

Anket sonuçlarına göre “yetersiz enerji kaynakları”, “yüksek borç yükü”, “bürokrasi”, “büyüme hızının yetersizliği”, “iç tasarruf / GSYİH oranının düşük olması”, “yatırım / GSYİH oranının düşük olması” ve “bütçe açığı” gibi sorunların diğer sorunlara göre daha az önemli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

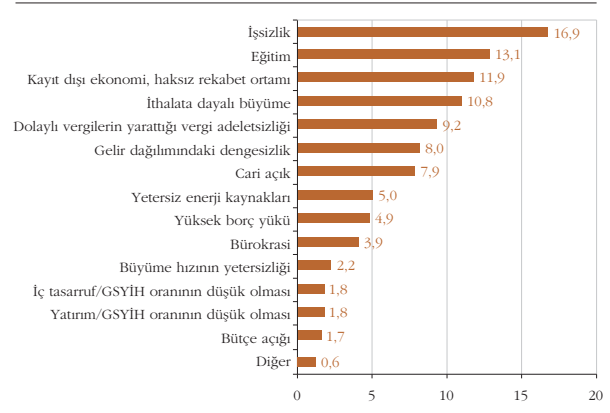
Ölçek gruplarına göre incelendiğinde de tüm ölçek gruplarında “işsizlik” sorununun ağırlıklı olarak ilk sırada olduğu görülmektedir. Büyük ölçekli işletmelerde işsizlik sorunu %18,4 ile ön plana çıkarken, oran küçük ölçekli işletmelerde %16,3, orta ölçeklilerde ise %16,8 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

Büyük ölçekli işletmeler için “eğitim” sorunu %12,6'lık oranla öncelikli sorunlar sıralamasında ikinci sırada

Türkiye'nin Temel Ekonomik Sorunlarına Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

	Küçük Ölçekli İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler	Büyük Ölçekli İşletmeler	Toplam İşletmeler
İşsizlik	16,3	16,8	18,4	16,9
Eğitim	13,2	13,2	12,6	13,1
Kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı	12,7	13,3	7,9	11,9
İthalata dayalı büyüme	10,0	11,0	12,3	10,8
Dolaylı vergilerin yarattığı vergi adaletsizliği	11,3	8,2	6,6	9,2
Gelir dağılımındaki dengesizlik	8,8	7,9	6,7	8,0
Cari açık	6,1	7,8	11,8	7,9
Yetersiz enerji kaynakları	4,0	5,1	7,1	5,0
Yüksek borç yükü	4,8	5,0	4,8	4,9
Bürokrasi	4,2	4,1	3,1	3,9
Büyüme hızının yetersizliği	2,2	2,4	1,9	2,2
İç tasarruf/GSYİH oranının düşük olması	1,7	1,4	2,9	1,8
Yatırım/GSYİH oranının düşük olması	1,8	1,9	1,6	1,8
Bütçe açığı	2,1	1,6	1,2	1,7
Diğer	0,8	0,2	1,1	0,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Türkiye'nin Temel Ekonomik Sorunlarına Göre İşletmelerin Dağılımı (%)

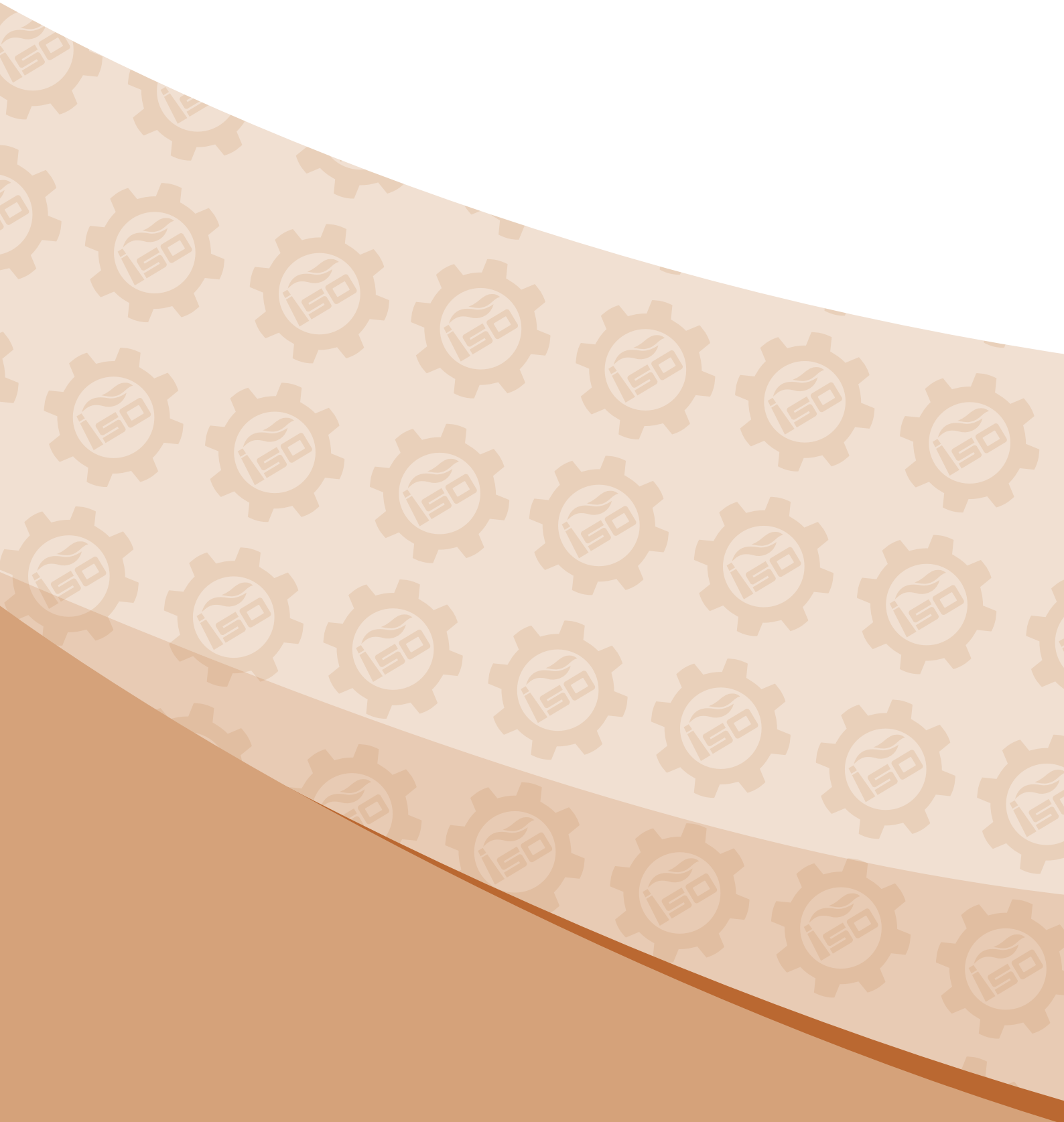

yer alırken, bu sorun küçük ölçeklilerde de %13,2 ile ikinci, orta ölçeklilerde ise %13,2'lik payla üçüncü sırada yer almıştır.

Orta ölçekli işletmeler için “kayıt dışı ekonomi, haksız rekabet ortamı” %13,3'lük oranla ikinci sırada yer alırken, bu sorun küçük ölçekli işletmelerde de %12,7'lik payla üçüncü sırada yer almış; ancak, büyük ölçeklilerde ilk üç sorun arasında yer almamıştır.

Büyük ölçekli işletmelerde %12,3'lük oranla “ithalata dayalı büyüme” sorunu üçüncü sırada yer alırken, bu sorun küçük ve orta ölçekli işletmelerde ilk üç arasında yer almamıştır.

Daha önceki dönemlerde yapılan anket çalışmalarında ilk üç sorun arasında yer alan “cari açık sorunu” sorunu, 2013 yılı ilk yarı çalışmasında sadece büyük ölçekli işletmelerce ön plana çıkartılmıştır. Büyük ölçekli işletmelerde %11,8'lik payla dördüncü sırada yer alan bu faktör, küçük ve orta ölçekli işletmelerde daha geri planda kalmıştır.

ISBN 978-605-137-298-3

ISBN 978-605-137-297-6 (Elektronik)